

Шановні колеги! Дорогі співвітчизники!

Від імені колективу Національного банку сердечно вітаю вас зі святом Незалежності України!

Національний банк України – невід’ємна частина сучасної незалежної держави. Ми працюємо заради соціально-економічного розвитку нашої незалежної Батьківщини, втілюючи в життя необхідні реформи для зміцнення вітчизняної економіки.

Центральний банк і надалі триматиме курс на успішне подолання посткризових проблем, підтримання стабільності грошової одиниці та банківської системи України, розвитку вітчизняної економіки та поліпшення якості життя всіх громадян.

Бажаю всім міцного здоров’я, сімейного благополуччя, добробуту та впевненості у завтрашньому дні.

**Голова
Національного банку України**

Ігор Соркін

№ 8 (210) Серпень 2013

Здано до друку 30.07.2013 р.

Засновник і видавець:
Національний банк України

Адреса: вул. Інститутська, 9,
Київ-601, 01601, Україна

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України
09.06.1994 р., свідоцтво KB № 691

Постановою президії ВАК України
від 10.02.2010 р. № 1-05/1
журнал "Вісник Національного банку України"
внесено до "Переліку
наукових фахових видань України,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних
робіт на здобуття наукових ступенів доктора
і кандидата наук" (економічні науки)

Журнал рекомендовано до друку
та до поширення через мережу Інтернет
Вченою радою

Київського національного економічного
університету ім. Вадима Гетьмана та
Вченою радою Університету банківської справи
Національного банку України (м. Київ)

Видається у комплекті з електронною версією
на CD-диску додатка "Законодавчі
і нормативні акти з банківської діяльності"

КОНТАКТИ

Адреса редакції:
просп. Науки, 7, Київ-28, 03028, Україна
(адреса для листування:
Редакції періодичних видань,
вул. Інститутська 9, Київ – 601, 01601, Україна)
Тел./факси: (044) 524-96-25, 525-38-25
Тел.: (044) 527-39-44, 527-38-06, 527-31-77
E-mail: litvinova@bank.gov.ua
http: //www.bank.gov.ua

Електронна версія журналу буде доступна
на офіційному сайті Національного банку України
у лютому 2014 року.

Передплатний індекс 74132

© Національний банк України, 2013

ВІСНИК

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал
Національного банку України

Видається з березня 1995 року

ЗМІСТ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК

І. Соркін Вітання Голови Національного банку України з Днем незалежності України	1
О.Дубихвіст, В.Лановий Операції РЕПО як інструмент здійснення грошово-кредитної політики центрального банку	17
Р.Підвисоцький Неопалима купина духовних скарбів представлена на виставці православного іконопису в НБУ	57
Хроніка найважливіших подій і рішень (Червень 2013 р.)	III стор. обкладинки

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ

В.Прохоренко, Н.Синявська Системі електронних платежів Національного банку України – 20 років	4
О.Білаш Першопроходцям завжди непросто	6
А.Савченко Будуючи вітчизняну СЕП, ми встановили низку рекордів, зокрема за строками її впровадження	9
Ю.Бендерський, М.Годік, М.Ясько, В.Гаврилюк Надійний фундамент – успіх будь-якої справи	11
Транскордонні перекази у I півріччі 2013 року	36

МАКРОЕКОНОМІКА

Р.Підвисоцький Практичні результати наукових досліджень сприяють розвитку фінансового сектору	13
І.Чікіта Еластичність попиту на кредити як фактор підвищення впливу банківської системи на економічне зростання	52

ГОТІВКОВО-ГРОШОВИЙ ОБІГ

Є.Лехіцька

Деякі аспекти розвитку готівково-грошового обігу Київського регіону 26

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

В.Плачинда

Класифікація режимів валютного курсу 31

О.Пластун

Цінові бульбашки та антибульбашки: технологія виявлення і правила торгівлі помилково оціненими активами 44

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у червні 2013 року 59

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за червень 2013 року) 69

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за червень 2013 року) 70

Ринок державних цінних паперів України у червні 2013 року 72

БАНКИ УКРАЇНИ

Д.Гладких

Практичні аспекти аналізу діяльності банківських відділень 39

Основні показники діяльності банків України на 1 червня і 1 липня 2013 року 58

Динаміка фінансового стану банків України на 1 липня 2013 року 60

Перелік банків України, включених до Державного реєстру банків (за станом на 01.07.2013 р.) 62

Банки, вилючені з Державного реєстру банків України (24.06.1992 р. – 01.07.2013 р.) 67

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ПЕТРИК О.І. (голова)	МОРОЗ А.М.
АРБУЗОВ С.Г.	ПАТРИКАЦ Л.М.
БАЖАЛ Ю.М.	ПРАСОЛОВ І.М.
БАРАНОВСЬКИЙ О.І.	РАЄВСЬКИЙ К.Є.
БОРОВЕЦЬКИЙ Ришард	РИЧАКІВСЬКА В.І.
ВОВЧАК О.Д.	САВЛУК М.І.
ВОЖЖОВ А.П.	СЕНИЩ П.М.
ГАЛЬЧИНСЬКИЙ А.С.	СМОВЖЕНКО Т.С.
ГЕСЦЬ В.М.	СОРКІН І.В.
КІРЄЄВ О.І.	СТЕЛЬМАХ В.С.
КОВАЛЕНКО О.І.	ТРИДІД О.М.
КОЗЬМЕНКО С.М.	ФЕДОСОВ В.М.
КРУГЛИК С.В.	ШАРОВ О.М.
ЛЮТИЙ І.О.	ШЕВЧУК А.В.
МИТНИК Стефан	ШУЛЬГА Н.П.
МИЦЕНКО В.І.	ЩЕРБАКОВА О.А.

РЕДАКЦІЯ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ НБУ

Головний редактор	ПАТРИКАЦ Л.М.
Заступник головного редактора	КРОХМАЛЮК Д.І.
Начальник відділу з випуску журналу "Вісник НБУ"	ПІДВИСОЦЬКИЙ Р.В.
Заступник начальника відділу	ЗАЄЦЬ О.С.
Редактори:	МАТВІЙЧУК Ю.Г., ПАЦЕРА М.М.
Відповідальний секретар	ЛІПІНСЬКА С.М.
Головний художник	КОЗИЦЬКА С.Г.
Дизайнери:	ХАРУК О.В., НЕВСЬКИЙ Д.О.
Коректор	ТРИФОНОВА О.М.
Оператор	ЛИТВИНОВА Н.В.
Розповсюдження:	ТРИКИША А.І.
Фото:	ГОРБАТИЙ В.О., КУЗИК В.Д., НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.
Черговий редактор	МАТВІЙЧУК Ю.Г.

Дизайн: редакція періодичних видань НБУ
Надруковано з готового оригінал-макета відділом організації видавничого забезпечення Головного управління господарського забезпечення Національного банку України

Адреса друкарні:
просп. Науки, 7, Київ-28, 03028, Україна

Формат 60 × 90 / 8
Друк на цифровому обладнанні
Фіз. друк. арк. 9.0
Умовн. друк. арк. 9.0
Обл.-вид. арк. 8.0

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на "Вісник Національного банку України" обов'язкове.

Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не поділяючи думку автора. Відповідальність за точність викладених фактів несе автор, а за зміст рекламних матеріалів – рекламодавець.

Валерій Прохоренко

Заступник Голови Національного банку України

Наталія Синявська

Директор Генерального департаменту інформаційних технологій та платіжних систем

Підсумки/

Системі електронних платежів Національного банку України — 20 років

2013 року виповнюється 20 років з початку впровадження в Україні Системи електронних платежів Національного банку України (СЕП). Нова платіжна система розроблена, випробувана і введена в промислову експлуатацію фахівцями підрозділів НБУ. За два десятиліття банківські працівники пересвідчилися в її надійності та високій ефективності. Національний банк став для СЕП платіжною організацією та розрахунковим банком водночас.

20 years have passed since putting into operation of the System of Electronic Payments (SEP) of the National Bank of Ukraine. The new payment system was developed, tested and put into operation by specialists of various NBU units. Within the twenty years, NBU employees made certain of reliability and efficiency of the system. The National Bank became a payment organization and, at the same time, a bank for settlements for the SEP.

СЕП є державною системою міжбанківських розрахунків, що забезпечує проведення переказу коштів через кореспондентські та інші рахунки її учасників, відкриті у Національному банку України із застосуванням електронних засобів приймання, оброблення, передавання та захисту інформації у файловому режимі або режимі реального часу.

Перші платежі через СЕП пройшли 5 серпня 1993 року, а з 1 січня 1994 року в Україні були повністю скасовані паперові та телеграфні авізо у міжбанківських розрахунках. Це і стало відправною точкою запровадження в Україні електронного грошового обігу.

Згідно з показниками, які засто-

совуються у світовій практиці, СЕП є системно важливою платіжною системою країни. Через неї здійснюється 98% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України, тоді як через кореспондентські рахунки, що відкриті банками в інших банках, — 2% таких переказів (див. графік 1).

За станом на 1 січня 2013 року учасниками СЕП були 486 установ, серед яких банки України та їх філії, органи Державної казначейської служби України (надалі — ДКС), установи Національного банку України, ПрАТ “Всеукраїнський депозитарій цінних паперів” (за станом на 01.01.1995 року загальна кількість учасників СЕП становила 1 901 установу, за станом на 01.01.1999-го — 2 325 установ) (див. графік 2).

Зменшення кількості учасників СЕП обумовлено оптимізацією банками своєї філіальної мережі з метою підвищення ефективності управління коштами.

За 20 років експлуатації СЕП спостерігається динамічне збільшення обсягів платежів, здійснених учасниками системи, як за кількістю початкових платежів, так і за їх сумою (див. графік 3).

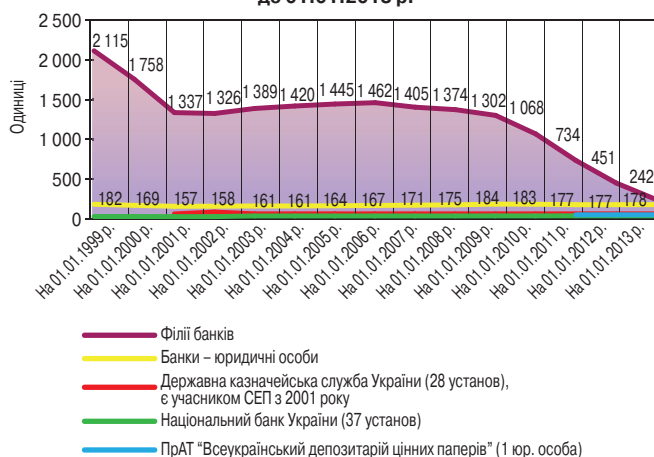
Так, за останні шість років кількість

Графік 1. Обсяг міжбанківських переказів у гривні за прямими кореспондентськими рахунками банків та через СЕП за період із 2002 р. до 2012 р.

Джерело: дані АС “Статистика та аналітика СЕП”.

Графік 2. Кількість учасників СЕП за період із 01.01.1999 р. до 01.01.2013 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

платежів учасників СЕП коливалася в діапазоні від 313 до 349 млн. за рік. Починаючи з 2004 року мало місце стрімке зростання обсягів платежів за сумою (від 2 354 млрд. грн. у 2004 році до 11 723 млрд. грн. у 2012 році).

Частка початкових платежів ДКС в середньому за рік становить до 8% за кількістю та до 19% за сумою від загального обсягу платежів, виконаних усіма учасниками платіжної системи.

СЕП забезпечує здійснення розрахунків у межах України між банками як за дорученнями клієнтів банків, так і за зобов'язаннями банків та інших учасників системи. У СЕП виконуються міжбанківські перекази у файловому режимі та в режимі реального часу. Здійснення її учасниками початкових платежів у файловому режимі є обов'язковим, а в режимі реального часу – за їх вибором. Водночас учасник системи, який працює в СЕП у файловому режимі, забезпечує приймання платежів у режимі реального часу.

У файловому режимі обмін між-

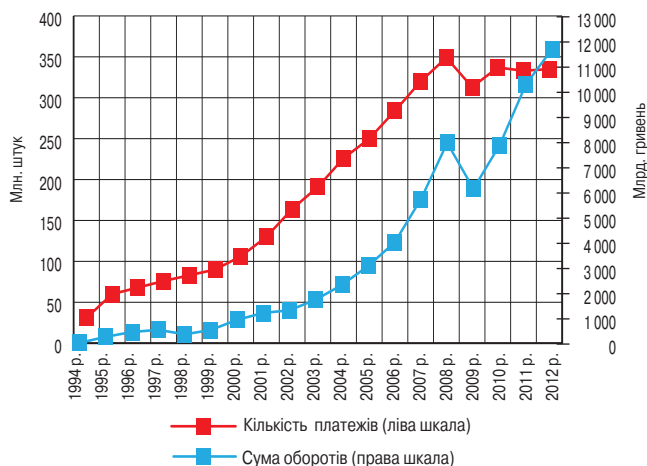
банківськими електронними розрахунковими документами здійснюється шляхом приймання-передавання документів, сформованих у файл. Тривалість технологічного циклу становить 15–20 хвилин.

У режимі реального часу кошти зараховуються на рахунок отримувача негайно, у момент надходження платежу від відправника до СЕП. Цей режим роботи було запроваджено в системі у 2006 році.

За станом на 01.01.2013 року при незначному збільшенні кількості платежів, здійснених через СЕП у режимі реального часу, спостерігається тенденція щодо збільшення частки платежів за сумою, виконаних у цьому режимі – до 22.5% порівняно з 1.9% у 2007 році (див. графік 4).

Середньодобова завантаженість СЕП за кількістю початкових платежів упродовж 1997–2012 років коливалася від 0.3 до 1.4 млн., а за сумою – від 2.3 до 46.9 млрд. грн. (див. графік 5), отже, порівняно з 1997 роком середньодобові показники роботи

Графік 3. Завантаженість СЕП за період із 1994 р. до 2012 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

СЕП у 2012 році зросли у кількісному вимірі на 1 млн. платежів (або в 4 рази), а за сумою – на 44.6 млрд. гривень (або в 20 разів).

Коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП за період із 1997 р. до 2012 р. коливався від 0.6 (у 2006 році) до 2.03 (у 2012 році), що свідчить про ефективне використання залишку коштів за рахунками учасників СЕП (див. графік 6).

СЕП надає можливість учасникам системи – юридичним особам для здійснення розрахунків самостійно визначати режим своєї роботи: за моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку (надалі – модель) чи за окремим кореспондентським рахунком.

Спочатку у СЕП було впроваджено сім моделей (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7), які враховували специфіку роботи й потреби банків. Розподіл учасників СЕП – юридичних осіб за моделями та окремим рахунком за станом на 01.01.1998 року відображено на графіку 7.

Графік 4. Завантаженість СЕП за сумою платежу в 2-х режимах функціонування СЕП (файловому та режимі реального часу) за період із 2007 р. до 2012 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

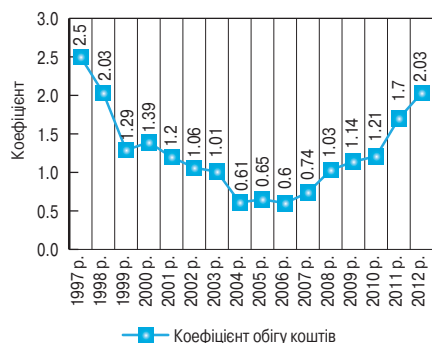
Графік 5. Середньодобові показники в СЕП за період із 1997 р. до 2012 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

2006 року Національний банк України впровадив у промислову експлуатацію СЕП нового покоління — СЕП-2, у зв'язку з чим було вилучено моделі, які не користувалися попитом або втратили сенс при переході до централізованої архітектури СЕП, зокрема було вилучено 1, 2, 5 та 6 моделі. Отже, за станом на 01.01.2013 року розподіл учасників СЕП за моделями

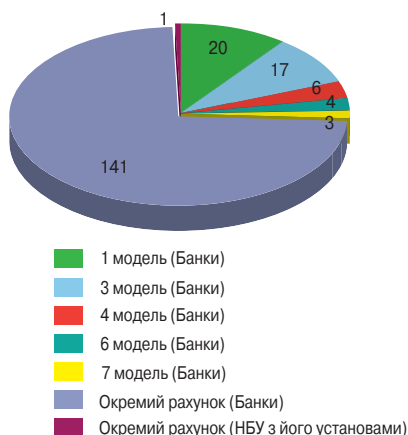
Графік 6. Коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП за період із 1997 р. до 2012 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

та окремим рахунком був таким: із 179 учасників СЕП — юридичних осіб

Графік 7. Розподіл юридичних осіб — учасників СЕП, що працювали за моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку та окремим рахунком, за станом на 01.01.1998 р. (кількість учасників)

Графік 8. Розподіл юридичних осіб — учасників СЕП, що працювали за моделями обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку та окремим рахунком, за станом на 01.01.2013 р. (кількість учасників)

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

3-ю модель використовували 25 банків, 4-у модель — 5 банків, 7-у модель — 2 банки, 8-у модель — ДКС, а решта 146 учасників (включаючи Національний банк та ПрАТ "Всеукраїнський депозитарій цінних паперів") працювали в СЕП за окремим рахунком (див. графік 8).

За 20 років, що минули, Національний банк України бездоганно виконував покладені на нього функції із забезпечення здійснення міжбанківських розрахунків через СЕП та постійно працює над удосконаленням ефективності роботи СЕП.

СЕП — 20 років/

Олексій Білаш

Директор департаменту інформаційних технологій
Національного банку України

Першопроходцям завжди непросто

20 років минає з моменту введення в промислову експлуатацію Системи електронних платежів (СЕП) Національного банку України. Важко переоцінити її роль і значення у становленні й розвитку банківської системи держави. Нині СЕП забезпечує 98% міжбанківських розрахунків країни. Про історію впровадження та специфіку експлуатації платіжної системи на запитання нашого кореспондента відповідає директор департаменту інформаційних технологій Національного банку України Олексій Білаш.

The System of Electronic Payments (SEP) of the National Bank of Ukraine celebrates the 20th anniversary of its putting into operation. The importance of its role in the development of the banking system of the Ukraine can scarcely be overestimated. Nowadays, the SEP ensures 98% of interbank settlements in the country. Oleksii Bilash, the Director of the NBU Information Technologies Department, answers the questions of our correspondent about the history of putting into operation of the system and peculiarities of its operation.

— У світі комп'ютерних технологій, що бурхливо розвиваються, 20 років — це величезний відрізок часу...

— Так, не віриться, що СЕП працює вже 20 років... Ця система — одне з найбільших досягнень Національ-

ного банку України в науково-технічній і фінансово-економічній площині. Україна першою з пострадян-

ських країн упровадила електронну систему міжбанківських розрахунків, причому відразу бруто-систему — у ті часи такі розробки були на озброєнні далеко не в усіх навіть економічно розвинутих країнах...

— *Що змінилося за цих 20 років?*

— Національному банку є чим пишатися у сфері інформаційних технологій. Одночасно із впровадженням СЕП була створена система збору статистичної звітності, трохи пізніше — Депозитарій державних цінних паперів, система підтвердження угод на валютному ринку, НСМЕП, системи автоматизації інструментів монетарної політики... СЕП сьогодні сприймається як щось очевидне, звичне. Мабуть, для банківської системи вона — як повітря. Його не помічають, але без нього немає життя. Так і Система електронних платежів. Молоде покоління не уявляє, як можна було обходитися без неї.

— *Національний банк України самостійно розробив СЕП і досі продовжує її супроводження і вдосконалення. Хоча за останні роки на міжнародному ринку з'явилося багато пропозицій щодо систем міжбанківських розрахунків, Національний банк продовжує орієнтуватися на власні розробки. Чим було обґрунтоване таке рішення? Наскільки воно виправдане сьогодні?*

— Двадцять років тому молода Українська держава стикнулася з потребою швидкого і масового впровадження СЕП. Тому однією з головних вимог до системи була її доступність для широкого загалу банків-учасників, причому доступність у двох іпостасях: і як фінансова можливість придбати програмно-технічне забезпечення, і як можливість користувачів у стислі строки опанувати систему і користуватися нею. Персонал будь-якого банку, навіть найвіддаленішого відділення, треба було навчити розуміти зміст електронних платіжних документів, правильно заповнити і тлумачити кожен з їх реквізитів. Тому були розроблені формати документів, які значно відрізнялися від структур SWIFT і EDIFACT, зате були максимально наближені до форм звичних паперових розрахункових документів. Нагадаємо, що широко використовуваний у світовій практиці SWIFT є транспортною системою, а логічну та облікову частини платіжної системи все одно доводиться розробляти її

власникові або купувати у спеціалізованих фірм окремо. І не слід забувати про ціну послуг.

СЕП, розроблена й упроваджена в промислову експлуатацію силами фахівців Національного банку України, досі має чи не найнижчі тарифи у світі для систем класу RTGS — менше 5 центів за початковий платіж, а платежі у відповідь — безкоштовні. Такого рівня цін із використанням придбаних іноземних систем та/або транспортних послуг третіх сторін досягти неможливо.

Ще одна перевага нашої системи: в СЕП реалізовані специфічні для України механізми і функції, пов'язані з міжбанківськими розрахунками. Досить пригадати моделі обслуговування консолідованого коррахунку, взаємодію з Депозитарієм державних цінних паперів за принципом “поставка проти оплати”, надання Національним банком кредитів “овернайт” бланкових під заставу коштів на коррахунок... І це далеко не повний перелік. Наявність таких потреб у наших банків робить будь-яку готову систему непридатною для постачання “під ключ”, а використання продуктів стороннього розробника, особливо зарубіжного, не дає змоги в стислі терміни розробляти і реалізовувати подібні механізми, гнучко реагувати на зміни в нормативній базі. Тут я хотів би провести аналогію з упровадженням імпорتنих систем автоматизації банківської діяльності в комерційних банках. Жодна з них не була впроваджена “As is”, для всіх потрібна була адаптація до українського нормативного поля, причому в більшості випадків — із залученням українських розробників.

Отже, рішення про розроблення Системи електронних платежів Національного банку України власними силами, виправдане на початку її створення, і наразі залишається цілком актуальним.

— *Олексію Олексійовичу, Ви розповіли про організаційні моменти під час впровадження системи. А як за ці роки еволюціонувала змістовна частина СЕП?*

— Знаєте, основні рішення, закладені в 1993 році, діють і досі. Це — файловий режим передачі пакетів платіжних документів, відображення проходження документів через СЕП на коррахунках учасників у режимі реального часу (тобто СЕП належить до бруто-систем), система квитанцій і виписок. Ці рішення довели

свою життєздатність у 1993 році, ці ж рішення діють і сьогодні.

У такій консервативній сфері, як банківська діяльність, дуже важливим є розумний баланс між інноваціями і стабільністю, можливою вигодою від удосконалень і “ризиком втручання”, що виникає внаслідок саме зміни напрацьованих технологій, навіть якщо зміни проводяться з добрими намірами. Крім того, принциповою рисою СЕП є найтісніший зв'язок із системами автоматизації банку (САБ). Усі платіжні документи, що проходять через СЕП, а також супутня технологічна інформація створюються і приймаються в САБ. Тому будь-які зміни, що зачіпають

Голова Правління НБУ В. Ющенко та в. о. Прем'єр-міністра України Ю. Зявільський знайомляться за роботою СЕП. 1993 р.

ділянку взаємодії із САБ, — складний, витратний для учасників і ризикований процес. Нові інструменти й нові можливості ми прагнемо впроваджувати так, щоб без крайньої потреби не примушувати учасників переробляти цю ділянку їхньої роботи.

Власне, за цих 20 років глобальних “революцій” у СЕП, які змінюють формати даних або технологію роботи, було досить мало. Це — запровадження електронного цифрового підпису як невід'ємного реквізиту електронного документа СЕП (1995 р.); перехід системи на роботу з новою національною валютою України — гривнею (1996 р.); перехід на нові стандарти бухгалтерського обліку і звітності (1998 р.); упровадження системи термінових переказів (2001 р.). Навіть упровадження СЕП-2 у 2006 році, яке принципово змінило архітектуру і системну базу СЕП, торкнулося учасників українсько-мало. Решта ж доопрацювань і вдосконалень залишилися для учасни-

ків “за лаштунками”. Й надалі ми прагнутиremo будь-якою ціною забезпечувати стабільність.

— Проте система, побудована на власних стандартах, не забезпечує прямої взаємодії з системами міжнародних розрахунків, такими, як SWIFT, TARGET...

— Нагадаю, що Україна взяла курс на забезпечення товарно-грошового обігу в країні виключно національною валютою. СЕП — внутрідержавна система розрахунків у національній валюті, і ці потреби вона забезпечує повністю. Сьогодні потоки міжнародних розрахунків в іноземних валютах і внутрішньоукраїнських розрахунків у гривні розділені між собою як ідеологічно, так і технологічно, тому немає необхідності і в єдиній системі для їх обробки. Але ми, звичайно, не стоїмо осторонь світових тенденцій. У разі надання Україні членства в міжнародних економічних союзах і, відповідно, в їх платіжних системах, скажімо, в тій же системі Євросоюзу TARGET, ми готові вести мову про включення НБУ в ці системи згідно з їхніми правилами і методологією взаємодії з ними внутрідержавних систем. Відповідно, готові організувати шлюз між СЕП і цими платіжними системами. Такий досвід у СЕП є, у 1996–1997 рр. вона виконувала розрахунки, крім національної валюти, ще і в 28 іноземних, а роль шлюзу між СЕП та іноземними державами — учасницями розрахунків виконував Центр міждержавних розрахунків Національного банку України.

— Можете навести якісь числові характеристики СЕП?

— СЕП — єдина система міжбанківських розрахунків України в національній валюті, тому, на мою думку, доцільно говорити не про характеристики самої СЕП, а про інтенсивність міжбанківських розрахунків в Україні. Нині СЕП виконує в середньому 1.5 – 2 мільйони платежів на день, рекорд — 2.1 мільйона. Проте, повторюю, це не характеристики самої системи, а відображення активності банківської системи України. Сама ж СЕП має принаймні трикратний запас щодо навантаження.

Про швидкість виконання платежів. У режимі реального часу платежі зараховуються на коррахунок одержувача миттєво. У файловому режимі швидкість проходження платежів залежить не лише від СЕП, а й від дій

банку-одержувача. У цьому режимі 20% платежів проходять від банку-відправника до банку-одержувача менш як за 10 хвилин, ще 60% — від 10 до 20 хвилин. У межах півгодини виконується 98% цих платежів.

Підкреслюю, СЕП спокійно обробляє всю цю кількість платежів у режимі RTGS. Із самого початку Національний банк побудував систему за принципом брутто, відмовившись від створення системи нетто-розрахунків у сфері міжбанківських платежів. Пропускна спроможність і швидкодія СЕП повністю задовольняють сьогоднішні потреби України в міжбанківських розрахунках. Отже, немає об'єктивної потреби виносити якусь підмножину платежів до клірингових систем зі всіма властивими для них ризиками й організаційними складнощами. Під час кризи 2008 року ми ще раз пересвідчилися в правильності цього рішення. Так, банки мали певні труднощі з виконанням платежів, коли на їхніх коррахунках не вистачало коштів. Але якби за таких умов Національний банк України дозволив користуватися кліринговою системою — ризик неплатежів і наслідки для всієї банківської системи були б значно відчутнішими.

— Олексію Олексійовичу, чи не застаріла сьогоднішня СЕП, чи відповідає вона вимогам сьогодення? Про досягнення Ви розповіли, а які існують проблеми?

— СЕП — надзвичайно вдала колективна робота. Система й нині відповідає вимогам банківської системи України, виконує всі поставлені перед нею завдання.

Звичайно, зберігаючи зовні незмінні специфікації обміну з учасниками, ми постійно вдосконалюємо систему, прагнемо підтримувати її “нутроші” на сучасному технічному і системному рівні. Так, у 2006 році була впроваджена СЕП-2 — нове покоління СЕП, яке базується на сучасних СУБД і ОС. Непомітно для користувачів постійно оновлюється техніка, зокрема недавно замінили обладнання в Центрі оброблення СЕП із переходом на нові базові операційні системи. Постійно вдосконалюються засоби захисту інформації, система забезпечення безперебійної роботи, резервування і відновлення роботи СЕП.

Щодо проблем. СЕП давно перестала бути новим цікавим експериментом, вона вже багато років є “міцним тилом” банківської системи. То-

му інтерес до неї поступово падає, і це закономірно. Проте тут криється і небезпека. Якщо в перші роки СЕП була найбільшим досягненням вітчизняного банківництва, нею пишалися, на обслуговування ділянки взаємодії із СЕП призначалися кращі спеціалісти, то тепер на “вершині моди” інші напрями. І далеко не кожен банк, на жаль, приділяє своїм “тилам” належну увагу. Про це свідчать хоча б запитання, з якими працівники банків часом звертаються до наших розробників, — стає очевидним, що вони навіть не читали документації... Через брак навіть не кваліфікації, а просто сумлінного ставлення окремих працівників до прямих службових обов'язків на місцях виникають проблеми. Бо такого ставлення не витримає жодна система, навіть найнадійніша і з потужним “захистом від дурня”.

— Що зі світового досвіду ви збираєтеся використовувати далі для розвитку СЕП?

— Наші спеціалісти завжди використовували кращі світові наукові здобутки. Плануємо й надалі розвивати СЕП у напрямі інтеграції інформаційних систем Національного банку, які взаємодіють із банками, в єдину інфраструктуру. Ці роботи проводитимемо на базі концепції сервіс-орієнтованої інформаційної шини (ESB) і системи гарантованої доставки повідомлень. Детально говорити про ці проекти ще рано. Зазначу одне: розробляючи нові проекти, ми зобов'язані забезпечити баланс між потребами в розвитку сучасних технологій і фінансовими, технічними й організаційними можливостями банків щодо доопрацювання власного програмно-технічного забезпечення.

Двадцятиріччя СЕП — визначна і святкова подія для всієї банківської системи України. Користуючись нагодою, хочу щиро подякувати всім, хто долучився до становлення СЕП, хто й сьогодні забезпечує її роботу. Низький уклін тим, хто в далекому 1993 році замислював, розробляв і створював СЕП, насамперед — Анатолію Стефановичу Савченку, Юхиму Лазаревичу Бендерському, Віктору Михайловичу Кравцю, а також колективу Центральної розрахункової палати, яку в ті роки очолював Іван Михайлович Коваль.

Слово учаснику події/

Анатолій Савченко

Колишній член Правління Національного банку України,
директор департаменту інформатизації
Національного банку України

Будуючи вітчизняну СЕП, ми встановили низку рекордів, зокрема за строками її впровадження

Які проблеми ми хотіли вирішити в 1993 році? Треба було принципово прискорити обіг коштів, адже за відсутності ефективної платіжної системи перекази коштів тривали тижнями, існував шалений “голод” на гроші, країна переходила на бартерні відносини замість товарно-грошових. Підроблені авізо набули загрозливого масштабу. Банківська система разом з Національним банком не виконувала своєї основної функції в ринковій економіці – забезпечення грошового обігу.

What problems did we want to solve in 1993? It was necessary to accelerate funds circulation, because for lack of effective payment system funds transferring lasted several weeks; there was observed the scarcity of money, and the country was passing from commodity-money relations to barter ones. The number of false letters of advice increased at a fearful rate. The banking system and the National Bank of Ukraine neglected their main function in the market economy – money circulation ensuring.

З самого початку ми відмовилися копіювати суто транспортну систему SWIFT, яка дуже поширена у світовій практиці, ми створювали не лише транспорт, а принципово нову повноцінну електронну розрахункову систему. Готових рішень такого класу на той час не було, запозичити зі світового досвіду можна було хіба що окремі ідеї. Так, сьогодні вже мало хто пам’ятає, що поширені у світі взаємні коррахунки в Україні “не спрацювали”: перша спроба розрахунків між двома великими банками з розгалуженою мережею філій (апробована в травні 1993) виявилася невдалою через розпорощення коштів банку по сотнях коррахунків. Натомість запропонована нами модель, коли банк відкриває один-єдиний кореспондентський рахунок в НБУ, дає змогу банку проводити розрахунки через СЕП з усіма іншими банками України та їх філіями, спрямовуючи кошти в потрібну секунду в потрібному напрямі.

Практично всі питання, пов’язані зі створенням платіжної системи, нам довелося вирішувати самостійно. Наприклад, беззаперечним було те, що електронним платежам потрі-

бен надійний захист інформації. Наприкінці 1992 року ми звернулися до Служби безпеки України по допомогу з системою захисту інформації для СЕП. Проте, на жаль, допомогти нам не змогли, оскільки на той час ця організація ще не мала рішень з криптографічного захисту електронних документів. Тому НБУ підписав договір з українською компанією, яка за нашою постановкою задачі взяла на себе розроблення засобів криптографічного захисту: спочатку програмні засоби шифрування, надалі програмно-апаратні, а в 1995 році вже було реалізовано захист кожного платежу електронним цифровим підписом.

Як автомобілям потрібні шляхи, так платіжній системі потрібне транспортне середовище. Його на той час не існувало, і НБУ за кілька місяців створив власну систему електронної пошти. У рекордні строки, за кілька місяців 1993 року, було впроваджено понад 1500 поштових вузлів у банках України та підрозділах НБУ.

Крім створення самої системи, окремим неосяжним обсягом роботи було залучення до неї всіх банків дер-

2003 рік. СЕП – 10 років. Вони були першими.

Справа наліво: заступник директора департаменту інформатизації НБУ Ю.Л.Бендерський, директор департаменту інформатизації НБУ А.С.Савченко, начальник Центральної розрахункової палати НБУ І.М.Коваль, начальник управління автоматизації банківських операцій та сховищ даних департаменту інформатизації НБУ І.М.Новак, заступник начальника відділу електронних міжбанківських розрахунків департаменту інформатизації НБУ В.В.Михайлова, начальник відділу електронних міжбанківських розрахунків департаменту інформатизації НБУ Л.В.Гончаренко, начальник відділу експлуатації інформаційних систем Центральної розрахункової палати НБУ В.П.Гаврилюк.

1994 рік. Найактивніші учасники розроблення та впровадження СЕП на міжнародному семінарі з платіжних систем в Італії.

жави та їх філій: переконати, навчити, організувати, заохотити... Керівництво Національного банку провело величезну роботу. Народи з організації впровадження СЕП з начальниками регіональних управлінь НБУ у травні 1993 р. і на початку жовтня 1993 р. проводив особисто Голова Правління Національного банку Віктор Ющенко. У серпні – вересні 1993 року, вже після того, як через СЕП успішно пройшли перші платежі, заступник Голови Правління Олександр Кіреєв, головний бухгалтер НБУ Віктор Кравець і я, начальник управління комп'ютерних технологій, провели наради в усіх регіонах України з керівниками та головними бухгалтерами банків, під час яких ставили їм чіткі завдання з організації, навчання, тестування та впровадження нової системи. Пригадую, з відряджень не вилазили. За два-три місяці ми фактично змусили десятки тисяч фахівців комерційних банків освоїти засоби електронної пошти і СЕП. Завдяки цій активній позиції НБУ з серпня до грудня 1993 року всі банки, усі їх філії приєдналися до роботи в СЕП. І в 1994 рік Україна вступила без паперових авізо! Почалася ера електронних розрахунків!

За строками розроблення та впровадження електронної платіжної системи спеціалісти Національного банку побили всі рекорди. Навіть в економічно розвинутих країнах на вирішення аналогічних завдань йшли роки. Здобутки українських фахівців цілком заслуговують на відзначення в Книзі рекордів Гіннеса.

Коли в 1994 році на семінарі в Міжнародному валютному фонді я доповідав, як працює СЕП в Україні, слухачі були здивовані: чому ваша техноло-

гія набагато складніша, ніж в європейських системах? І як ви досягаєте таких обсягів платежів у такому середовищі – на найдешевших “персоналах”, на комутованих каналах? Так, недосконалість техніки та каналів зв'язку ми переборювали посиленням захистом інформації, механізмом кви-

2013 рік. Працівники департаменту інформаційних технологій, управління захисту інформації та Центральної розрахункової палати – спільна справа об'єднує людей.

танцій, контролем доставки повідомлень, кількарівневими бухгалтерськими методами контролю. Гроші не могли вийти з точки А і не дійти до точки Б. Так, за рахунок цього наша система складніша, ніж традиційні західні системи. Але вона працювала попри недосконалість техніки і каналів зв'язку, втрати електроживлення в регіонах, стихійні лиха... Зараз можна сказати, що за 20 років у СЕП не пропало жодної копійки.

Пригадую, восени 1995 року консультанти міжнародної організації “PA Consulting Group” з Лондона провели комплексне обстеження платіжної системи України. Вони відзначили високий рівень програмно-

технічних рішень та відповідність існуючої системи міжбанківських розрахунків поточним потребам України (National Bank of Ukraine Electronic Payment System Development. Assessment of the Current Electronic Payment System and Future Development Needs. PA Consulting Group, 27 October 1995).

Наступного року з нашою розробкою ознайомилися фахівці Добровольчого корпусу фінансових послуг, котрі також були вражені високими темпами розвитку СЕП, про що йдеться в листі на адресу НБУ.

Упровадження СЕП мало не тільки величезний економічний ефект, адже обіг коштів у реальному секторі економіки незмінно зростає після кожної модернізації, створена нами система докорінно змінила структуру банківської системи України, взаємовідносини між суб'єктами господарювання. Реалізацію нашого проекту незалежні експерти порівнювали за своїми масштабами і значенням для держави із запуском космічного корабля чи будів-

ництвом великого заводу. Витрати країни на створення СЕП були мінімальними, оскільки більшість робіт лягла на плечі НБУ та учасників СЕП.

Звісно, з тих часів багато чого змінилося. СЕП постійно модернізується, розвивається, зараз СЕП-2 працює на потужній техніці, сучасних СУБД, час проходження платежів скоротився до хвилини, а то й секунд. Проте не змінилася сама ідея, технічна ідеологія, що була з самого початку закладена в СЕП її засновниками – фахівцями Національного банку.

Фото **Владислава Негребецького**

та з архівів “Вісника НБУ”
і розробників СЕП.

Надійний фундамент — успіх будь-якої справи

Юхим Бендерський

Виконувач обов'язків начальника
Центральної розрахункової палати
Національного банку України

Марина Годік

Заступник начальника
Центральної розрахункової палати
Національного банку України

Микола Ясько

Головний інженер відділу
технічного обслуговування та ремонту
комп'ютерної техніки
Центральної розрахункової палати
Національного банку України

Валерій Гаврилук

Начальник відділу Центральної
розрахункової палати
Національного банку України

Будь-яка серйозна справа, як і зведена споруда, тільки тоді слугуватимуть довго і надійно, коли матимуть міцний фундамент. Центральна розрахункова палата Національного банку України була створена для забезпечення функціонування Системи електронних платежів і ось уже впродовж 20 років забезпечує її експлуатацію. Як і годиться, з нагоди ювілею хочеться пригадати історію, перші кроки впровадження та введення в експлуатацію системи, яка нині забезпечує всі міжбанківські розрахунки в державі.

Every serious business is like a building viz. it will function stably and safely for a long time if its basis is firm. The Central Clearing House of the National Bank of Ukraine was created to ensure the operation of the System of Electronic Payments, and it has been doing this during the last 20 years. On the occasion of the anniversary, we want to recollect the history and first steps of putting into operation of the SEP that ensures all interbank settlements in the country.

Центральна розрахункова палата (надалі – ЦРП) побудована на базі Регіонального комп'ютерного центру Національного банку України по м. Києву, Київській та Чернігівській областях шляхом його реорганізації (наказ НБУ від 16.06.1993 р. № 61). Паралельно формувалася мережа регіональних розрахункових палат (РРП) у територіальних управліннях Національного банку (функції РРП для Київського регіону виконувала ЦРП). Отже, для ефективного функціонування СЕП було створено організаційну структуру, яка включала ЦРП та 24 РРП в кожному обласному управлінні Національного банку.

Діяльність розрахункових палат регламентувалася “Положенням про міжбанківські розрахунки в Україні” та “Регламентом функціонування мережі розрахункових палат України”, іншими нормативними актами, у розробці яких активну участь брали фахівці ЦРП та департаменту інформатизації НБУ.

Програмне забезпечення СЕП, яке розробляв департамент інформатизації, мало трирівневу структуру і складалося з таких програмних компонентів:

- АРМ-3 – шлюзове робоче місце банку – учасника СЕП;
- АРМ-2 – встановлювалися в РРП та в ЦРП. Це програмне забезпечення було призначене для обміну електронними платежами та технологічною інформацією з учасниками СЕП регіону;
- АРМ-1, який встановлювався в

ЦРП для забезпечення електронних платежів на міжрегіональному рівні, контролю та моніторингу роботи всієї СЕП.

У липні 1993 року розробники передали до ЦРП програмне забезпечення АРМ-3 та АРМ-2 для проведення дослідної експлуатації СЕП, а у вересні цього ж року – програмне забезпечення АРМ-1.

Найголовніше, що потрібно було зробити на цьому етапі – це знайти комерційні банки, котрі погодилися б стати першими учасниками СЕП, надати їм програмне забезпечення учасника СЕП (АРМ-3) та здійснити відповідну підготовку їхніх фахівців щодо технічних та технологічних особливостей роботи нової системи. Одночасно ЦРП готувалася до впровадження в промислову експлуатацію регіонального вузла електронної пошти Національного банку, до якого мали поступово підключитися всі банківські установи Києва та Київської області, адже підключення до електронної пошти було обов'язковою умовою роботи в СЕП.

На 05.08.1993 р. до роботи в СЕП були підготовлені перші 5 київських банків – Укрінбанк, “ІНКО”, “Антекс”, “Відродження” та “Українська фінансова група”. Дослідна експлуатація СЕП розпочалася в ЦРП 05.08.1993 р., коли три з цих банків – Укрінбанк, “Українська фінансова група” та “Відродження” засобами СЕП виконали перші електронні платежі, які вже не супроводжувалися

паперовими документами. Фахівці ЦРП у телефонному режимі контролювали та координували здійснення операцій першими учасниками цього проекту.

А потім у ЦРП розпочалися напружені будні: з поступовою підготовкою до підключення до системи електронної пошти та СЕП інших банківських установ, з їх тестуванням, з навчанням працівників банківських установ Києва і Київської області, яке проводили фахівці ЦРП.

На жаль, рівень автоматизації більшості банків був тоді невисокий. Тож передбачалося, що на першому етапі за допомогою наданого програмного забезпечення АРМ-3 можливо здійснювати безпосереднє введення електронних платежів за повним та неповним (без зазначення призначення платежу) макетами. Для обміну паперовими додатками до електронних платежів, відправлених за неповним макетом у межах Київського регіону, в 1993 році Національний банк створив у ЦРП Клірингову палату, яка профункціонувала певний час.

По мірі готовності обласних РРП фахівці Центральної розрахункової палати поступово підключали АРМ-2, встановлені у цих РРП, до АРМ-1, що надавало можливість здійснювати електронні платежі між банківськими установами підключених регіонів. Першою підключили до АРМ-1 Чернігівську РРП.

25 вересня 1993 року було проведено

всеекранське тестування готовності банків до роботи в СЕП, а у листопаді Національний банк ухвалив рішення завершити впровадження системи до 31 грудня 1993-го і з 1 січня 1994 року відмовитися від використання поштових та телеграфних авізо. До кінця 1993 року всі банківські установи Києва та Київської області підключилися до системи електронної пошти Національного банку та стали учасниками СЕП. А з першого січня 1994 року розпочалася промислова експлуатація системи. Це стало можливим завдяки самовідданій праці фахівців департаменту інформатизації, колективу відділу супроводження та експлуатації програмного та інформаційного забезпечення телекомунікаційних систем ЦРП, інших служб Національного банку.

У 1995 році на базі згаданого відділу створили окремий відділ експлуатації програмного забезпечення СЕП. За “материнським” підрозділом залишилась експлуатація та супроводження регіонального (у Києві та Київській області) вузла електронної пошти, експлуатація та супроводження інших інформаційних систем та загальносистемного програмного забезпечення. Крім цього, подальша діяльність відділу була направлена на забезпечення надійності роботи СЕП та інших інформаційних систем НБУ.

Звичайно, виникало чимало проблем, адже багато завдань наші спеціалісти виконували вперше, по ходу вчилися і набували нових знань. Зауважимо, у 1993–1994 роках експлуатація СЕП та електронної пошти відбувалась на 7 поверсі будинку Національного банку за адресою проспект Науки, 7. Їх життєдіяльність забезпечувалася двома серверами (класстером), певною кількістю персональних комп’ютерів та локальною обчислювальною мережею у межах цього приміщення. У серпні 1994 року через високу температуру та недостатнє кондиціонування повітря вийшов з ладу один із серверів. Кілька днів робота СЕП забезпечувалася лише одним сервером, резервування не існувало. Цей прикрий випадок підказав: для надійної роботи СЕП необхідно створити відповідну обчислювальну інфраструктуру. Отже, з 1994 року й донині ЦРП приділяє значну увагу забезпеченню надійності роботи СЕП, створенню для цього відповідного обчислювального середовища, в сучасній термінології – центру обробки даних (ЦОД). Зокрема, за підтримки департаменту інформатизації спеціалісти ЦРП виконали такі роботи у даному напрямі:

– у 1994–1995 рр. було створено комп’ютерний зал на 3-му поверсі будів-

лі за адресою просп. Науки, 7, на базі структурованої кабельної системи (СКС) та системи централізованого безперебійного живлення, яка вперше була використана в НБУ. Отриманий досвід використання систем централізованого безперебійного живлення в подальшому взяли на озброєння для подальшого оснащення системами централізованого безперебійного живлення будівель Національного банку за адресами: вул. Інститутська, 9, проспект Науки, 7, та інших об’єктів НБУ. У комп’ютерному залі були розгорнуті програмно-технічні комплекси, для забезпечення функціонування СЕП.

У липні 1995 року у ЦРП було розгорнуто програмно-технічний комплекс резервування СЕП, який на випадок виходу з ладу технічного обладнання, встановленого в розрахункових палатах, забезпечував би безперебійне функціонування СЕП.

11 грудня 1995 року з роботою СЕП та створеної для її забезпечення технічно-технологічною базою ознайомився Президент України Л.Д.Кучма, котрий високо оцінив здобутки фахівців Національного банку, адже запроваджена система тоді не мала аналогів у країнах колишнього Радянського Союзу. А здобутки справді були високими.

У 1998–2000 роках була створена локальна обчислювальна мережа у будівлях Національного банку України за адресою проспект Науки, 7, на основі структурованої кабельної системи і на той час сучасного мережевого активного обладнання. В НБУ це було перше впровадження технології структурованої кабельної системи в цілому для всієї будівлі (використання центрального та поверхових комутаторів і відповідної вертикальної та горизонтальної кабельних розводок).

У 2000 році побудовано систему зберігання і резервного копіювання даних для СЕП та інших інформаційних систем Національного банку, які експлуатувалися і супроводжувалися в ЦРП на базі магнітних бібліотек Compaq StorageWorks TL891 DLT. Цей напрям забезпечення надійності функціонування інформаційних технологій пройшов кілька етапів удосконалення, аж до сучасних віртуальних магнітних бібліотек IBM VTL TS7650.

У 2001 році фахівцями ЦРП розроблено і затверджено керівництвом НБУ “Технічне завдання розвитку інформаційної системи обробки та збереження даних Національного банку України”. Зазначену програму було заплановано реалізувати у кілька етапів, і спрямована вона як на забезпечення надійної роботи СЕП, так і на забезпечення життєдіяль-

ності банківської системи в цілому, захист функціональної діяльності НБУ від непередбачуваних катастрофічних обставин, створення стійкого обчислювального середовища, комплексної системи резервування та відновлення діяльності системно важливих компонентів інформаційних систем банку.

У 2002 році була реалізована перша черга цієї системи, створена мережа збереження даних на базі централізованої дискової системи IBM ESS 2105-F20 та мережі архітектури Fibre Channel.

У 2001–2003 роках з метою фізичного захисту інформаційних технологій ЦРП та Національного банку від найбільш можливих факторів ризику у будівлі Національного банку на проспекті Науки, 7, ввели в експлуатацію спеціалізоване серверне приміщення на базі використання технологій компанії “Lampertz”.

Зазначені проекти в подальшому пройшли кілька етапів розвитку з метою удосконалення та розширення функцій засобами використання нового обладнання та нових технологій.

Центральна розрахункова палата постійно опікувалася підвищенням надійності телекомунікаційного зв’язку банків Київського регіону з Головним вузлом електронної пошти в ЦРП. У 1993–1994 роках телекомунікаційний доступ банків до ЦРП здійснювався за допомогою комутованих каналів зв’язку загального користування, що створювало певні труднощі, особливо у час “пікових навантажень” системи (кінець місяця, кінець року тощо). На зміну їм прийшли некомутовані (так звані “виділені”) канали зв’язку, які надавали можливість у будь-який час виходити на зв’язок з ЦРП для взаємодії з СЕП. Щоб полегшити доступ банків за комутованими каналами зв’язку ЦРП збільшила кількість телефонних номерів та запровадила технологію використання так званих групових номерів, а також модернізувала телекомунікаційне обладнання, використовуючи високошвидкісні модеми. Згодом, із появою операторів передавання даних, які могли надавати якісніші телекомунікаційні послуги, спеціалісти ЦРП та департаменту інформатизації розробили технічні умови для використання банками послуг таких операторів для зв’язку з ЦРП. Нині більшість банківських установ Київського регіону здійснює телекомунікаційний доступ до ЦРП за допомогою операторів передавання даних, а комутований зв’язок використовується ними тільки як резервний. При цьому за ініціативою ЦРП усім операторам висунуто вимогу щодо за-

безпечення підключення як до ЦРП, так і до центрального офісу Національного банку, що створює додатковий рівень резервування доступу банків до СЕП.

На базі вищезазначених програмно-технічних можливостей побудована діюча нині система резервування та відновлення роботи СЕП, яка передбачає резервування всіх компонентів системи та необхідних для її роботи системних і телекомунікаційних засобів як на рівні ЦРП, так і на рівні відновлення роботи СЕП у резервному пункті, розміщеному у центральній будівлі Національного банку. ЦРП постійно підтримує цю систему і періодично проводить її випробування відповідно до регламенту.

Отже, у 1993 році ми розпочали експлуатацію СЕП у зовсім невеликому приміщенні, де розміщувалося комп'ютерне та телекомунікаційне обладнання, яке забезпечувало роботу вузла електронної пошти та програмного комплексу СЕП. Минуло 20 років. І сьогодні ми з гордістю можемо констатувати: нині маємо сучасний Центр обробки даних, який забезпечує роботу СЕП та інших важливих програмних комплексів Національного банку.

Зазначимо, з перших днів реалізації важливого проекту фахівці ЦРП брали безпосередню участь у формуванні

структури обміну даними та алгоритмів роботи СЕП, а після її впровадження забезпечують тестування нових версій, надають пропозиції щодо вдосконалення технології та оптимізації регламенту роботи системи. Які б складні технічні, технологічні завдання не доводилося вирішувати нашим спеціалістам, людський фактор при цьому був визначальним.

На базі відділу супроводження та експлуатації програмного та інформаційного забезпечення телекомунікаційних систем ЦРП, який у 1993–1994 роках здійснював впровадження СЕП та електронної пошти в експлуатацію, було створено три спеціалізовані відділи:

- відділ експлуатації СЕП та супроводження програмного забезпечення, який забезпечує щоденну експлуатацію СЕП. Більше половини його працівників мають досвід роботи понад 15 років;

- відділ системного забезпечення інформаційних технологій, фахівці якого виконують системне супроводження серверів, операційних систем та систем управління базами даних СЕП, забезпечують роботи з переведення СЕП на нову системну платформу;

- відділ експлуатації технічного забезпечення інформаційних систем експлуатує головний вузол електронної пошти та

засоби телекомунікації, дбає про надійність доступу банківських установ до СЕП та інших програмних комплексів.

У єдиному технологічному руслі забезпечення роботи СЕП працюють також інші підрозділи ЦРП.

Відділ захисту банківської інформації, який здійснює супроводження засобів захисту в СЕП, забезпечує програмними та апаратними засобами захисту інформації в СЕП банківські установи Києва і Київської області та виконує виїзний контроль щодо виконання ними вимог, пов'язаних із використанням і зберіганням засобів захисту інформації СЕП. Відділ договірних відносин, який веде близько 300 договорів з банківськими установами Київського регіону на інформаційно-розрахункове обслуговування в СЕП та надання послуг електронної пошти, а також на використання криптографічних засобів захисту інформації в СЕП.

У колективі ЦРП працюють професіонали, котрим під силу сьогодні розв'язувати найскладніші завдання у сфері ІТ-технологій. Досвід і висока відповідальність, прагнення завжди йти в ногу з часом вирізняють тих, хто працює у ЦРП, а отже, фундамент у СЕП – надійний і довговічний.

Нотатки з конференції/

Практичні результати наукових досліджень сприяють розвитку фінансового сектору

У Львівському інституті банківської справи Університету банківської справи НБУ відбулася VIII Міжнародна науково-практична конференція “Інтеграція України в європейський і світовий фінансовий простір”. Науково-практичний форум дав змогу учасникам оприлюднити нові розробки та ідеї, обговорити в колі колег актуальні питання фінансового ринку і банківської системи, обмінятися досвідом, напрацювати практичні пропозиції щодо вирішення нагальних проблем. Конференція вирізнялася широким спектром тем, розглянутих на пленарному та секційних засіданнях, що стали підґрунтям для пошуку нових наукових підходів у цій сфері.

The 8th International scientific and practical conference “Ukraine’s Integration in European and World Financial Environment” was held in the Lviv Banking Institute of the NBU Banking University. The forum made it possible for participants to lay open to the public new developments and ideas, to discuss topical issues of the financial market and banking system, to exchange experience, and to work out practical suggestions to solve urgent problems. A lot of themes discussed at the plenary and section meetings became the basis for new scientific investigations in the financial and banking spheres.

У часті у роботі конференції взяли понад 150 банкірів, фінансистів, науковців з України, Польщі, Білорусі, Чехії, Литви та Південно-Африканської Республіки, які пред-

ставляли 33 вищі навчальні заклади, наукові та фінансові установи, органи державної влади. Закордонні навчальні заклади та фінансові установи представляли 26 гостей.

Проректор УБС НБУ, доктор економічних наук, професор **Олександр Барановський**, відкриваючи конференцію, від імені ректора УБС НБУ Тамари Смовженко та ректорату привітав учасників, зазначивши, що їх усіх по-справжньому об'єднує любов до науки, адже саме використання в роботі методів наукового пізнання дає змогу досягати поставленої мети. Для таких людей наука стає сенсом усього життя, вони присвячують їй не лише робочий, а й вільний час. Обговорюючи цікаві, актуальні проблеми фінансового сектору національної економіки, науковці також мають змогу проаналізувати практичні аспекти, запропонувати шляхи їх розв'язання.

Олександр Барановський.

Директор Західного наукового центру Національної академії наук України **Олег Зинюк** наголосив, що співпраця з Університетом банківської справи НБУ в рамках комплексу “Економосвіта”, що об'єднує вищі навчальні заклади відповідного профілю, а також Інститут регіональних досліджень, інші академічні установи є вельми плідною. Зокрема ґрунтовно опрацьовано розвиток механізмів фінансування інноваційної та інвестиційної діяльності у контексті вітчизняного і зарубіжного досвіду з метою сприяння розвитку конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Національна академія наук нині предметно працює над отриманням не лише фундаментальних, а й прикладних знань, які будуть втілені у кінцевому продукті. Один із стратегічних орієнтирів економічної політики в Україні – стимулювання розвитку інновацій у фінансовій сфері. Проте не завжди науково-технологічна розробка за рівнем якості та практичним значенням є кінцевим продуктом, для її остаточного впровадження необхідні додаткові програми й економічні стимули. Саме етап передачі такої розробки у вигляді дослідного зразка виробникові є найважливішим. При цьому для його практичного впровадження необхідно забезпечити належне фінансування, яке стає наріжним каменем розвитку наукоємних інноваційних технологій.

Олег Зинюк.

Учений наголосив, що дефіцит фінансових ресурсів – це основна причина уповільнення наукових інновацій. Оскільки державний бюджет не може задовольнити всі потреби, необхідно розвивати державно-приватне партнерство. Однією з форм дієвої інфраструктури для розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності є венчурні фонди, що засвідчили ефективність у багатьох країнах світу. Олег Зинюк підкреслив, що для цього необхідно розробляти і впроваджувати відповідні законодавчі і нормативні акти, що мають бути адаптовані до сучасного стану українського фінансового ринку.

Директор Львівського інституту банківської справи УБС НБУ **Микола Вознюк** зазначив, що місія сучасних дослідників – це поєднання науки з практикою, впровадження новітніх наукових розробок у виробничі реалії фінансового сектору. Навчальні заклади, що є структурними підрозділами Національного банку України, на замовлення центробанку виконують цільові наукові досліджен-

Микола Вознюк.

Президія Міжнародної науково-практичної конференції.

ня. У 2012–2013 роках, відповідно до “Єдиного тематичного плану наукових досліджень Національного банку України”, працівники ЛІБС УБС НБУ виконали дві науково-дослідні теми: Інтелектуальна система “Енциклопедичний словник-довідник на термінополі законодавства України” та Інформаційна система “Міжнародний енциклопедичний словник-довідник на законодавчому термінополі” (науковий керівник тем – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики ЛІБС УБС НБУ професор В'ячеслав Чаплига). Результати роботи над ними впроваджені у практичну діяльність департаментів Національного банку України.

Директор юридичного департаменту, член Правління Національного банку України **Віктор Новіков** у доповіді “Актуальні проблеми законодавчого регулювання діяльності кредитних бюро в Україні” проаналізував сучасний стан та перспективи роз-

Віктор Новіков.

витку системи обміну важливою інформацією між учасниками ринку. Активна участь науковців у процесі розробки та підготовки аналітичних матеріалів для правового забезпечення законодавчих ініціатив центрального банку сприяє розробці науково обґрунтованих нормативно-правових актів. На підготовку проектів нині встановлюються дуже стислі терміни, тому для аналізу стану справ та очікувань учасників фінансового ринку залучаються науковці, зокрема в процесі розробки та доопрацювання профільних законопроектів. Таке поєднання науки і практики є оптимальним і корисним. При цьому до фундаментальних, основоположних законів і кодексів необхідно ставитися з великою повагою, адже непродумані зміни можуть нашкодити фінансовому ринку і банківському сектору.

За словами Віктора Новікова, іноді на розгляд до парламенту від різних суб'єктів законодавчої ініціативи надходять “миттеві” законопроекти, що суперечать один одному в основних положеннях або не враховують принцип комплексності нормативного регулювання цивільних відносин, кримінального права тощо. При цьому порушується струнка законодавча система кодексів, тому підхід до нормативної проблематики має бути комплексним, зваженим і обґрунтованим.

Діяльність кредитних бюро в Україні є актуальним питанням для кожного банку, його вкладників, багатьох суб'єктів господарювання. Захист прав кредиторів – також важлива складова підвищення довіри між сторонами кредитних угод, зростання довіри до банківської системи. Проблеми виникають під час розгляду справ у суді, і навіть після їх рішення на користь кредитора – на етапі виконавчого провадження. Справи за стягненням належної кредитної застави тривають роками. Саме тому кредитне бюро – це необхідний інструмент моніторингу та виявлення недобросовісних позичальників. Для банку такі “клієнти” є дже-

релом прямих збитків, фінансова установа не може кредитувати тих, хто не виконує взяті на себе зобов'язання. Відоме гасло “кредити повертають лише боягузи” для деяких категорій позичальників мало не стало нормою. Часто-густо банки самі спонукають їх до такої поведінки, пропонуючи “швидкі” та “супершвидкі” позики з мінімальним переліком необхідних документів і недостатніми даними про особу, про її реальну платоспроможність. Прагнучи отримати прибуток, нехтуючи ризиком, банки покривають його завищеними кредитними ставками. У такому випадку добросовісні позичальники змушені платити за недобросовісних, які прагнуть отримати кредит за будь-яку ціну, оскільки вже знають, що не повертатимуть його. Таким чином звужується поле кредитування, його мікроклімат погіршується.

Отже, якщо був час, коли у банківській системі, образно кажучи, розкидали каміння, нині настав час його збирати, – наголосив доповідач. Учасникам ринку необхідно об'єднувати зусилля для досягнення бажаного результату. Досвід інших країн свідчить про те, що виникненню таких проблем дає змогу запобігти системна робота щодо опрацювання інформації про позичальників кредитними бюро. Основні об'єкти – споживчий сектор, фізичні особи, підприємці. Адже великі підприємства є прозорішими завдяки публічній звітності, напрацьованій діловій репутації, партнерству з іншими учасниками фінансового ринку.

Національний банк України створив власний реєстр “поганих кредитів”, у якому ведеться їх облік за сумою від 10 тис. гривень. Проте для будь-якого банку сама лише констатація такого факту дає мало користі, необхідно діяти на випередження і завчасно, запобігати кредитуванню неплатоспроможних громадян і шахраїв, а не намагатися вирішити проблему вже після її виникнення.

Закон України “Про організацію формування та обігу кредитних історій” був прийнятий у 2005 році, з того часу кредитні бюро в Україні працюють у правовому полі. Розробники цього закону використовували переважно канадський досвід створення учасниками ринку приватних бюро кредитних історій. Але така система може ефективно працювати лише за умови, що суб'єкти фінансового ринку, тобто кредитори, надають правдиву та вичерпну інформацію кредитним бюро. Проте банки часто прагнуть замовчати інформацію про своїх клієнтів, випадки шахрайств або неповернуті кредити. Тому кредитні бюро обмежені в доступі до важливої інформації.

На розгляд до Верховної Ради України було подано законопроект “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності бюро кредитних історій” № 10292, який був прийнятий у першому читанні. Його положення передбачають запровадження такої функції Державної податкової адміністрації України, як надання інформації з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків бюро кредитних історій відповідно до Закону України “Про організацію формування та обігу кредитних історій” в електронному вигляді в режимі реального часу. Тобто кредитні бюро матимуть змогу отримати доступ до державного реєстру фізичних і юридичних осіб – платників податків лише у питаннях щодо заборгованості ними за сплатою податків. Також передбачено створення єдиного державного бюро кредитних історій. Проте дискусійним є надання доступу до баз даних про доходи громадян, необхідне додаткове опрацювання проблеми захисту персональних даних. При цьому недостатній рівень взаємної довіри між банками та бюро призводить до того, що фінансові установи пропонують уповноважити Національний банк на ведення державного реєстру кредитних історій, адже регулятору повністю довіряють більшість учасників фінансового ринку.

Механізм діяльності кредитних бюро потребує вдосконалення. Регулятором у цій сфері є Національна комісія, що здійснює

державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, при цьому є чимало недоліків. Очевидно, що Національний банк України має більший потенціал, досвід і спроможний налагодити якісне регулювання, саме тому він має його здійснювати. У пропозиціях до другого читання законопроект “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності бюро кредитних історій” запропоновано надати Національному банку повноваження щодо ведення державного реєстру кредитних історій, завдяки чому суб'єкти фінансового ринку зможуть отримати доступ до необхідних даних про певного позичальника від надійного першоджерела. Водночас Віктор Новіков зазначив, що обстоює необхідність ринкових механізмів розвитку кредитних бюро, але з належним рівнем державного регулювання. Національний банк має ринкові інструменти стимулювання обміну інформацією між банками та кредитними бюро, які в переважній більшості створені саме банками. Функціонування кількох бюро сприятиме розвитку конкуренції, що позитивно вплине на якість та вартість послуг: “Переконаний, що кредитні бюро в Україні розвиватимуться, вдосконалюватимуть механізми співпраці з банками на основі ринкових відносин. Це буде позитивний стимул для всього банківського сектору стосовно зростання обсягів кредитування, сприяння розвитку економіки, зниження відсоткових кредитних ставок завдяки мінімізації ризиків”, – наголосив доповідач.

Голова Правління Кредобанку **Дмитро Крепак** від імені Асоціації банків Львівщини привітав усіх учасників конференції та презентував доповідь “Досвід Польщі в євроінтеграції: корисна інформація для України”. Банкір зазначив, що успішний досвід реформ польської економіки може

Дмитро Крепак.

бути використаний в Україні. Порівняння ключових макропоказників двох країн упродовж 20 останніх років свідчить про те, що так звана “шокова терапія” непопулярних польських перетворень була значно ефективнішою порівняно з поступовими реформами, що тривають роками в Україні. Економіка Польщі стабільно зростає, при цьому світова фінансова криза завдає їй значно менших втрат, ніж у деяких інших європейських країнах.

Основні компоненти успішних реформ – стабілізація, лібералізація і реструктуризація. Стабілізація – це збалансування державного бюджету, обмеження дотацій і невинуватених соціальних виплат, впровадження стримуючих елементів (фіксований обмінний курс, обґрунтоване оподаткування заробітної плати та зважений рівень відсоткових ставок). Лібералізація охоплює цінову політику та зовнішню торгівлю. Реструктуризація передбачає мінімізацію державного впливу на розвиток економіки, максимальне використання ринкових механізмів у господарських відносинах. Якщо неконкурентоспроможні підприємства не витримують міжнародної конкуренції, держава не повинна їх підтримувати, оскільки таким чином послаблює свій економічний потенціал. Лише ефективні прибуткові підприємства розвиватимуться та забезпечуватимуть економічне зростання держави, при цьому нерентабельного, збиткового балансу необхідно позбутися. Великі промислові підприємства будуть змушені впроваджувати нові технології, модернізувати виробництво, збільшувати ефективність праці персоналу. Завдяки таким рішучим реформам економіка постійно зростатиме, ставатиме конкурентоспроможною, створюватимуться нові малі і середні підприємства, які не очікують допомоги від держави, а зміцнюють її економічну міць.

Доктор, ад'юнкт кафедри банківської справи Вроцлавського

економічного університету **Зофія Ленкава** проаналізувала громадсько-приватне партнерство як альтернативну форму фінансування громадських проектів. Польський досвід інтеграції у світовий фінансовий простір свідчить, що така форма співпраці має очевидні переваги – мінімізацію витрат, прозорість витрачання коштів, високу ефективність їх використання. Оскільки брак фінансів у громадському та державному секторах є звичним явищем, постає необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування та приватних інвесторів. У більшості європейських країн державні органи від 1980-х років поступово

Зофія Ленкава.

виходять зі сфер управління й ініціювання проектів у публічному секторі. Цю нішу опановує приватний капітал. Така співпраця базується на партнерстві, за умовами якого визначаються основні цілі проектів, обов'язки учасників і можливі ризики. При цьому відповідальність і обов'язки не можуть бути передані іншій стороні. Умови фінансування проектів є взаємовигідними, кожна сторона угоди має свою частку обов'язків та відповідальності. Основним критерієм успішності проекту є показники його діяльності після етапу стартапу.

Зразковим у цій сфері є досвід Великобританії – мінімальна кількість юридичних норм і високий рівень ефективності реалізації партнерських проектів. Кошти виплачуються підприємцям лише після приймання роботи, завдяки чому вони зацікавлені реалізувати проект у визначені терміни з високою якістю. При цьому збільшення витрат призводить до зменшення винагороди, тому штучно “накручувати” ціни робіт безпосередні виконавці не зацікавлені.

Заступник директора ЛІБС УБС НБУ з наукової роботи, доктор економічних наук **Олексій Другов** у доповіді “Сучасні аспекти створення ендаументів при вищих навчальних закладах в Україні” розглянув актуальне питання позабюджетного фінансування системи вищої освіти.

Доповідач зазначив, що фінансових ресурсів державного бюджету ледь вистачає на фінансування найнагальніших потреб вищих навчальних закладів. Саме тому доцільним є створення дієвих механізмів залучення в систему вищої освіти приватних коштів. Особливо це стосується проектів з її розвитку та модернізації. Механізмом для цього є створення ендаументів – спеціалізованих фондів цільових коштів, що складаються із внесків приватних інвесторів, як правило, випускників цих навчальних закладів, дохід від яких спрямовується на потреби їх розвитку. У деяких країнах (США, частково Великобританія) ці фонди є стратегічним джерелом фінансування розвитку якості освіти та наукових досліджень.

Напрями витрачання доходів з ендаумента прописані в його установчих документах та безпосередньо визначаються Радою фонду, до якої, переважно, входять найбільші благодійники, їх представники та працівники і випускники ВНЗ. Кошти використовуються для надання стипендій талановитим студентам, виділення грантів і премій молодим та досвідченим науковцям, які, за загальним визнанням, зробили суттєвий внесок у розвиток університетської науки, капітальні інвестиції – будівництво, капітальні ремонтні приміщень тощо.

Найбільші ендаумент-фонди у світі мають Гарвардський університет (30.435 млрд. доларів США), Єльський – 19.345, Техаський – 18.264, Стенфордський – 17.036, Принстонський – 16.954, Кембріджський – 6.960, Оксфордський – 5.569 відповідно. В Україні при Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Т.Шевченка створено Фонд розвитку. Одним із перших благодійників – вкладників фонду став випускник ІМВ КНУ Петро Порошенко.

Стратегічно важливим питанням, від вирішення якого залежатиме розвиток ендаументів в Україні, є надання податкових пільг благодійникам. Оскільки в Україні немає нормативно-правової бази, яка б регулювала діяльність ендаументів, необхідно розробити та ухвалити відповідний закон, який врегулює процес їх створення, можливості прямої державної підтримки, використання коштів на потреби ВНЗ, передбачить податкові пільги для благодійників.

Проректор із наукової роботи Львівської комерційної академії, доктор економічних наук, професор **Віктор Шевчук** запропонував увазі учасників конференції доповідь “Макроекономічний вплив підвищеного попиту на іноземну валюту населення в Україні”. Доповідач ґрунтовно проаналізував співвідношення основних макроекономічних показників порівняно з попередніми роками. Значні обсяги купівлі населенням валюти у 2011–2012 роках суттєво впливали на сальдо поточного рахунку та обсяг золотовалютних резервів Національного банку. Повернення цих коштів на валютний ринок дало б змогу значно поліпшити макроекономічну ситуацію. Саме тому необхідно зацікавити тримачів валютних активів вкладати їх у фінансові інструменти, що дають дохід – державні цінні папери, банківські депозити. Проте зацікавити власників валюти непросто, особливо зважаючи на їх побоювання втратити свої заощадження з різних причин.

Віктор Шевчук.

Проте є й певні позитивні наслідки придбання валюти населенням – це сприяння виробництву ВВП. Очевидно, що валюта частково використовується як фінансове джерело для виробництва у легальному та тіньовому секторах економіки, стимулюючи зростання ВВП. Для нарощування золотовалютних резервів науковець пропонує центробанку збільшити обсяги купівлі валюти на міжбанківському ринку. За словами доповідача, в Україні валюту купують здебільшого для заощаджень і виробничих потреб, і лише одна п'ята використовується для оплати імпорту. При цьому іноземна валюта також є заміном активів у національній валюті, тому стиснення гривневої грошової маси призводитиме до зростання попиту на валюту. Віктор Шевчук також зазначив, що останні кілька років регулятор проводить фахову монетарну політику, про це свідчить те, що немає грошового навісу, який був характерним для 2007–2008 років, напередодні кризи. Водночас центробанку необхідно враховувати всі можливі ризики валютного ринку і діяти на випередження.

Окрім пленарного засідання, в рамках конференції відбулися тематичні засідання в п'яти секціях і круглий стіл “Перспективи розвитку грантової роботи в умовах інтеграції України до ЄС”. За результатами наукового форуму підготовлено інформаційно-аналітичну записку, в якій учасники конференції систематизували висловлені пропозиції та проведене обговорення і надали низку пропозицій Міністерству фінансів, Міністерству освіти і науки, Національному банку України.

Роман Підвисоцький,

“Вісник НБУ”.

Фото Владислава Горбатого.

Дослідження/**Олександр Дубихвіст**

Директор департаменту
з управління валютним резервом
та здійснення операцій на відкритому ринку
Національного банку України
E-mail: treasury@bank.gov.ua

Володимир Лановий

Провідний економіст департаменту
з управління валютним резервом
та здійснення операцій на відкритому ринку
Національного банку України
E-mail: vlanovyy@bank.gov.ua

Операції РЕПО як інструмент здійснення грошово-кредитної політики центрального банку

При здійсненні грошово-кредитної політики центральні банки різних країн світу обирають специфічні інструменти. Дослідження авторів статті щодо міжнародного досвіду використання операцій відкритого ринку та інших ринкових інструментів монетарної політики засвідчило, що центральні банки Австралії, Бразилії, країн єврозони, Канади, Індії, Швейцарії, Японії, Республіки Корея, Мексики, Великобританії, США, Сінгапуру, Швеції, Росії та України у своїх монетарних операціях активно використовують операції РЕПО¹ (у тому числі РЕПО-тендер). Ці операції спроможні швидко амортизувати неочікувані зміни ліквідності ринку, їх дія є зворотною і вони мають здебільшого короткостроковий термін.

While conducting monetary policy central banks of different countries decide to use specific instruments. The authors' research regarding international experience of open market operations and other monetary policy instruments application showed that central banks of Australia, Brazil, member states of eurozone, Canada, India, Switzerland, Japan, South Korea, Mexico, Great Britain, USA, Singapore, Sweden, Russia and Ukraine broadly use repurchase transactions (incl. repo tender) as a monetary instrument. Such operations are able to absorb unexpected changes in market liquidity, their impact is reversed and they are mostly short-term.

Ключові слова: операції відкритого ринку, операції РЕПО, центральний банк, грошово-кредитна політика.

Key words: open market operations, repurchase transactions, central bank, monetary policy.

Автори при проведенні дослідження здебільшого використовували матеріали досліджень іноземних науковців [2, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 19], статистичні довідки [16, 18, 20], аналітичні матеріали [4, 7, 23] та процедурні порядки [17, 21, 22] Національного банку України та зарубіжних центральних банків. Серед ві-

чизняних науковців цей аспект теми розроблений недостатньо, проте деякі дослідження, зокрема щодо класифікації та особливостей таких операцій, уже проведені [1, 3]. Незважаючи на те, що є певна кількість публікацій щодо проведення центральними банками прямих та зворотних операцій із цінними паперами, все ж в Україні

бракує системних досліджень із цього питання, в яких враховувався б як передовий світовий досвід, так і особливості грошово-кредитної системи України. Метою статті є вивчення сучасних підходів до здійснення цен-

¹ РЕПО (від англ. Repurchase agreement — repo) — форма короткострокового забезпеченого запозичення між учасниками фінансового ринку [12].

тральними банками операцій на відкритому ринку, зокрема через проведення операцій РЕПО, та шляхи застосування результатів дослідження у практичній діяльності Національного банку України.

Загалом операційна діяльність центрального банку здебільшого поділяється на операції відкритого ринку та постійно діючі кредитні/депозитні механізми. Операції відкритого ринку відбуваються переважно на вторинних ринках, хоча не виключається їх проведення і на первинних (наприклад, шляхом випуску власних цінних паперів регулятором). Об'єктом операцій відкритого ринку в основному є державні зобов'язання як найменш ризиковані та найліквідніші. Хоча бувають випадки, коли до цього списку також включаються цінні папери таких емітентів, як державні корпорації, великі приватні, національні та міжнародні корпорації, а також комерційні банки.

Серед вітчизняних учених найбільш повний і сучасний погляд на операції відкритого ринку дають В.Мищенко та А.Сомик [3]. До операцій відкритого ринку вони відносять кредитні та депозитні операції РЕПО, операції з купівлі-продажу активів (цінних паперів або валюти). При цьому поділяють операції відкритого ринку на:

— *регулярні операції відкритого ринку*. Це депозитні або кредитні операції, які здійснюються регулярно на основі чітко визначеного графіка зі строковістю до двох тижнів. Вони є операційною основою грошово-кредитної політики центральних банків і використовуються з метою регулювання відсоткових ставок, управлін-

ня ліквідністю ринку та відображення стану грошової системи. Регулярні операції відкритого ринку забезпечують основні потреби у рефінансуванні комерційних банків в умовах недостатньої ліквідності або стерилізації ліквідності кредитних установ, якщо вона виявляється надлишковою. Процентна ставка за цими операціями визнається базовою ставкою центрального банку та є орієнтиром вартості грошей для суб'єктів грошово-кредитного ринку;

— *операції з рефінансування чи депонування на тривалій термін* (від трьох до дванадцяти місяців). Ці операції здійснюються за ринковими ставками за процедурою стандартного тендера на зворотній основі зі щомісячною регулярністю;

— *операції коригування*. Їх метою є швидке коригування несподіваних коливань ліквідності на ринку з метою згладжування динаміки відсоткових ставок. Вони не мають стандартизованих термінів і регулярності та проводяться переважно у вигляді зворотних операцій, рідше — можуть набувати форми прямих операцій, свопів з обміну іноземної валюти, залучення строкових депозитів (шляхом швидких тендерів або двосторонніх процедур);

— *структурні операції*. Здійснюються за ініціативою центрального банку для структурного регулювання фінансового ринку шляхом випуску боргових сертифікатів, зворотних та прямих операцій із цінними паперами на регулярній або нерегулярній основі. Фахівці Європейського центрального банку уточнюють визначення структурних операцій як операцій центрального банку, мета яких — досягнення

певних довгострокових структурних позицій у фінансовому секторі економіки [23, с. 11].

На нашу думку, така класифікація є досить вичерпною та не суперечить загальноприйнятій міжнародній практиці, зокрема повністю відповідає класифікації, яку наводить Європейський центральний банк [23, с. 10–11].

Операції РЕПО як найпоширеніший інструмент грошово-кредитної політики центральних банків світу мають свої особливості застосування, котрі різняться залежно від умов та цілей грошово-кредитної політики. Частота використання та строковість операцій РЕПО (у тому числі тендерних операцій із рефінансування, які за своєю функціональністю є зворотними операціями) зазначених вище країн систематизовані в таблиці 1.

Щодо прямих операцій купівлі-продажу цінних паперів, то більшість центробанків цих країн дотримуються правила використовувати їх нерегулярно, за потреби. Їх метою є структурне регулювання фінансового ринку: ці операції не укладаються на певний термін і не мають зворотного характеру.

Із досліджених країн деякі центробанки також відносять операції валютного свопу до операцій відкритого ринку. Це Австралія, Нова Зеландія, країни євросони, Швейцарія та Сінгапур. Банк Росії відносить такі операції до постійно діючих механізмів.

Водночас є країни зі значними надходженнями іноземних інвестицій та профіцитом вільної ліквідності (наприклад, Бразилія, Індія, Республіка Корея, Мексика, Сінгапур та деякі інші), перед якими стоїть інше завдання — абсорбування значного надлишку

Таблиця 1. Частота використання та строковість зворотних операцій центральних банків різних країн*

Центральний банк країни	Частота використання			
	Щодня	Щотижня	Щомісяця	За необхідності/нерегулярно
Австралія	До 6 місяців	—	—	—
Бразилія	До 30 робочих днів	5 місяців і 7 місяців	—	—
Країни євросони	—	1 тиждень	3 місяці	Різна
Канада	—	—	—	"Овернайт"
Індія	"Овернайт"	—	—	—
Швейцарія	1 тиждень	—	—	"Овернайт"
Японія	До 4 місяців	—	—	—
Республіка Корея	—	—	—	До 91 дня
Мексика	До 25 днів	—	—	—
Великобританія	—	1 тиждень	3, 6, 9 та 12 місяців	"Овернайт"
США	До 14 днів	До 65 робочих днів	—	—
Сінгапур	До 1 року	—	—	—
Швеція	—	1 тиждень	—	—
Росія	"Овернайт"	1 тиждень	3 місяці	—
Україна	—	До 90/360 днів	—	До 90 днів

Джерело: побудовано авторами на основі 25 джерел інформації.

*Разом зі зворотними операціями, які належать до операцій відкритого ринку, майже всі центральні банки використовують постійно діючі механізми "овернайт" на щоденній основі.

ліквідності й мінімізація впливу таких операцій на баланс їхніх центральних банків та міжнародні резерви.

Одним із інструментів абсорбування вільної ліквідності банківської системи є випуск власних боргових паперів. Такий інструмент застосовують центральні банки країн Єврозони, Швейцарії, Японії, Сінгапуру, Республіки Корея, Росії та України. Водночас Резервний банк Індії, який не може випускати цінні папери власної емісії, використовує спеціальні аукціони з розміщення стандартизованих урядових цінних паперів.

У цій публікації спробуємо класифікувати типи операцій РЕПО, дослідити механізми та процедури їх застосування центральними банками та зробити узагальнюючі висновки щодо поліпшення механізмів застосування такого інструменту центральним банком України.

ТИПИ ОПЕРАЦІЙ РЕПО

На нашу думку, операціям РЕПО варто приділити особливу увагу. Безсумнівними перевагами цього інструменту є низький кредитний ризик (оскільки такий інструмент є забезпеченим) і висока гнучкість (такі його властивості, як обсяг, строковість, частота, процентна ставка та тендерна, аукціонна або двостороння система реалізації встановлюються з урахуванням умов, які склалися на ринку). Порівняно з іншими інструментами (наприклад, дисконтним вікном) вони є доступними для ширшого кола установ.

Серед операцій РЕПО вирізняють такі їх різновиди:

- *класичне РЕПО, або договір викупу* (див. схему 1) — кредитна операція з надання грошових засобів під забезпечення цінних паперів із виплатою певної процентної ставки доходу. Ця операція може здійснюватися з переходом права власності на актив, без переходу права власності на нього та із залученням третьої сторони (тристороннє РЕПО, див. схему 2) [13, с. 4];

- *договір продажу/зворотної купівлі* — здійснення двох прямих операцій купівлі-продажу — спот і форвард на визначену дату в майбутньому та за узгоджених умов [12, с. 7–8];

- *кредитування цінними паперами* — операція з надання у користування однією стороною другій цінних паперів під забезпечення іншими цінними паперами або грошовими коштами [1].

За умови здійснення операції за схемою тристороннього РЕПО цінні папери контрагента блокуються на його рахунку у кліринговій організації, не змінюючи власника, проте до центрального банку відповідно до норм європейського законодавства переходить право розпоряджання цими цінними паперами у випадку дефолту контрагента. Пред'явлення вимоги щодо підтримання забезпечення здійснюється кліринговим агентом автоматично після переоцінки ним забезпечення.

Відповідно до українського законодавства операція РЕПО — це операція купівлі (продажу) цінних паперів із зобов'язанням їх зворотного прода-

жу (купівлі) через визначений строк за заздалегідь обумовленою ціною, що здійснюється на основі єдиного договору РЕПО [5, стаття 14.1.167].

Принциповою відмінністю класичного РЕПО від операції продажу зі зворотною купівлею є можливість підтримки забезпечення (margin call). Цей механізм дає змогу підтримувати вартість забезпечення відносно наданих коштів. Зокрема, сторонами проводиться регулярна переоцінка вартості забезпечення, та в разі її зміни висувається вимога до продавця за операцією РЕПО щодо збільшення обсягу забезпечення або повернення частини грошей для вирівнювання відповідності

Схема 1. Типова операція РЕПО

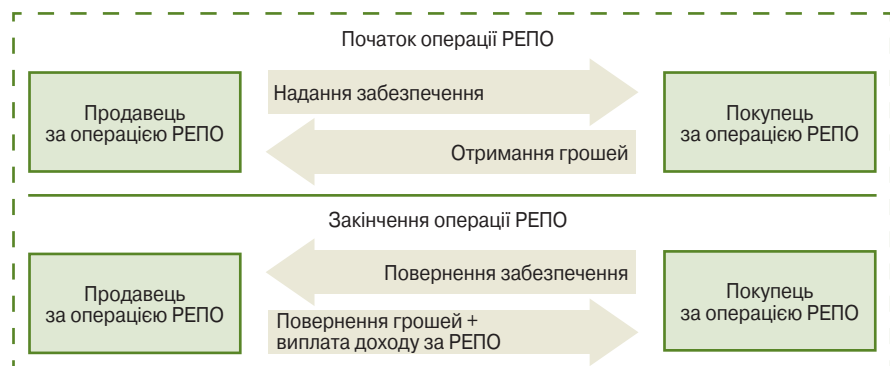
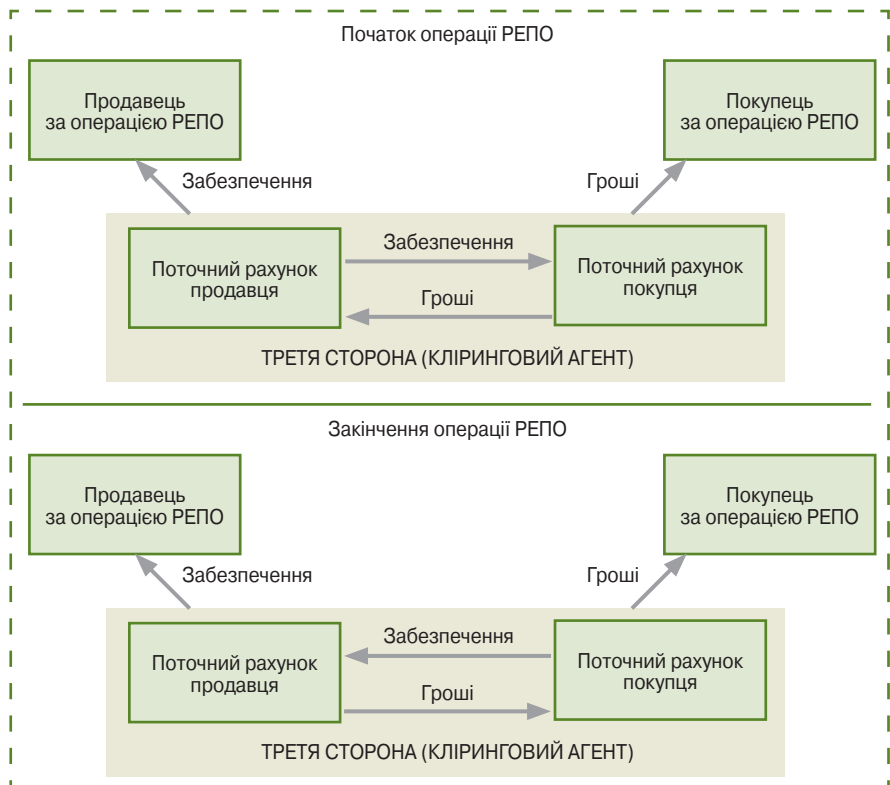

Схема 2. Операція тристороннього РЕПО

Джерело: побудовано авторами на основі [12, с. 136].

вартості забезпечення та наданих грошей. При завершенні операції РЕПО покупець за такою операцією має повернути повний обсяг забезпечення (цінні папери), а продавець — повний обсяг коштів з урахуванням тих, що були отримані після вимоги підтримання вартості забезпечення.

У часи фінансових потрясінь центральні банки вдаються до нетрадиційних заходів щодо розширення свого операційного інструментарію. Зокрема, в єврозоні у 2008–2009 роках та починаючи з кінця 2011 року діє так званий строковий аукціонний механізм (Term Auction Facility — TAF). Принцип його функціонування зображено на схемі 3. Він складався з трьох пов'язаних між собою операцій:

- операції валютного свопу долар США/євро (USD/EUR) між Федеральною резервною системою США та Європейським центробанком;
- операції валютного свопу долар США/євро (USD/EUR) між ЄЦБ і національними центробанками єврозони;
- операції РЕПО між національним центробанком та комерційним банком (при якій під забезпечення активів, номінованих у євро, надавалася ліквідність у доларах США на термін від 1 до 84 днів).

Строковий аукціонний механізм TAF є вельми ефективним. Так, починаючи з другої половини 2008 року до першої половини 2009-го, коли такі аукціони були найактивнішими, їх результативність сягала 300 млрд. доларів США на строк 84 дні, 200 млрд. доларів США на строк 28 днів, 150 млрд. доларів США на строк 7 днів та 50 млрд. доларів США “овернайт”. Друга хвиля активізації таких аукціонів розпочалася наприкінці 2011 року, проте їх результативність не перевищувала 100 млрд. доларів США [18].

Основним недоліком механізму TAF є те, що валютні ризики, які ви-

никають, залишаються за національним центральним банком єврозони, який прийняв у забезпечення під РЕПО у доларах США активи, номіновані у євро.

Для зменшення таких ризиків центральними банками єврозони використовується механізм первісної маржі (initial margin) як доповнення до механізму захисної знижки (haircut) — див. таблицю 2. Так, за операціями з дюрацією один день первісна маржа становить 10%, один тиждень — 12%, 28 днів — 17% та 84 дні — 20% [21].

МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНИМИ БАНКАМИ ЗВОРОТНИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ РЕФІНАНСУВАННЯ

Відповідно до визначення, яке надає Європейський центробанк, зворотні операції (reverse transactions) — це операції, за яких центральний банк купує або продає активи на підставі угоди РЕПО або здійснює кредитні операції під забезпечення [7, с. 237].

У цьому контексті, на нашу думку, треба виділити два основних механізми здійснення центробанками зворотних операцій під забезпечення цінних паперів, які, зокрема, існують у єврозоні. Першим є “застава пулу активів” (pool-pledge technique) — див. схему 4. Відповідно до нього активи, які використовуються банком-контрагентом при здійсненні таких операцій, об'єднані в пул та не пов'язані зі специфічною трансакцією. Такі операції здійснюються без юридичного переходу права власності на забезпечення, активи лише блокуються на користь заставодержателя.

Другим є “РЕПО з прив'язкою до забезпечення” (repo-earmarking) — див. схему 5. За такого механізму активи, які використовуються для забезпечення, прив'язані до конкрет-

ної операції. Як і в першому випадку, переоцінка забезпечення здійснюється на щоденній основі, а маржинальна вимога, або вимога підтримки вартості забезпечення (margin call) застосовується лише, якщо ринкова вартість забезпечення суттєво змінилася (наприклад: $MP_{dn} < V_{dn} - 5\%$).

Основними відмінностями механізму “застава пулу активів” від механізму “РЕПО з прив'язкою до забезпечення” є те, що:

- на дату переоцінки скоригована ринкова вартість усього забезпечення в пулі на спеціальному рахунку (pledge account) заставодавця має покривати загальний обсяг усієї заборгованості за операціями із центральним банком;
- заблоковане за такими операціями забезпечення може бути замінено на інше, якщо загальна ринкова вартість усього забезпечення після такої трансакції та застосування механізму захисної знижки (haircut) не є нижчою від необхідного її обсягу, що дає змогу комерційним банкам ефективніше управляти портфелем своїх активів;
- верхній ліміт вартості забезпечення відсутній, оскільки комерційні банки зазвичай блокують на спеціальному рахунку (pledge account) більше активів, з якими вони, наприклад, не планують здійснювати операції найближчим часом, для зменшення операційних трансакцій у майбутньому.

Нині в країнах — членах єврозони є тенденція до ширшого використання техніки “застава пулу активів”. Серед усіх країн єврозони його частка зросла із 79% у 1999 році до 93% у 2009 році [11, с. 6] та за станом на 2012 рік такий механізм не використовують лише центральні банки Ірландії та Іспанії, які до 2014 року мають перейти до його використання [15].

Варто також зазначити, що забезпечення, яке використовується для здійснення операцій із центральним банком, зазвичай оцінюється із застосуванням захисної знижки (haircut). Це процентна знижка, на яку зменшується ринкова вартість забезпечення операції РЕПО [2, с. 4]. Її розмір визначається за формулою:

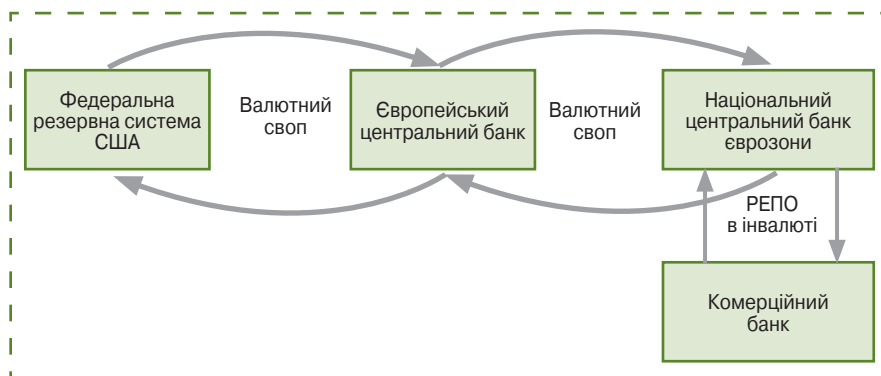
$$Haircut = \frac{MP - V}{MP} \times 100\%, \quad (1)$$

де MP — ринкова вартість забезпечення;

V — обсяг наданих коштів за операцією.

Захисна знижка застосовується для хеджування ризику дефолту контрагента і компенсації можливої

Схема 3. Принцип дії строкового аукціонного механізму TAF

Джерело: побудовано авторами на основі [22].

неефективності механізму підтримки вартості забезпечення. Вона зазвичай розраховується з урахуванням ризику ліквідності, операційного ризику, правового ризику та ризику дефолту емітента забезпечення [2, с. 5–6].

Як приклад Європейський центральний банк встановлює захисні знижки для різних категорій активів,

їх кредитного рейтингу та строку до їх погашення (див. таблицю 2).

Цінні папери категорій 1–4 з плаваючою процентною ставкою мають захисну знижку, яка відповідає захисній знижці цінних паперів з відповідним рейтингом та категорією зі строком до погашення 0–1 рік.

Таким чином, зворотні операції з

рефінансування центробанків (у тому числі операції РЕПО) потребують ефективних механізмів їх застосування, які значною мірою мають знижувати ризики, котрі виникають за таких операцій, а при виборі таких механізмів має бути врахована існуюча інфраструктура фондового ринку та його особливості.

Схема 4. Узагальнений механізм “застави пулу активів” (pool-pledge technique)

Дата	Операція	Накопичений процент (AI)	Загальний обсяг заборгованості (V)	Нижній ліміт вартості забезпечення (LL)	Верхній ліміт вартості забезпечення (UL)	Ринкова вартість забезпечення (MP)	Маржинальна вимога
Операція R ₁ з датою погашення d ₆ під ставку P ₁ на загальний обсяг X							
d ₁	R ₁	–	X	V _{d1} –5%	–	Xm _{d1}	–
Операція R ₂ з датою погашення d _n під ставку P ₂ на загальний обсяг Y							
d ₂	R ₁	X×P ₁ /365×(d ₁ –d ₀)	(X+ AI _{r1,d2})+ Y	V _{d2} –5%	–	Xm _{d2} +Ym _{d2}	V _{d2} –MP _{d2} , якщо MP _{d2} <LL _{d2}
	R ₂	–					
d ₃	R ₁	X×P ₁ /365×(d ₂ –d ₀)	(X+AI _{r1,d3})+ (Y+AI _{r2,d3})	V _{d3} –5%	–	Xm _{d3} +Ym _{d3}	V _{d3} –MP _{d3} , якщо MP _{d3} <LL _{d3}
	R ₂	Y×P ₂ /365×(d ₂ –d ₁)					
d ₄	R ₁	X×P ₁ /365×(d ₃ –d ₀)	(X+AI _{r1,d4})+ (Y+AI _{r2,d4})	V _{d4} –5%	–	Xm _{d4} +Ym _{d4}	V _{d4} –MP _{d4} , якщо MP _{d4} <LL _{d4}
	R ₂	Y×P ₂ /365×(d ₃ –d ₁)					
d ₅	R ₁	X×P ₁ /365×(d ₄ –d ₀)	(X+AI _{r1,d5})+ (Y+AI _{r2,d5})	V _{d5} –5%	–	Xm _{d5} +Ym _{d5}	V _{d5} –MP _{d5} , якщо MP _{d5} <LL _{d5}
	R ₂	Y×P ₂ /365×(d ₄ –d ₁)					
Операція R ₃ з датою погашення d _m під ставку P ₃ на загальний обсяг Z							
d ₆	R ₃	–	Z+(Y+ AI _{r2,d6})	V _{d6} –5%	–	Zm _{d6} +Ym _{d6}	V _{d6} –MP _{d6} , якщо MP _{d6} <LL _{d6}
	R ₂	Y×P ₂ /365×(d ₅ –d ₁)					
d ₇	R ₃	Z×P ₃ /365×(d ₆ – d ₅)	(Z+AI _{r3,d7})+ (Y+ AI _{r2,d7})	V _{d7} –5%	–	Zm _{d7} +Ym _{d7}	V _{d7} –MP _{d7} , якщо MP _{d7} <LL _{d7}
	R ₂	Y×P ₂ /365× (d ₆ –d ₁)					

Джерело: побудовано авторами за даними [23].

Схема 5. Узагальнений механізм “РЕПО з прив’язкою до забезпечення” (repo-earmarking)

Дата	Операція	Накопичений процент (AI)	Загальний обсяг заборгованості (V)	Нижній ліміт вартості забезпечення (LL)	Верхній ліміт вартості забезпечення (UL)	Ринкова вартість забезпечення (MP)	Маржинальна вимога
Операція R_1 з датою погашення d_6 під ставку P_1 на загальний обсяг X							
d_1	R_1	–	X	$V_{r1,d1}-5\%$	$V_{r1,d1}+5\%$	Xm_{d1}	–
Операція R_2 з датою погашення d_n під ставку P_2 на загальний обсяг Y							
d_2	R_1	$X \times P_1 / 365 \times (d_1 - d_0)$	$X + AI_{r1,d2}$	$V_{r1,d2}-5\%$	$V_{r1,d2}+5\%$	Xm_{d2}	$V_{r1,d2} - Xm_{d2}$, якщо $Xm_{d2} < LL_{r1,d2}$ або $Xm_{d2} > UL_{r1,d2}$
	R_2	–	Y	$V_{r2,d2}-5\%$	$V_{r2,d2}+5\%$	Ym_{d2}	–
d_3	R_1	$X \times P_1 / 365 \times (d_2 - d_0)$	$X + AI_{r1,d3}$	$V_{r1,d3}-5\%$	$V_{r1,d3}+5\%$	Xm_{d3}	$V_{r1,d3} - Xm_{d3}$, якщо $Xm_{d3} < LL_{r1,d3}$ або $Xm_{d3} > UL_{r1,d3}$
	R_2	$Y \times P_2 / 365 \times (d_2 - d_1)$	$Y + AI_{r2,d3}$	$V_{r2,d3}-5\%$	$V_{r2,d3}+5\%$	Ym_{d3}	$V_{r2,d3} - Ym_{d3}$, якщо $Ym_{d3} < LL_{r2,d3}$ або $Xm_{d3} > UL_{r2,d3}$
d_4	R_1	$X \times P_1 / 365 \times (d_3 - d_0)$	$X + AI_{r1,d4}$	$V_{r1,d4}-5\%$	$V_{r1,d4}+5\%$	Xm_{d4}	$V_{r1,d4} - Xm_{d4}$, якщо $Xm_{d4} < LL_{r1,d4}$ або $Xm_{d4} > UL_{r1,d4}$
	R_2	$Y \times P_2 / 365 \times (d_3 - d_1)$	$Y + AI_{r2,d4}$	$V_{r2,d4}-5\%$	$V_{r2,d4}+5\%$	Ym_{d4}	$V_{r2,d4} - Ym_{d4}$, якщо $Ym_{d4} < LL_{r2,d4}$ або $Xm_{d4} > UL_{r2,d4}$
d_5	R_1	$X \times P_1 / 365 \times (d_4 - d_0)$	$X + AI_{r1,d5}$	$V_{r1,d5}-5\%$	$V_{r1,d5}+5\%$	Xm_{d5}	$V_{r1,d5} - Xm_{d5}$, якщо $Xm_{d5} < LL_{r1,d5}$ або $Xm_{d5} > UL_{r1,d5}$
	R_2	$Y \times P_2 / 365 \times (d_4 - d_1)$	$Y + AI_{r2,d5}$	$V_{r2,d5}-5\%$	$V_{r2,d5}+5\%$	Ym_{d5}	$V_{r2,d5} - Ym_{d5}$, якщо $Ym_{d5} < LL_{r2,d5}$ або $Xm_{d5} > UL_{r2,d5}$
Операція R_3 з датою погашення d_m під ставку P_3 на загальний обсяг Z							
d_6	R_3	–	Z	$V_{r3,d6}-5\%$	$V_{r3,d6}+5\%$	Zm_{d6}	–
	R_2	$Y \times P_2 / 365 \times (d_5 - d_1)$	$Y + AI_{r2,d6}$	$V_{r2,d6}-5\%$	$V_{r2,d6}+5\%$	Ym_{d6}	$V_{r2,d6} - Ym_{d6}$, якщо $Ym_{d6} < LL_{r2,d6}$ або $Xm_{d6} > UL_{r2,d6}$
d_7	R_3	$Z \times P_3 / 365 \times (d_6 - d_5)$	$Z + AI_{r3,d7}$	$V_{r3,d7}-5\%$	$V_{r3,d7}+5\%$	Zm_{d7}	$V_{r3,d7} - Zm_{d7}$, якщо $Zm_{d7} < LL_{r3,d7}$ або $Zm_{d7} > UL_{r3,d7}$
	R_2	$Y \times P_2 / 365 \times (d_6 - d_1)$	$Y + AI_{r2,d7}$	$V_{r2,d7}-5\%$	$V_{r2,d7}+5\%$	Ym_{d7}	$V_{r2,d7} - Ym_{d7}$, якщо $Ym_{d7} < LL_{r2,d7}$ або $Xm_{d7} > UL_{r2,d7}$

Джерело: побудовано авторами за даними [23].

Таблиця 2. Захисні знижки (haircuts) для основних ринкових активів, які використовуються як забезпечення при здійсненні Європейським центральним банком зворотних операцій

Відсотки

Кредитний рейтинг	Строк до погашення, років	Категорія 1 ²		Категорія 2 ³		Категорія 3 ⁴		Категорія 4 ⁵		Категорія 5 ⁶
		купонні	безкупонні	купонні	безкупонні	купонні	безкупонні	купонні	безкупонні	
від AAA до A-	0-1	0.5	0.5	1.0	1.0	1.5	1.5	6.5	6.5	16.0
	1-3	1.5	1.5	2.5	2.5	3.0	3.0	8.5	9.0	
	3-5	2.5	3.0	3.5	4.0	5.0	5.5	11.0	11.5	
	5-7	3.0	3.5	4.5	5.0	6.5	7.5	12.5	13.5	
	7-10	4.0	4.5	5.5	6.5	8.5	9.5	14.0	15.5	
	>10	5.5	8.5	7.5	12.0	11.0	16.5	17.0	22.5	
від BBB+ до BBB-	0-1	5.5	5.5	6.0	6.0	8.0	8.0	15.0	15.0	-
	1-3	6.5	6.5	10.5	11.5	18.0	19.5	27.5	29.5	
	3-5	7.5	8.0	15.5	17.0	25.5	28.0	36.5	39.5	
	5-7	8.0	8.5	18.0	20.5	28.0	31.5	38.5	43.0	
	7-10	9.0	9.5	19.5	22.5	29.0	33.5	39.0	44.5	
	>10	10.5	13.5	20.0	29.0	29.5	38.0	39.5	46.0	

Джерело: [17].

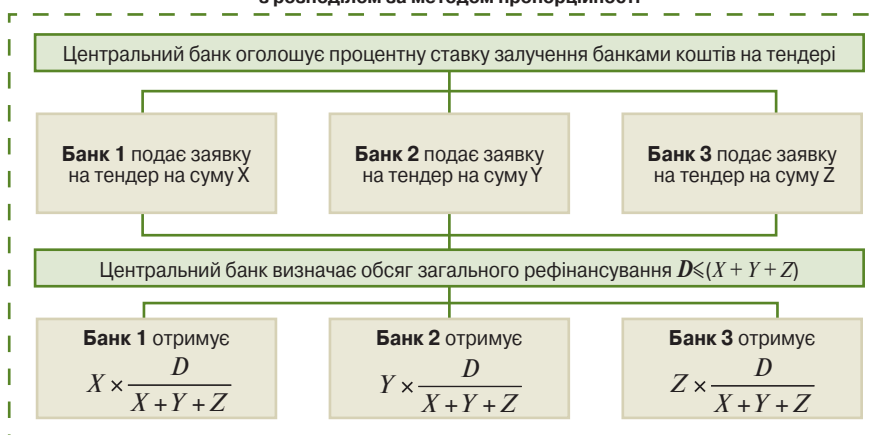
ТЕНДЕРНІ ПРОЦЕДУРИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ ЦЕНТРОБАНКОМ

При здійсненні операцій відкритого ринку, зокрема операцій РЕПО, центральні банки використовують спеціальні механізми. Серед них треба виділити два, які найчастіше використовуються у міжнародній практиці. Це тендери з фіксованою та змінною ставками процентів.

При використанні такого механізму, як тендер із фіксованою ставкою (див. схему 6) центральний банк встановлює процентну ставку за операціями та пропонує фінансовим інституціям подати заявки. В заявках уточнюється обсяг коштів, на які інституції готові укласти угоду за оголошеною ставкою. Найпоширенішим методом розподілу є метод пропорційності. Відповідно до нього учасник аукціону отримує пропорційну частку від загального обсягу коштів, який центральний банк планує розмістити. Якщо загальний обсяг коштів, який центральний банк планує розмістити, більший за сукупний попит на тендері, тоді регулятор задовольняє всі заявки учасників тендера. Альтернативою є метод повного задоволення заявок, за якого центральний банк задовольняє заявки учасників тендера в повному обсязі.

Тендери з фіксованою процентною ставкою за принципом пропорційності використовувалися, наприклад, Бундесбанком у 1980–1990-х роках та Європейським центральним банком із січня 1999 року до червня 2000 року. Банк Англії, наприклад, і нині використовує тендери такого типу. Методом повного задоволення заявок

Схема 6. Принцип дії тендерів (у тому числі РЕПО-тендерів) із фіксованою процентною ставкою з розподілом за методом пропорційності

Джерело: побудовано авторами на основі [23].

користувалися Бундесбанк у 1950-і роки та Банк Фінляндії від 1999 року [10, с. 27]. Починаючи з другої половини 2011 року ЄЦБ став проводити операції з рефінансування банків через тендери з фіксованою процентною ставкою методом повного задоволення всіх заявок учасників тендера [8]. Це було викликано ситуацією, що склалася на європейських фінансових ринках, а також мало на меті стимулювання кредитування економіки.

Зупровадженням такої системи ставки міжбанківського ринку “овернайт” єврозони (EONIA) — див. графік 1 — зменшилися до нижньої межі так званого “коридору”, де тримаються й досі. Це, на думку фахівців ЄЦБ, може означати, що ставка “овернайт” стала менш залежною від обсягу надлишкової ліквідності в банківській системі [14].

У тендерах зі змінною процентною ставкою (див. схему 7) відсотки за операціями визначаються на аукціонній основі. Заявки учасників є зв'язкою процентного доходу та кількості, що уособлюють граничний обсяг, який заявник хоче отримати за

визначеною дохідністю. Такі заявки можуть бути організовані у криву сукупного попиту. Ставка, за якою сукупний попит дорівнює обсягу, на який центробанк розраховує відкоригувати обсяг ліквідності, називається відсічною ставкою. Є два основних види аукціонів: **уніфікований** (голландський) та **дискримінаційний** (американський). В обох випадках заявки з дохідністю, вищою за відсічну, задовольняються в повному обсязі, тоді як заявки, дохідності за якими дорівнюють відсічній ставці, розподіляються пропорційно. За уніфікованого аукціону заявки учасників за-

² Боргові інструменти центральних урядів та центральних банків.

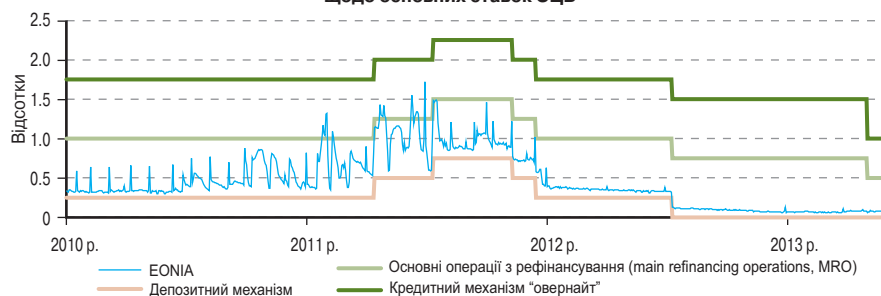
³ Боргові інструменти місцевих та регіональних органів управління, німецькі іпотечні джамбо-облігації, ринкові боргові інструменти агенцій та боргові інструменти наднаціональних інституцій.

⁴ Звичайні та структуровані банківські іпотечні облігації, боргові інструменти, випущені корпораціями та іншими емітентами.

⁵ Незабезпечені боргові інструменти кредитних установ.

⁶ Цінні папери, забезпечені іншими активами, наприклад, кредитами (Asset-backed securities).

Графік 1. Динаміка зміни ставки міжбанківського ринку "овернайт" єврозони (EONIA) щодо основних ставок ЄЦБ

Джерела: побудовано авторами за даними [16, 20].

довольняються за відсічною ставкою, а за дискримінаційного — за ставками, що були подані в ході аукціону.

Так само, як і під час тендера з фіксованою процентною ставкою, центробанк може заздалегідь повідомити обсяг, який він планує розмістити, або ж визначити його після аналізу отриманих заявок. Починаючи з середини 2000 року ЄЦБ впродовж 11 років активно використовував дискримінаційні аукціони для своїх операцій, окрім деяких коригуючих операцій [10, с. 27–28].

Вибір механізмів впливає принаймні на два важливі чинники:

а) на ставку, за якою учасники мають залучати ресурси;

б) на розміщення центробанком фондів на тендері та, як наслідок, на ставки трансакцій на міжбанківському ринку.

Тендери зі змінною ставкою мають

дві основні переваги порівняно з тендером із фіксованою ставкою:

а) вони дають змогу комерційним банкам заявити про свої потреби у запланованому центральним банком обсязі рефінансування через ціну в заявці, допомагаючи таким чином ефективнішому розміщенню;

б) вони вирішують так звану проблему "перебільшеного попиту" (overbidding), яка виникає при застосуванні тендерів із фіксованою ставкою.

Проблема "перебільшеного попиту" виникає за умови, що ринкові процентні ставки за операціями з відповідною строковістю більші від запропонованих на тендері з фіксованою процентною ставкою, тож усі банки намагаються використати можливість здійснення арбітражної операції, а тому роблять великі заявки на тендері [9, с. 5]. Саме з цієї причини ЄЦБ у 2000 році перейшов від використання тен-

дерів з фіксованою ставкою до тендерів зі змінною процентною ставкою.

Проте тендери з фіксованою процентною ставкою також мають певні переваги, зокрема:

а) вони є важливим сигналом для ринку щодо характеру грошово-кредитної політики регулятора. Ідея полягає в тому, що існує неявне рішення центробанку щодо коригування відповідних короткострокових ринкових процентних ставок до рівня, наближеного до ставки за тендером;

б) процес подання заявок на тендер із фіксованою процентною ставкою є простішим, ніж на тендер зі змінною ставкою а отже, не дискримінує менш досвідчених та недостатньо обізнаних учасників (таких як, наприклад, невеликі банки).

Якщо проаналізувати статистику ЄЦБ, то очевидно є така динаміка: починаючи з січня 1999 року та до запуску тендерів зі змінною процентною ставкою середнє співвідношення попиту до його покриття становило 26.22, а стандартне відхилення такого співвідношення становило 25.47. А з кінця червня 2000-го до червня 2001 року середнє співвідношення попиту до його покриття становило 2.06, при цьому стандартне відхилення такого співвідношення було на рівні 2.17 [10, с. 29].

Загалом вважається, що вибір методу проведення тендерів має бути здійснений з урахуванням операцій-

Схема 7. Проведення тендерів (у тому числі РЕПО-тендерів) зі змінною процентною ставкою

Ставка залучення	Банк 1 подає заявки на тендер на такі суми:	Банк 2 подає заявки на тендер на такі суми:	Банк 3 подає заявки на тендер на такі суми:	Усього (V)	Кумулятивно (K)
P_5	X_1	Y_1	Z_1	$X_1 + Y_1 + Z_1$	$X_1 + Y_1 + Z_1$
P_4	X_2	Y_2	Z_2	$X_2 + Y_2 + Z_2$	$\sum_{n=1}^2 X_n + Y_n + Z_n$
P_3	X_3	Y_3	Z_3	$X_3 + Y_3 + Z_3$	$\sum_{n=1}^3 X_n + Y_n + Z_n$
P_2	X_4	Y_4	Z_4	$X_4 + Y_4 + Z_4$	$\sum_{n=1}^4 X_n + Y_n + Z_n$
P_1	X_5	Y_5	Z_5	$X_5 + Y_5 + Z_5$	$\sum_{n=1}^5 X_n + Y_n + Z_n$
Усього:	$\sum_{n=1}^5 X_n$	$\sum_{n=1}^5 Y_n$	$\sum_{n=1}^5 Z_n$	$\sum_{n=1}^5 X_n + Y_n + Z_n$	

Центральний банк вирішує задовольнити заявки на загальну суму $K_3 < D < K_4$ з відсічною процентною ставкою P_2

Результати розподілу:

Банк 1 отримає $X_1 + X_2 + X_3 + X_4 \times \frac{D - K_4}{V_4}$	Банк 2 отримає $Y_1 + Y_2 + Y_3 + Y_4 \times \frac{D - K_4}{V_4}$	Банк 3 отримає $Z_1 + Z_2 + Z_3 + Z_4 \times \frac{D - K_4}{V_4}$
--	--	--

Джерело: побудовано авторами на основі [23].

Графік 2. Обсяги здійснення НБУ операцій із надання ліквідності банкам (щоквартальні дані) у 2010–2012 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [4].

ної цілі. Якщо центральний банк таргетує грошову базу або інші кількісні показники, для нього прийнятніший тендер зі змінною процентною ставкою (процентний тендер), а для таргетування процентної ставки прийнятнішими є як процентний тендер, так і тендер з фіксованою доходністю (кількісний тендер) [19, с. 8].

МІСЦЕ ОПЕРАЦІЙ ВІДКРИТОГО РИНКУ В ІНСТРУМЕНТАРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Національний банк України у своїй щоденній операційній діяльності використовує такі інструменти:

- тендер кредитів рефінансування;
- операції прямого та зворотного РЕПО;
- операції купівлі-продажу державних облігацій України (надалі — ДОУ);
- емісія власних боргових зобов'язань;
- постійно діюча лінія рефінансування для надання банкам кредитів “овернайт” [6].

Операції РЕПО та прямі операції купівлі-продажу цінних паперів України, на відміну від тендера кредитів рефінансування та інших постійно діючих механізмів (емісія власних боргових зобов'язань та надання кредитів “овернайт”), здійснюються НБУ шляхом укладення двосторонніх договорів без застосування процедур тендера за необхідності та нерегулярно.

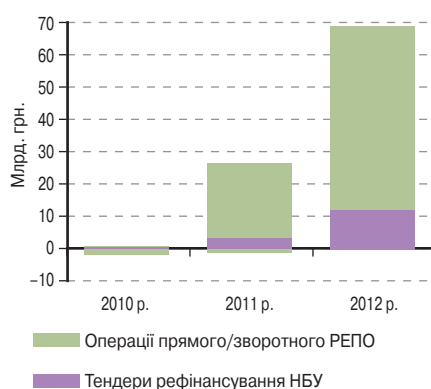
Якщо проаналізувати статистичні дані, то можемо пересвідчитися, що впродовж останніх трьох років частка та обсяги операцій під забезпечення (кредитів “овернайт” під забезпечення, операцій РЕПО і тендерів з надання кредитів рефінансу-

вання) мають постійну тенденцію до зростання (див. графік 2).

Попри значні темпи зростання обсягу зворотних операцій (операцій прямого/зворотного РЕПО і тендерів кредитів рефінансування) Національного банку України, питома вага прямих операцій купівлі-продажу цінних паперів України ще залишається на значному рівні (див. графіки 3, 4). Такі показники свідчать про те, що ліквідність банківської системи потребує постійного структурного коригування у зв'язку з потребою розширення грошової пропозиції та зниження ставок з метою активізації кредитування економіки.

Додаткова перевага операцій РЕПО центробанку полягає у їх зворотності. У вітчизняних умовах, коли частка Національного банку в структурі власників ДОУ становить близько 50%, такі операції центробанку дають змогу регулювати ліквідність банківської системи впливаючи на загальний обсяг ДОУ, який перебуває у вільному обігу на ринку лише тимчасово, на час здійснення ним таких операцій.

Графік 3. Річні обсяги здійснення НБУ зворотних операцій із цінними паперами України у 2010–2012 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [4].

Національний банк України, крім перерахованих вище інструментів, може використовувати у своїй операційній діяльності такий інструмент, як купівля-продаж іноземної валюти на умовах своп. Він класифікує його як валютну операцію зі строковістю не більше трьох місяців. Цей інструмент використовується центральним банком нерегулярно для оперативного постачання ліквідності на ринок ширшому колу учасників, переважно тим, що не мають ДОУ у портфелі. Основними перевагами операцій валютного свопу порівняно з прямими операціями з купівлі-продажу валюти є їх зворотність і строковість. Комерційні банки можуть використовувати цей інструмент як для хеджування валютних ризиків, так і для отримання додаткової гривневої ліквідності на певний строк.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Отже, можемо констатувати, що операції РЕПО центрального банку є гнучким сучасним інструментом операційної діяльності. Їх використання дає змогу центральному банку поліпшити механізми здійснення ним грошово-кредитної політики та знизити ризики, які виникають за таких операцій.

З метою поліпшення існуючих механізмів та потребою в імплементації міжнародного досвіду використання центробанками такого інструменту, Національному банку України доцільно розглянути такі можливості:

- удосконалення інструменту РЕПО шляхом запровадження переходу права власності на активи, які

Графік 4. Річні обсяги здійснення НБУ прямих операцій купівлі-продажу цінних паперів України у 2010–2012 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [4].

використовуються як забезпечення за таких операцій. Це потребує як удосконалення юридичних норм, які б гарантували зворотність таких операцій, так і впровадження механізмів захисної знижки, а також вимоги підтримки вартості забезпечення;

– впровадження механізму “застави пулу активів” при здійсненні Національним банком України зворотних операцій;

– розроблення інструменту надання валютної ліквідності комерційним банкам шляхом проведення операцій РЕПО під забезпечення. Такий інструмент має виявитися дуже зручним в умовах нестачі валютної ліквідності на ринку, адже, на відміну від операцій купівлі-продажу валюти центробанком, має зворотний та короткостроковий характер. При його використанні необхідно обов’язково застосовувати механізм первісної маржі (initial margin) для убезпечення від валютних ризиків.

Більше того, такий інструмент спроможний бути дуже влучним доповненням до існуючих міжнародних угод валютного “свопу” Національного банку України. Адже наразі в операційному інструментарії немає дієвого інструменту постачання валютної ліквідності, отриманої відповідно до таких угод, на фінансовий ринок України.

Збільшення частки операцій РЕПО центробанку в його операційному інструментарії потребує поліпшення як процедур їх укладення, так і автоматизації операційних процесів. Це можливо здійснити шляхом:

– надання Розрахунковому центру з обслуговування договорів на фінансових ринках права посередництва в операціях РЕПО та здійснення ним щоденного розрахунку ринкової вартості забезпечення за операціями РЕПО центрального банку для визначення необхідності його підтримки (виставлення маржинальної вимоги);

– розроблення спеціального програмного забезпечення, покликаного збільшити оперативність здійснення таких операцій, мінімізувавши деякі операційні ризики, та спростити процедури укладення договорів РЕПО.

Така автоматизація процедур сприяє мінімізації операційних ризиків, підвищенню оперативності укладення угод та як результат – налагодженню ефективного регулювання грошово-кредитного ринку.

Література

1. Барцевський О. Кредитування цінними паперами на закордонних ринках // *Фінансовий ринок України*. — 2009. — № 11. — С. 27–32.

2. Комотто Р. Захисні знижки і первісна маржа на ринку репо // *ICMA — Європейська рада з репо*. — 8 лютого 2012 р. — 22 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://finrep.kiev.ua/download/repo_rt_7jun12_h1_ua.pdf/.

3. Ліквідність банківської системи України: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 12 / В.І. Міщенко, А.В. Сомих. — К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. — 180 с.

4. Основні тенденції грошово-кредитного ринку. — Національний банк України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58038.

5. Податковий кодекс України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

6. Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України” від 30.04.2009 р. № 259. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0410-09>.

7. Annual Report: 2012 // *European Central Bank*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2012en.pdf>.

8. Baker B. ECB extends bank support as rates are held around the world // *Central Banking* — 04 Aug 2011. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.centralbanking.com/central-banking/news/2099578/ecb-extends-bank-support-rates-held-world>.

9. Bindseil U. Over- and underbidding in central bank open market operations conducted as fixed rate tender, ZEI working paper, No. B 03-2004. — 48 p.

10. Bindseil U. та Nyborg K. G. Monetary policy implementation: A European Perspective — Discussion Paper № 2007/10 / University of Zurich - Department of Banking and Finance; Centre for Economic Policy Research (CEPR); Swiss Finance Institute, 2007. — 36 p.

11. Bonara A., Derksen R. Integrated Central Bank Collateral Management Services. — *European Central Bank*. — Amsterdam, Netherlands. — October 2010. — 29 p.

12. Choudhry M. The Repo Handbook, 2nd edition. — Publisher: Butterworth-Heinemann, Oxford. — July 2010. — 576 p.

13. Copeland A., Martin A. and Walker

M. Repo Runs: Evidence from the Tri-Party Repo Market. — *Federal Reserve Bank of New York*. — Staff Report no. 506. — July 2011 (revised March 2012). — 40 p.

14. Cœuré B. Where to exit to? Monetary policy implementation after the crisis // *European Central Bank*. — 15th Geneva Conference on the World Economy: “Exit strategies: time to think about them”. — Geneva, Switzerland. — 3 May 2013. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ecb.int/press/key/date/2013/html/sp130503.en.html>.

15. Doornbos N. Eurosystem Collateral Framework. — *Operational Monetary Policy Seminar/De Nederlandsche Bank — Eurosystem*. — November 2012.

16. Eonia® Rates // *Euribor-EBF a.i.s.b.l.* — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.euribor-ebf.eu/euribor-eonia-org/eonia-rates.html>.

17. Haircut schedule for assets eligible for use as collateral in Eurosystem market operations // *European Central Bank*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ecb.int/press/pr/date/2010/html/sp090728_lannex.en.pdf.

18. History of all ECB open market operations // *European Central Bank*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ecb.int/mopo/implementation/omo/html/top_history.en.html.

19. Schaechter A. Implementation of Monetary Policy and the Central Bank's Balance Sheet. — *IMF Working Paper, Monetary and Exchange Affairs Department*. — October 2001. — 28 p.

20. Statistical Data Warehouse: Monetary operations (key interest rates) // *European Central Bank*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=2018801>.

21. Tender Procedure for the Provision of US Dollars to Eurosystem Counterparties // *European Central Bank*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ecb.int/mopo/implementation/omo/pdf/USDrepoprocedure.pdf>.

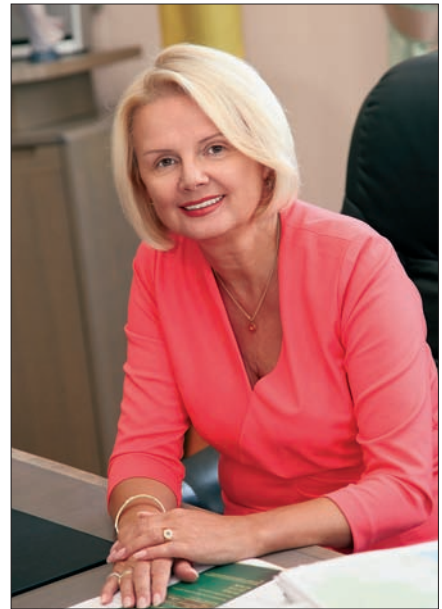
22. Tender procedures: US dollar collateralised operations // *European Central Bank*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ecb.int/mopo/implementation/omo/pdf/EUR-USD_tender_procedure.pdf?20a11c61a12719867a7afe6dc511f0f4.

23. The Implementation of Monetary Policy in the Euro Area — *General Documentation on Eurosystem Monetary Policy Instruments and Procedures* / *European Central Bank*. — Frankfurt am Main, Germany. — Feb. 2011. — 142 p.

Досвід/

Євстахія ЛехіцькаНачальник Головного управління
Національного банку України
по м. Києву і Київській області

Деякі аспекти розвитку готівково-грошового обігу Київського регіону

У місті Києві та Київській області проживає близько 10% населення України, тут виробляється 7–8% загальнодержавного обсягу промислової продукції. Водночас столичний регіон традиційно акумулює значну частку фінансових ресурсів держави. Зокрема, на нього припадає понад чверть готівкового обігу банківської системи України та залишків готівки у касах банківських установ. Організацію готівкового обігу та касової роботи у Київському регіоні контролює Головне управління Національного банку України по м. Києву і Київській області – найбільше з територіальних управлінь НБУ. У статті розглянуто деякі аспекти розвитку готівково-грошового обігу, а також проаналізовано його стан у Київському регіоні за 2012 рік.

About 10% of the population of Ukraine lives in Kyiv and Kyiv region; 7–8% of the state industrial output is produced here. At the same time, the capital region traditionally accumulates a considerable portion of state financial resources. In particular, more than a quarter of cash turnover of the banking system of Ukraine and cash balances in banks' payment offices fell on the region. Organization of cash circulation and operation of payment offices is controlled by the Main Branch for the City of Kyiv and Kyiv region, the largest territorial branch of the National Bank of Ukraine. In the article, considered are certain aspects of the development of cash circulation and analyzed is its state in Kyiv region in 2012.

У 1991 році Верховна Рада України зробила історичний крок – прийняла постанову про створення Національного банку України – особливого центрального органу державного управління.

На базі Київського обласного управління Держбанку СРСР було створено Київське обласне управління Національного банку України зі штатною чисельністю 266 осіб, а вже з квітня 1992 року, в результаті злиття міського та обласного управлінь НБУ, створено Управління Національного банку України по м. Києву і Київській області зі штатною чисельністю 655 осіб. Із 1 січня 2001 року постановою Правління Національного банку України управління НБУ по м. Києву і Київській області реорганізовано в Головне управління Національного банку України по м. Києву і Київській області (надалі – Головне управління).

Нині Головне управління – складова банківської системи держави,

столичного регіону з великою активністю та концентрацією банківських установ. Велику відповідальність було покладено на Головне управління столичного регіону під час роботи по введенню в обіг національної грошової одиниці України. Заходи були передбачені Постановою Верховної Ради України, прийнятою 20 березня 1991 року “Про порядок введення в дію Закону України “Про банки і банківську діяльність”.

У 1991 році, через високі темпи інфляції, розірвання корпоративних та кооперативних зв'язків, розпад СРСР, зміну взаємовідносин Держбанку СРСР із банками колишніх союзних республік, в Україні склалася надзвичайно напружена ситуація із забезпеченням реального сектору економіки та населення готівкою як важливою складовою оборотних коштів. У липні – серпні запаси рублевої готівки швидко скорочувалися. Особливо складна ситуація з виплатами була у Київсько-

му регіоні. Вона змусила прискорити виконання заходів із запровадження власної грошової одиниці.

Першим етапом грошової реформи було введення з 10 січня 1992 року в готівковий обіг купонів багаторазового використання. До 13 листопада 1992 року відбувався паралельний обіг рублів і купонів, яким при виході з рублевої зони було надано статус українських карбованців. На той час Управління Національного банку України по м. Києву і Київській області обслуговувало 27 установ банків у Києві та 40 установ банків у Київській області, які здійснювали касове обслуговування клієнтів.

Під стислим виразом “грошова реформа 1996 року” працівники Головного управління (на час проведення реформи – Управління Національного банку України по м. Києву та області) мають на увазі не лише появу в гаманцях громадян України нової національної валюти – гривні, а період

напруженої роботи, яка розпочалася ще задовго до 2 вересня 1996 року і тривала доти, доки українці не звикли до нових банкнот і монет.

Наразі завданнями Головного управління в галузі готівково-грошового обігу є: проведення емісійно-касових операцій, повне та своєчасне забезпечення потреб економіки регіону в готівці, контроль за організацією готівкового обігу та касової роботи у банках регіону і підвищення їх ефективності.

За станом на 01.07.2013 р. у Київському регіоні функціонують 116 банків — юридичних осіб, 28 філій банків та 2 682 відділення банків, які зареєстровані в Київському регіоні та інших областях України. У м. Києві кількість банків, філій та відділень становить 2 077 одиниць. Відповідно у Київській області — 749. Розвинута банківська система — це великий сектор працевлаштування мешканців регіону, тобто робота безпосередньо в установах банків та їх підрозділах, а також структурах, які обслуговують проведення банківських операцій (аутсорсинг, клірингові компанії, охоронні послуги, відеонагляд).

Індикаторами стану готівкового обігу в Київському регіоні за 2012 рік є перелік основних даних. Установи банків у минулому році, як і впродовж попередніх років, вилучали готівку з обігу, тобто надходження готівки до кас установ банків перевищували їх видачу клієнтам. За 2012 рік до кас установ банків Київського регіону надійшло 26.3% від загальних надходжень готівкових коштів до кас установ усіх банків України.

Порівняно з 2011 роком надходження в цілому збільшилися на 0.9%. А за окремими статтями надходжень готівки темп зростання є значно більшим. Зокрема, обсяги надходження готівки до кас установ банків для подальшого їх зарахування на карткові рахунки фізичних осіб зросли на 44.14%, на 38% — надходження від продажу акцій, ощадних (депозитних) сертифікатів, облігацій та інших цінних паперів. На 32% збільшилися надходження готівки в рахунок погашення кредитів та процентів за їх користування від фізичних осіб та суб'єктів господарювання.

Надходження готівкової виручки від продажу товарів через торговельну мережу і мережу підприємств ресторанного господарства збільшилися на 10.6%, при цьому питома вага готівкової виручки у загальних надхо-

Графік 1. Структура надходжень готівки до кас установ банків Київського регіону за 2012 р.

дження готівки є найбільшою — 29.4%. Друге місце за питомою вагою у загальних надходженнях готівки до кас банків належить надходженням готівки на рахунки закладами фізичних осіб — 24.9%. Структуру надходжень готівки до кас установ банків за 2012 рік наведено на графіку 1.

Обсяги видачі готівки з кас банків Київського регіону за 2012 рік, порівняно з минулим роком, збільшилися на 1.3%. Найбільші темпи зростання видачі готівки — у сегменті викупу та погашення цінних паперів (116.27%), однак питома вага в загальних видачах готівки за цим напрямом становить 0.18%. Темпи зростання видач готівки за платіжними картками у 2012 році порівняно з позаминулим роком становили 15.11%, що призвело до збільшення питомої ваги у загальних обсягах видачі готівки (до 31.75%) порівно з 27.9% у 2011 році. Видача готівки з кас банків на виплати, пов'язані з оплатою праці, зменшилася та становила 98.6% порівняно з обсягом видач 2011 року, питома вага цього показника у загальних видачах готівки за 2012 рік становила 4.9%. Наведені дані свідчать, що значна кількість суб'єктів господарювання впровадила так звані “зарплатні проекти”, або перерахування заробітної плати на платіжні картки працівників. Найбільша питома вага у видачах готівки з кас установ банків за 2012 рік припадала на видачу готівки закладами фізичних осіб — 37.4% (34.61% у 2011 році).

Порівняно з 2011 роком відбулося значне скорочення видач на закупівлю сільськогосподарської продукції

Графік 2. Структура видачі готівки установами банків Київського регіону за 2012 р.

— на 7.5 млрд. грн., або у 2.5 раза. Основним чинником цього було обмеження на розрахунки готівкою підприємств (підприємців) між собою під час закупівлі ними сільськогосподарської продукції (до 10 тис. грн.), що були затверджені Постановою Правління Національного банку України від 22.12.2010 р. № 573 “Про внесення змін до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні”. Структуру видачі готівки з кас установ банків наведено на графіку 2.

У 2012 році зменшились обсяги обігу готівки за валютно-обмінними операціями, а саме: надходжень — на 43 млрд. грн., або на 39.5%, видач — на 12.7 млрд. грн., або на 23.9%. Загальна сума надходжень гривні від валютно-обмінних операцій перевищила загальну суму виданої гривні за такими операціями у 1.6 раза.

Протягом 2012 року збільшилися обсяги безготівкових перерахувань за поточними, картковими рахунками фізичних осіб: безготівкових надходжень — на 17.3%, безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток — на 41.9%. Зростання операцій за платіжними картками свідчить про збільшення використання населенням платіжних карток у розрахунках. За 5 років (з 2008 до 2012 року) частка використання платіжних карток при розрахунках зросла з 6.37% до 14.68%, або майже вдвічі (див. графік 3).

Проте й нині безготівкові розрахунки фізичних осіб за товари, послуги тощо є недостатніми. Для розширення сфери безготівкових розрахунків Національний банк України

Графік 3. Динаміка збільшення обсягів безготівкових розрахунків у Київському регіоні у 2008–2012 рр.

Графік 4. Надходження дорогоцінних металів до Головного управління у 2012 р.

вносить зміни до нормативно-правових актів щодо граничних сум готівкових розрахунків. Такі норми розширяють сферу безготівкових розрахунків фізичних осіб. Однією з причин незначного розвитку безготівкових розрахунків серед населення із використанням платіжних карток є недостатня технічна оснащеність терміналами для приймання платіжних карток в мережах підприємств, які надають послуги населенню, торговельних закладах. Незацікавленість підприємств торгівлі та сфери обслуговування населення встановлювати платіжні термінали значно гальмує процес впровадження використання при розрахунках платіжних карток. Вирішення цієї проблеми також ускладнюється тим, що нині у сфері торгівлі, надання послуг населенню велика частина малих підприємств та фізичних осіб — підприємців. Необхідно законодавчо закріпити вимоги до власників торговельних закладів встановлювати відповідні термінали, адже їх відсутність — це порушення прав наших громадян як споживачів, а тому державні органи повинні отримати право вимагати від торговців і підприємств сфери обслуговування обов'язкового встановлення відповідного термінального обладнання.

Ще однією причиною є недостатня інформованість та фінансова обізнаність населення щодо права використання платіжних карток. Наразі населення здебільшого використовує платіжні картки для отримання готівки в банкоматах. Молодь, яка швидше опановує сучасні технології, здійснює більше розрахунків платіжними картками.

Важливою складовою системи розвитку розрахунків із використанням платіжних карток є оптимальна тарифна політика для їх власників, а са-

ме: мінімальні комісії за використання платіжних карток при розрахунках, відсутність плати за обслуговування картки тощо. Основною перевагою для населення щодо застосування платіжних карток має бути економічна вигода при їх застосуванні.

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" однією з функцій Національного банку є забезпечення накопичення золотовалютних резервів. Саме тому нині є актуальною організація робіт із купівлі територіальними управліннями у населення дорогоцінних та банківських металів, інвестиційних монет.

Згідно з вимогами нормативно-правових актів територіальні управління купують у населення такі цінності:

- а) банківські метали у вигляді:
 - мірних злитків, виготовлених визнаними виробниками або іншими виробниками;
 - інвестиційних монет;
- б) дорогоцінні метали в брукті у вигляді:
 - ювелірних виробів;
 - монет;
 - медалей і жетонів дореволюційного виготовлення, іноземних, а також радянських ювілейних та пам'ятних медалей;
 - корпусів годинників;
 - оправ порцелянових та кришталевих виробів;
 - виробів (столові вироби, портсигари, шкатулки, свічки тощо);
 - елементів знімних протезів, зубних протезів із золота, срібла та платини, що були в користуванні, а також зубних дисків;
 - предметів релігійного культу;
 - пошкоджених мірних злитків (інвестиційних монет);
 - інвестиційних монет, які не відповідають своїм технічним характеристикам.

Купівля цінностей у населення здійснюється за закупівельними цінами, розрахованими Національним банком відповідно до фіксингу Лондонської біржі, з одночасним розрахунком з їх продавцями. Зміна закупівельних цін проводиться щоденно в разі зміни світових цін на дорогоцінні метали. Усі операції, пов'язані з купівлею дорогоцінних та банківських металів, проводяться у присутності їх продавця (огляд пред'явленої цінності, визначення проби металу, зважування та оцінювання). Лігатурна маса дорогоцінного металу в брукті визначається від загальної маси дорогоцінного металу в брукті з вирахуванням знижки. Цінності приймаються після їх очищення від жиру та бруду і вилучення вставок із дорогоцінного та напівдорогоцінного каміння. Якщо вилучити вставки неможливо, то визначення їх маси проводиться за розрахунковим методом. Вставки із дорогоцінного каміння після остаточного приймання цінностей Державною скарбницею повертаються територіальному управлінню для подальшого їх передавання продавцю цінностей. У разі продажу банківських металів продавець цінностей надає сертифікат їх якості. Зазначений сертифікат може не надаватися, якщо на злитку є офіційний штамп (клеймо, товарний знак) визнаного виробника, а також за відсутності сертифіката до інвестиційної монети.

Слід наголосити, що згідно зі статтею 12 Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб" операції Національного банку зі скуповування у населення виробів і брукту з дорогоцінного металу оподатковувалися до 01.01.2007 р. за ставкою 13%, а з 01.01.2007 р. — 15% (17%). У зв'язку з внесенням змін до Податкового кодексу України з 14.01.2012 р. продавців цінностей звільнено від оподатку-

вання податком на доходи фізичних осіб від проданого Національному банку України брухту дорогоцінних металів. Звільнення від оподаткування збільшило суму готівкових коштів, які виплачуються на руки продавцю, чим зацікавило його у продажу своїх цінностей Національному банку.

Обсяги купівлі дорогоцінних металів у 2012 році збільшилися в 7.18 раза за вагою порівняно з періодом роботи пункту скупки цінностей за 9 років (з березня 2003-го до 2011 року включно). Обсяги надходжень дорогоцінних металів до Головного управління протягом 2012 року наведено на графіку 4.

Зазначимо, що з початку поточного року обсяги надходжень викуплених цінностей у вигляді брухту та мірних злитків уже перевищили в 1.1 раза за вагою та майже втричі за вартістю цінностей, викуплених у 2012 році. За результатами надходжень цінностей у поточному році значна частка (93%) припадає на золоті злитки. Тобто нині населення надає перевагу інвестуванню в золоті злитки як засобу захисту, збереження та накопичення заощаджень, їх миттєвого конвертування у готівкові кошти. Враховуючи те, що золоті злитки набувають особливої популярності у населення, їх купівля територіальними управліннями є перспективним напрямом організації роботи щодо збільшення обсягів золотовалютних резервів.

Із 2011 року Національним банком України започатковано виготовлення та введення в обіг інвестиційних монет, які є засобом платежу та одночасно віднесені до категорії банківських металів. Перші інвестиційні монети “Архистратиг Михайл” були введені в обіг 28 грудня 2011 року. Інвестиційні монети зображають Архистратига Михайла — архангела, який є одним із найшанованіших біблійних персонажів, переможцем зла, покровителем воїнів, які борються за праведне діло.

Інвестиційні монети України — новий інструмент заощаджень та інвестування. Їх вартість зростає з часом та не залежить від економічної ситуації, інфляційних коливань. Крім вартості металу, монети становлять певну історичну, художню та нумізматику цінність. При цьому необхідно пам'ятати, що інвестиційна цінність монет, як і інших інвестиційних інструментів залежить від поточного попиту на інвестиційному ринку.

Інвестиційні монети виготовляються із золота та срібла, доведених до найвищих проб відповідно до сві-

тових стандартів: для золота — 999.9, для срібла — 999.9. Національним банком України вже введено в обіг такі інвестиційні монети “Архистратиг Михайл”:

- із золота діаметром 32.0 мм (31.1 г);
- із золота діаметром 25.0 мм (15.55 г);
- із золота діаметром 20.0 мм (7.78 г);
- із золота діаметром 16.0 мм (3.11 г);
- зі срібла діаметром 38.6 мм (31.1 г).

Ціни на інвестиційні монети розраховуються щоденно з урахуванням офіційного (облікового) курсу банківських металів, установленого Національним банком. На сторінці Офіційного інтернет-представництва НБУ (у розділі “Інвестиційні монети”) усі користувачі можуть ознайомитися з адресами територіальних управлінь Національного банку та переліком банків, які здійснюють реалізацію та викуп інвестиційних монет за встановленими цінами їх продажу та закупівлі.

Головним управлінням за станом на 01.07.2013 р. реалізовано 14 882 шт. інвестиційних монет (20 установам банків, з якими укладено договори про реалізацію інвестиційних монет, та фізичним особам). Враховуючи нумізматику цінність інвестиційних монет та їх застосування громадянами насамперед як засобу захисту заощаджень, попит на них зростає, а ймовірність їх повернення до кас територіальних управлінь та уповноважених банків є низькою.

Одним із основних завдань банківської системи є забезпечення якісного перерахування готівки з метою запобігання обігу фальшивих, перероблених банкнот та своєчасне вилучення непридатної до обігу готівки — зношених та значно зношених банкнот і монет. Для забезпечення виконання цього завдання Національний банк постійно піклується про зміцнення матеріально-технічної бази територіаль-

них операцій банками в Україні”¹ установи банків зобов'язані забезпечувати контроль за платіжністю та справжністю банкнот і монет під час приймання та оброблення готівки з використанням відповідного обладнання. Крім того, банківські установи, починаючи з 2011 року, мають право здійснювати оброблення готівки з використанням обладнання для автоматизованого оброблення банкнот.

Застосування систем автоматизованого оброблення готівки повністю забезпечує своєчасне вилучення фальшивих банкнот і високу якість готівки в обігу. Головне управління у цій сфері є однією з найперших установ, у якій Національний банк упровадив оброблення готівки на автоматизованих системах, що, у свою чергу, дало змогу з 1998 року перераховувати всі надходження придатної до обігу готівки від установ банків. Нині оброблення банкнот у Головному управлінні здійснюється на двох автоматизованих системах BPS 3000 та одній системі BPS 1040 (див. таблицю).

Зазначене у таблиці обладнання дає змогу в автоматичному режимі перераховувати банкноти, ідентифікувати їх захисні ознаки та здійснювати фізичне відокремлення (сортування) купюр на придатні, непридатні до обігу та оперативно вилучати фальшиві банкноти. Враховуючи, що ці операції здійснюються без втручання персоналу, тобто при сортуванні виключається людський фактор суб'єктивної оцінки банкнот, автоматизовані системи забезпечують високу якість оброблення при високій виробничій потужності.

Сумарно виробничих потужностей автоматизованих систем Головного управління достатньо для перерахування придатної до обігу готівки, що надходить від установ банків. Водночас для Київського регіону характерна нерівномірність надходження готівки

Таблиця. Технічні характеристики автоматизованих систем, які обробляють банкноти у Головному управлінні

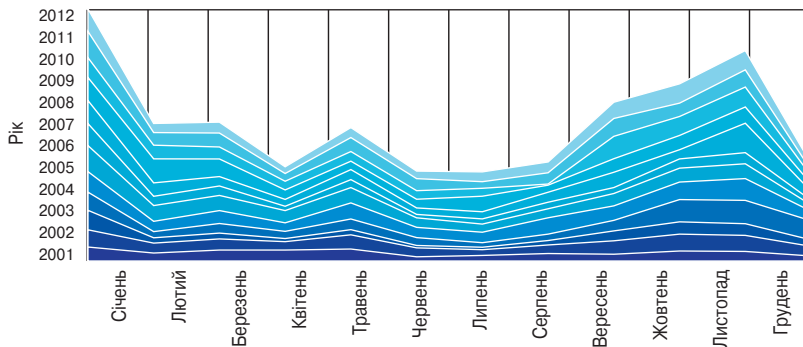
Тип системи	Кількість систем	Рік початку експлуатації системи	Максимальна швидкість оброблення (банкнот у секунду)	Планова річна потужність (пачок банкнот)	Було оброблено у 2012 році ² (пачок)
BPS 1040	1	2007 р.	20	51 400	73 843
BPS 3000	2	1998 р.	40	211 200	229 160
Усього:	3	—	—	262 600	303 003

них управлінь та дотримання установами банків вимог щодо якісного оброблення готівки. Так, відповідно до вимог Інструкції “Про ведення касо-

¹ Затверджена постановою Правління Національного банку України від 01.06.2011 р. № 174, зі змінами.

² За даними статистичної звітності, що подається Національному банку України.

Графік 5. Динаміка надходжень готівки, яка підлягає перерахуванню, до Головного управління (щомісячно за 2001–2012 рр.)

протягом року: пікові надходження припадають на осінньо-зимовий період, а значне їх зменшення відбувається у літній період.

У зв'язку з цим шляхом складання плану перерахування Головним управлінням вживаються заходи щодо запобігання перевантаженню грошових сховищ та одночасно враховується необхідність виробничого завантаження автоматизованих систем у літній період. Крім того, у періоди зменшення надходжень на автоматизованих системах здійснюється перерахування та знищення непридатних до обігу банкнот.

Слід зазначити, що постановою Правління Національного банку України від 05.11.2012 р. № 464 затверджено Інвестиційну програму на 2013–2014 роки, метою якої є зміцнення матеріально-технічної бази територіальних управлінь для забезпечення повного оброблення банкнот, які повертаються з обігу, упровадження високопродуктивних автоматизованих технологій щодо оброблення зростаючих обсягів готівки. Крім того, з метою зменшення обсягів перевезення зношених банкнот до Центрального сховища Національного банку Інвестиційною програмою передбачено здійснення децентралізованого знищення зношених банкнот. За цієї умови достатня виробнича потужність автоматизованих систем Головного управління буде досягнута після заміни двох автоматизованих систем BPS 3000 на три нові високопродуктивні системи у 2013–2014 роках.

Кількість та якість оброблення готівки із застосуванням автоматизованих систем безпосередньо залежать від організації технологічного процесу, рівня підготовки персоналу (адміністраторів, операторів, інженерів), якості та вчасності технічного обслуговування й ремонту складного об-

ладнання, яке експлуатується в Головному управлінні. Виконання цих умов дає змогу Головному управлінню вже 15 років перераховувати у повному обсязі готівку, що надходить.

Також важливим завданням забезпечення якісного грошового обігу є організація логістики грошових потоків як Головним управлінням, так і установами банків Київського регіону, а також забезпечення належної збереженості цінностей при їх транспортуванні. Нині половина банків – юридичних осіб Київського регіону має повноваження Національного банку України на право здійснення послуг з інкасації коштів та перевезення валютних цінностей. Загальна кількість оперативного автотранспорту, який використовується банківськими установами та їх філіями і відділеннями, становить близько 2 125 одиниць.

Банки на власному оперативному автотранспорті, який не в усіх випадках є панцерованим, щоденно перевозять значні суми готівки між банківськими установами (філіями, відділеннями), їх структурними підрозділами до/від банкоматів та Головного управління Національного банку України по м. Києву та Київській області.

Національний банк з моменту набрання чинності "Інструкції з організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей у банківських установах в Україні", затвердженої постановою Правління Національного банку України від 14.02.2007 р. № 45 (надалі – інструкція № 45), постійно вживає заходів щодо посилення контролю з боку керівництва банків за рівнем безпеки під час здійснення підпорядкованими підрозділами операцій з перевезення валютних цінностей та інкасації коштів. Це пов'язано зі збільшенням упродовж останніх років в Україні кількості злочинних спроб незаконного заво-

лодіння цінностями банківських установ. Як свідчать результати розгляду обставин злочинних посягань, головною причиною втрати банками значних сум коштів було недотримання ними вимог чинного законодавства та нормативно-правових актів Національного банку щодо організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей. Головним управлінням було проведено аналіз матеріалів планових та позапланових інспекційних перевірок установ банків щодо дотримання ними вимог інструкції № 45. Низка виявлених порушень, що допускалися більшістю банківських установ із власною службою інкасації під час інкасації коштів та перевезення валютних цінностей, свідчила про їх однотипність. Зокрема, найчастіше банки не забезпечували належні заходи охорони валютних цінностей під час їх перевезення, визначені згідно з вимогами додатка 1 до інструкції № 45.

У 2012 році Національний банк з метою вдосконалення організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей у банківських установах в Україні, зменшення ризиків втрати цінностей, а також врахувавши внесені пропозиції, постановою Правління Національного банку України від 30.01.2012 р. № 26 (надалі – постанова № 26) затвердив зміни до інструкції № 45.

Постановою № 26 було визначено, що:

– банки України здійснюють закупівлю оперативного автотранспорту, що панцерований не нижче 3 класу захисту відповідно до вимог Державного стандарту України ДСТУ 3975-2000 "Захист панцеровий спеціалізованих автомобілів. Загальні технічні вимоги", забезпечують його необхідним обладнанням та використовують згідно з вимогами цієї постанови;

– банки мають право використовувати придбаний до набрання чинності цією постановою панцерований автотранспорт згідно з ДСТУ 3975-2000 1, 2, а також 3 класу захисту (що не обладнаний відповідно до вимог цієї постанови) протягом семи років з дати введення його в експлуатацію, а непанцерований оперативний автотранспорт – до 01.01.2015 р. Протягом цього терміну банки зобов'язані рівномірно щокварталу забезпечувати заміну непанцерованого оперативного автотранспорту на панцерований оперативний автотранспорт. Крім того, постановою № 26 було обмежено макси-

мальні обсяги валютних цінностей, що перевозяться та інкасуються за звичайних ризиків із використанням оперативного автотранспорту.

Зазначені зміни, що були внесені цією постановою, визначили чіткі нормативи для керівників банківських установ, зокрема стосовно операцій з організації перевезення готівки, які ретельно контролюються Національним банком.

Оптимізація сфери готівкового обігу має надзвичайно важливе значення для досягнення фінансової стабілізації національної економіки. Для повного і своєчасного забезпечення банківською системою грошовими коштами необхідно оптимізувати співвідношення готівкових та безготівкових розрахунків, що забезпечить:

— зменшення кількості готівки в обігу, яке сприятиме розміщенню населенням вільних коштів на карткових рахунках у банках;

— скорочення попиту на готівку і як результат — потреби її друкувати та карбувати, що зменшить витрати Національного банку;

— звуження готівкових потоків, які опосередковують тіньову економіку і спричиняють недоотримання податкових платежів бюджетом;

— стимулювання учасників фінан-

сових операцій — юридичних осіб, підприємств сфери торгівлі та послуг, транспортних підприємств запроваджувати при обслуговуванні клієнтів і споживачів безготівкові розрахунки. □

Література

1. Постанова Правління Національного банку України від 19.03.2004 р. № 124 “Про затвердження Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0353-03>.

2. Постанова Правління Національного банку України від 30.01.2012 р. № 26 “Про затвердження Змін до Інструкції з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів у банківських установах в Україні”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0254-12>.

3. Постанова Правління Національного банку України від 01.06.2011 р. № 174 “Про затвердження Інструкції про ведення касових операцій банками в Україні”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0790-11>.

4. Постанова Правління Національного банку України від 21.05.2003 р.

№ 206 “Про затвердження Інструкції про порядок виконання операцій з купівлі банківських та дорожніх металів у населення”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0425-03>.

5. Постанова Правління Національного банку України від 05.04.2012 р. № 130 “Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 21.05.2003 р. № 206”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0631-12>.

6. Постанова Правління Національного банку України від 05.11.2012 р. № 464 “Про затвердження Інвестиційної програми Національного банку України на 2013–2014 роки за напрямом інвестицій — створення матеріально-технічної бази для забезпечення оброблення та обігу готівки”.

7. 4-й Международный форум “Банковское самообслуживание, ритейл и НДО 2012” // Банкноты стран мира. — № 11. — 2012. — С. 14–15.

8. Василий Солодков. Карфаген должен быть разрушен // Банкноты стран мира. — 2012. — № 11. — С. 16–19.

9. Виктор Достов. Борьба не с наличными, а с неудобством и ограничениями // Банкноты стран мира. — 2012. — № 12. — С. 18–21.

УДК 339.743

Дослідження/

Вікторія Плачинда

Заступник начальника відділу досліджень грошово-кредитної політики та міжнародних валютно-кредитних відносин Центру наукових досліджень Національного банку України, кандидат економічних наук

E-mail: Viktoriia.Plachynda@bank.gov.ua

Класифікація режимів валютного курсу

Досліджено еволюцію підходів до класифікації режимів валютного курсу, визначено переваги та недоліки кожного з них. Розглянуто де-факто-класифікацію режимів валютного курсу та засад монетарної політики Міжнародного валютного фонду (МВФ), систематизовано основні відмінності між її редакціями 1998 р. та 2009 р. Детально висвітлено підхід до де-факто-класифікації валютних режимів за методикою МВФ 2009 року.

The evolution of approaches to the classification of exchange rate arrangements, their advantages and disadvantages are discussed in the article. The main differences between the 1998 and 2009 versions of the de facto classification of exchange rate arrangements and monetary policy frameworks of the International Monetary Fund

(IMF) are systematized. The detailed approach to the de facto classification of exchange rate arrangements according to the 2009 IMF methodology is examined.

Ключові слова: режим валютного курсу, режим фіксованого валютного курсу, режим плаваючого валютного курсу, де-факто-класифікація режимів валютного курсу та засад монетарної політики МВФ.

Key words: exchange rate arrangements, fixed peg arrangements, floating arrangements, de facto classification of exchange rate arrangements of the IMF.

В економічній теорії розрізняють дві великі групи режимів валютного курсу — фіксованого та плаваючого валютних курсів. Сутність режимів фіксованого валютного курсу полягає в тому, що обмінний курс валюти або взагалі не змінюється, або підтримується в межах вузького діапазону. Важливою відмінністю цих режимів є те, що вони потребують взяття центральним банком офіційного зобов'язання з підтримки паритету валютного курсу через валютні інтервенції та підпорядкування монетарної політики цілям стабілізації валютного курсу в цілому.

Застосовуючи *режими плаваючого валютного курсу*, центральний банк не бере на себе таких зобов'язань, а валютний курс у країні визначається дією ринкових механізмів і законів на валютному ринку. Будь-які офіційні інтервенції на валютному ринку при цьому спрямовані на пом'якшення динаміки зміни та запобігання невідповідним коливанням курсу, а не на встановлення його певного рівня.

Між цими двома полярними режимами існує низка проміжних режимів валютного курсу. Це різновиди так званого режиму “м'якої” прив'язки. Отже, кожна група режимів валютного курсу, зокрема фіксованого і плаваючого, та проміжні режими валютного курсу, в свою чергу, включають по декілька різновидів режимів. Для того, щоб певним чином систематизувати всі ці види режимів валютного курсу та мати змогу аналізувати їх на прикладі певної країни, науковцями було розроблено різні підходи до класифікації режимів валютного курсу та алгоритми їх визначення в рамках валютних політик різних країн. Водночас найвідомішою та найпоширенішою є класифікація режимів валютного курсу, розроблена МВФ.

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ РЕЖИМІВ ВАЛЮТНОГО КУРСУ

У 1982 р. Міжнародним валютним фондом була розроблена класифікація режимів валютного курсу, яка базувалася на самостійному визначенні режиму монетар-

ною владою країни. Це так звана де-юре-класифікація режимів валютного курсу. Політика валютного курсу країни визначалася на основі офіційних повідомлень і публічних заяв представників органів влади. За умови будь-яких змін валютного режиму центральний банк чи міністерство фінансів повинні були протягом тридцяти днів сповістити МВФ про суть цих трансформацій.

У рамках де-юре-класифікації МВФ 1982 року було визначено три групи режимів валютного курсу, які відрізнялися одна від одної за ступенем гнучкості валютного курсу.

1. Валюта з фіксованим курсом. Основні риси:

- фіксація до однієї валюти;
- фіксація до кошика валют (у тому числі спеціальних прав запозичення — СПЗ);

2. Валюта з обмежено гнучким курсом. Основні риси:

- обмежено гнучкий курс до однієї валюти;
- обмежено гнучкий курс у рамках угоди про співпрацю.

3. Валюта з плаваючим курсом. Основні риси:

- валютний курс, що коригується залежно від переліку показників;
- кероване плавання;
- незалежно плаваючий валютний курс.

До основних переваг цієї класифікації слід віднести простоту методології, щоквартальне оновлення інформації МВФ про режим валютного курсу країни і тривалий період спостереження за режимами валютних курсів.

З другого боку, недоліками класифікації МВФ 1982 р. є незначна кількість визначених режимів валютного курсу, що не давало змоги визначити групу, до якої слід віднести окремий різновид “м'якої” прив'язки. Ця класифікація також не акцентувала увагу на відмінностях між закріпленою документально та фактичною політикою валютного курсу в країні. Натомість не були цілком виключені ситуації, коли в країні офіційно діяв фіксований курс, при цьому центральний банк на практиці періодично проводив девальвації, використовуючи валютний

курс як регулятор для поліпшення конкурентоспроможності експортно-орієнтованих секторів економіки.

В результаті склалася ситуація, коли близько 60% країн, які класифікували свій режим валютного курсу як “кероване плавання”, де-факто підтримували фіксований курс. Це значно знижувало транспарентність валютної політики і призводило до помилок в аналізі тенденцій розвитку світового валютного ринку.

Як альтернативний підхід до класифікації режимів валютного курсу в 1990-х рр. економісти МВФ Атіш Гош, Анна-Марія Галд, Джонатан Острі та Холгер Вульф із Нью-Йоркського університету запропонували поєднати офіційну класифікацію МВФ із результатами спостережень за фактичною динамікою валютного курсу в країні. Вченими були оброблені статистичні дані щодо валютних курсів близько 140 країн світу за період 1960–1990 рр. Групування країн проходило в два етапи — під час першого етапу країна була віднесена до відповідної групи на підставі офіційних заяв центрального банку, під час другого — країни з режимом фіксованого курсу поділили на ті, що часто (більше одного разу на рік) і рідко коригували валютний курс. Крім того, всі країни з плаваючим курсом були розподілені на групи залежно від частоти валютних інтервенцій центрального банку.

У результаті було отримано класифікацію, що складалася з двадцяти п'яти груп режимів валютного курсу. Всі ці групи були об'єднані в дев'ять великих груп, зокрема:

— *режими прив'язки* — режим прив'язки до однієї валюти, режим прив'язки до СПЗ, прив'язка до кошика валют, секретна прив'язка до кошика валют;

— *проміжні режими* — комбіновані режими, некласифіковане плавання, плавання в межах заздалегідь визначеного діапазону;

— *плаваючі режими* — режим плавання без заздалегідь визначеного діапазону, вільне плавання.

Варто зауважити, що така класифікація не відображала відмінності між м'якою прив'язкою і жорсткою фор-

мою фіксації валютного курсу, тому дослідники виокремили групу “не-класифіковане плавання”, куди були віднесені деякі країни [3].

Оригінальну класифікацію режимів валютного курсу запропонували співробітники Університету Торкуато Ді Телья (Буенос-Айрес, Аргентина) Едуардо Леві-Іяті і Федеріко Стурценеггер. Ця класифікація не використовується як основу офіційну класифікацію МВФ, а базувалася на спостереженні за динамікою валютних курсів і міжнародних резервів країни. Основою цієї класифікації була модель, розроблена Полом Холденом, Мерле Холден та Естер Сасс ще в 1979 р. [5].

Методологія класифікації режимів валютного курсу за Едуардо Леві-Іяті і Федеріко Стурценеггером полягала в

Таблиця 1. Відмінності між видами режимів валютного курсу, визначених у де-факто-класифікації режимів валютного курсу та заasad монетарної політики МВФ від 1998 р. та 2009 р.		
Режим валютного курсу	Класифікація 1998 р.	Класифікація 2009 р.
Режими жорсткої прив'язки (Hard pegs)	Режим обмінного курсу без суверенного платіжного засобу. Валютний комітет	Режим обмінного курсу без суверенного платіжного засобу. Валютний комітет
Режими м'якої прив'язки (Soft pegs).	Фіксована прив'язка.	Звичайна прив'язка. Режим стабілізації курсу.
У тому числі проміжні режими (Intermediate regimes)	Фіксована прив'язка з коридором. Повзуча прив'язка. Повзуча прив'язка з коридором	Фіксована прив'язка з коридором. Повзуча прив'язка. Режим з можливістю коригування курсу
Плаваючі режими (Floating arrangements)	Кероване плавання. Незалежне плавання	Плаваючий режим (Floating). Вільне плавання (Free floating)

Джерело: [4].

проведенні кластерного аналізу 110 країн за період 1974–2000 рр. за трьома класифікаційними змінними — волатильністю номінального валютного курсу, волатильністю швидкості зміни номінального валютного курсу та во-

латильністю міжнародних резервів країни. Волатильність номінального валютного курсу визначалася як середній щомісячний темп зміни номінального валютного курсу протягом календарного року, волатильність швидкості

Таблиця 2. Визначення режимів валютних курсів в де-факто-класифікації режимів валютного курсу та заasad монетарної політики МВФ від 2009 р.

Режим валютного курсу	Характеристика режиму	Країни, об'єднання країн (на 30 квітня 2012 р.)
1	2	3
Режими жорсткої прив'язки (Hard pegs)		
Режим обмінного курсу без суверенного платіжного засобу (Arrangement with no separate legal tender)	Валюта іншої країни циркулює як єдиний законний платіжний засіб (формальна доларизація) або країна належить до монетарного чи валютного союзу, в якому циркулює спільна валюта, а курсова політика визначається рішеннями центрального банку, що об'єднує представників країн – учасниць союзу. Означає повну відмову від контролю над внутрішньою грошово-кредитною політикою	Прив'язка до долара США: Еквадор, Сальвадор, Республіка Маршаллові острови, Федеральні Штати Мікронезії, Республіка Палау, Республіка Панама, Демократична Республіка Східний Тимор, Республіка Зімбабве Прив'язка до євро: Косово, Чорногорія, Республіка Сан-Марино Прив'язка до інших валют: Республіка Кірибаті, Тувалу
Режим валютного комітету (Currency board arrangement)	Необхідне надання підтвердження з боку представників влади про де-юре функціонуючий режим валютної політики в країні. Передбачає експліцитне законодавче зобов'язання обмінювати національну валюту на іноземну за твердим валютним курсом у поєднанні з обмеженнями емісійних органів на виконання їх законних зобов'язань. Національна валюта випускається лише відповідно до обсягу іноземної валюти і повністю підкріплюється валютними резервами, залишається лише незначна свобода для дискреційної монетарної політики і повністю виключаються такі традиційні функції центрального банку, як здійснення монетарного контролю і кредитора останньої інстанції. Деяка гнучкість може дозволятися залежно від жорсткості вимог установленого валютного комітету	Прив'язка до долара США: Валютний союз Східно-карибських держав, Республіка Джибуті, Гонконг, Сирійська Арабська Республіка Прив'язка до євро: Боснія і Герцеговина, Болгарія, Литва Прив'язка до інших валют: Ісламський султанат Бруней
Режими м'якої прив'язки (Soft pegs)		
Режим звичайної прив'язки (Conventional pegged arrangement)	Країна де-юре прив'язує свою валюту за фіксованим курсом до валюти іншої країни або до кошика валют країн – її найбільших торговельних і фінансових партнерів (вага кожної валюти визначається обсягами торгівлі товарами та послугами з кожною країною та розподілом потоків капіталу між ними). Яків валютної політики або питомою вагою валют у кошику, до якого країна прив'язує свою валюту, мають бути загальновідомими або повідомленими МВФ. Для підтримки фіксованого паритету монетарна влада може вдаватися до прямих інтервенцій або опосередкованого впливу – через використання процентної політики, валютного контролю, запровадження валютних обмежень, проведення інформаційної роботи з метою стимулювання економічних агентів до обмеження використання іноземної валюти або шляхом втручання з боку інших державних установ. Монетарна влада не бере на себе зобов'язання щодо незмінного утримання паритету між валютами, натомість режим валютного курсу має підтверджуватися емпірично, зокрема обмінний курс має коливатися в межах діапазону $\pm 1\%$ або менше відносно центрального курсу, або різниця між максимальним і мінімальним значенням обмінного курсу спот-ринку має перебувати у вузькому діапазоні до 2% як мінімум 6 місяців	Прив'язка до долара США: Аруба, Співдружність Багамських островів, Бахрейн, Беліз, Камбоджа, Катар, Саудівська Аравія, Туркменістан, Об'єднані Арабські Емірати, Венесуела Прив'язка до кількох валют: Республіка Фіджі, Кувейт, Лівія, Марокко, Самоа Прив'язка до євро: Кабо-Верде, Союз Коморських островів, Данія, Латвія, Демократична Республіка Сан-Томе і Принсіпі, Економічне співтовариство держав Західної Африки, Економічне та валютне співтовариство Центрально-Африканських республік Прив'язка до інших валют: Бутан, Лесото, Намібія, Непал, Свазіленд
Режим стабілізації курсу (Stabilized arrangement)	Діапазон відхилень обмінного курсу спот-ринку має становити 2% протягом 6 місяців та більше (за винятком особливих випадків, пов'язаних із необхідністю втручання та коригування курсу), натомість обмінний курс спот-ринку не є плаваючим. Валютний курс може прив'язуватися до однієї валюти або до кошика валют, які визначені та обґрунтовані за допомогою статистичних методів. Країна має відповідати статистичним критеріям цього режиму, а курс її валюти повинен залишатися стабільним завдяки діям влади. Натомість цей режим не передбачає надання зобов'язань щодо утримання валютного курсу з боку органів влади	Прив'язка до долара США: Камбоджа, Гайана, Ірак, Ліван, Мальдівська Республіка, Республіка Суринам, Республіка Тринідад і Тобаго Прив'язка до євро: Країни, що входили до Союзу Республік Югославії, Македонія Прив'язка до кількох валют: Соціалістична Республіка В'єтнам Монетарне таргетування: Таджикистан, Україна

1	2	3
Режим повзучої прив'язки (Crawling peg)	Необхідне офіційне підтвердження з боку органів влади країни щодо використання цього режиму де-юре. В межах цього режиму відбувається незначне коригування курсу валюти у фіксованому визначеному розмірі або у відповідь на зміни деяких кількісних показників (ринкових індикаторів), зокрема різниці в рівнях інфляції за певний минулий період із країнами – основними торговельними партнерами або різниці між рівнем інфляції та очікуваною інфляцією в країнах – основних торговельних партнерах. Розмір коригувань валютного курсу може враховувати зміни інфляції (зважаючи на тенденції минулого періоду), встановлюватися в фіксованому розмірі або враховувати прогнозований рівень інфляції. Правила та параметри встановлення розміру коригувань валютного курсу мають бути публічними або повідомленими МВФ	Прив'язка до долара США: Нікарагуа Прив'язка до кількох валют: Республіка Ботсвана
Режим із можливістю коригування курсу (Crawl-like arrangement)	Валютний курс має залишатися в межах вузького діапазону змін у 2% та відповідати тенденціям змін фундаментальних факторів, що впливають на курсоутворення, протягом 6 місяців та більше (допускається обмежена кількість втручань монетарної влади в процес курсоутворення). При цьому такий режим не може розглядатися як плаваючий. Зазвичай у рамках режиму з можливістю коригування валютного курсу розмір коливань валютного курсу є більшим порівняно з режимом стабілізації курсу. Водночас режим валютного курсу може вважатися режимом з можливістю коригування курсу навіть у випадку, коли річний діапазон зміни курсу становить принаймні 1% за умови, що валютний курс безперервно дооцінюється та знецінюється	Прив'язка до долара США: Федеративна Демократична Республіка Ефіопія, Республіка Гондурас, Ямайка, Казахстан Прив'язка до євро: Хорватія
Режим фіксованої прив'язки з коридором (Pegged exchange rate within horizontal bands)	Необхідне офіційне визнання з боку державної влади щодо впровадження цього режиму. Курс валюти має підтримуватися в межах діапазону $\pm 1\%$ відносно центрального курсу або різниці між максимальним і мінімальним значенням обмінного курсу не перевищує 2%. Цей режим було взято за основу Європейського механізму регулювання валютних курсів – ERM (1979 р.) як частини Європейської валютної системи. Центральний курс та ширина коридору мають бути публічними або повідомленими МВФ	Прив'язка до кількох валют: Королівство Тонга
Плаваючі режими (Floating arrangements)		
Плаваючий режим (Floating)	Валютний курс визначається ринком та не передбачає встановлення тенденції зміни курсу заздалегідь. Загалом режим валютного курсу, який відповідає критеріям режимів фіксованої або повзучої прив'язки (або є похідним від них), може класифікуватися як плаваючий, але тільки за умови, що стабільність валютного курсу не є результатом дій монетарної влади. Інтервенції на валютному ринку за плаваючого режиму можуть бути прямими або непрямыми, їх метою є пом'якшення змін курсу та недопущення надмірних його коливань, при цьому політика встановлення конкретного орієнтира рівня валютного курсу є несумісною з плаваючим режимом. Індикаторами для управління курсом є стан платіжного балансу, міжнародних резервів, рівень розвитку валютного ринку. Плаваючий режим допускає більшу або меншу волатильність валютного курсу, рівень якої залежить від значущості чинників, що впливають на економіку	Монетарне таргетування: Афганістан, Республіка Гамбія, Республіка Кенія, Демократична Республіка Мадагаскар, Монголія, Мозамбік, Пакистан, Папуа-Нова Гвінея, Республіка Сейшели, Республіка Сьєрра-Леоне, Демократична Соціалістична Республіка Шрі-Ланка, Об'єднана Республіка Танзанія, Республіка Уганда, Республіка Замбія Інші країни: Індія, Республіка Маврикій
Режим вільного плавання (Free floating)	Втручання в систему функціонування валютного ринку з метою його стабілізації та впорядкування ринкових умов відбуваються лише у виняткових випадках, за умови, що в МВФ мають достовірну інформацію або є підтверджені дані про те, що подібні втручання не перевищували трьох випадків за попередні шість місяців та кожне з них тривало не більше трьох днів. Якщо така інформація або дані є недоступними для співробітників МВФ, режим валютного курсу буде класифікуватися не як вільне плавання, а як плаваючий режим (Floating)	Інфляційне таргетування: Австралія, Канада, Чилі, Чехія, Ізраїль, Мексика, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Швеція, Великобританія
Інші режими		
Інші режими валютного курсу	До цієї групи відносять країни, режим валютного курсу в яких не відповідає критеріям зазначених вище режимів, а також країни, в яких відбувається часта зміна валютної політики та режиму валютного курсу	Інфляційне таргетування: Австралія, Канада, Чилі, Чехія, Ізраїль, Мексика, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Швеція, Великобританія

Джерело: [2, 4].

зміни номінального валютного курсу обчислювалася як стандартне відхилення щомісячного темпу змін номінального валютного курсу, а волатильність міжнародних резервів країни розраховувалася як середнє значення відношення щомісячної зміни чистих міжнародних резервів у доларах США до величини грошової бази за попередній місяць (також у доларах США).

У результаті проведених обчислень ученими було визначено п'ять груп режимів валютного курсу – фіксова-

ний курс, повзуча прив'язка, “брудне” плавання, гнучкий валютний курс і невизначений курс [6]. До останньої групи було віднесено країни, в яких усі змінні свідчили про низьку варіацію: Бельгія і Франція (дотримувалися горизонтального коридору за класифікацією МВФ), Аргентина (режим валютного комітету), Непал (традиційна фіксація курсу) і ряд країн – членів валютних союзів.

У 2002 р. економісти Банку Канади (Bank of Canada) Жаннін Бейл-

лью, Роберт Лафранс і Жан-Франсуа Перро запропонували класифікувати режими валютного курсу на основі комбінації формальної класифікації та спостереження за фактичним коливанням курсів за допомогою двоетапного гібридного механічного правила відбору (two-step hybrid mechanical rule). При цьому волатильність номінального валютного курсу розраховувалася як стандартне відхилення щомісячних процентних змін номінального валютного курсу

долара США за певний рік [1].

Це правило дослідники застосували до статистичної вибірки, що складалася з 60 країн за період 1973–1998 рр. На першому етапі визначався склад групи країн, які відносили себе до тих, що використовують фіксовані або плаваючі режими. Потім де-юре-класифікація підлягала перевірці на основі фактичних даних. Для фіксованих курсів номінальна волатильність (стандартне відхилення) валютного курсу не повинна була перевищувати 0.45% на рік.

Відмінності між проміжним і плаваючим режимами визначалися на основі індексу гнучкості валютного курсу. Індекс розраховувався як відношення волатильності номінального курсу до волатильності вибірки за певний рік. Країни, в яких індекс перевищував одиницю, зараховувалися до категорії плаваючих курсів, решта були віднесені до проміжної категорії.

ДЕ-ФАКТО-КЛАСИФІКАЦІЯ РЕЖИМІВ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ТА ЗАСАД МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ МВФ 1998 Р. ТА 2009 Р.

Щодо класифікації МВФ зауважимо, що тиск з боку критиків і поява нових класифікацій змусили МВФ у 1998 р. модернізувати свою типологію режимів валютного курсу та розробити де-факто-класифікацію режимів валютного курсу та засад монетарної політики. На противагу попереднім класифікаціям, нова ґрунтувалася на спостереженні за фактичною динамікою номінальних валютних курсів у певній країні. Якщо при цьому існував уніфікований валютний курс, то до уваги брали офіційний курс монетарної влади, а якщо економічні агенти діяли в умовах множинності валютних курсів, — то ринковий курс паралельного (чорного) валютного ринку. Нова класифікація запровадила також додаткові характеристики фіксованих курсів, що відображали ступінь монетарної автономії і зміст зобов'язань центральних банків у рамках монетарної політики щодо валютного курсу.

В 2009 р. перед Міжнародним валютним фондом постала необхідність внесення змін до де-факто-класифікації режимів валютного курсу, що було обґрунтовано появою в останній час великої кількості різновидів режиму керованого плавання, а також тим, що механізми втручання центрального банку в процес курсоутворення набули

різних форм та стали складнішими, натомість актуальна інформація про масштаби втручання монетарної влади в механізми функціонування валютного ринку часто є недоступною.

Основні розбіжності між видами валютних режимів, визначених у де-факто-класифікації режимів валютного курсу в редакціях від 1998 р. та 2009 р., а також визначення сутності режимів валютних курсів, закріпленої новою класифікацією режимів валютного курсу та засад монетарної політики МВФ у 2009 р., наведено в таблицях 1 і 2.

Проведений аналіз змін у де-факто-класифікації режимів валютного курсу та засад монетарної політики МВФ 2009 року свідчить про те, що основні з них стосувалися [4]:

— заміни таких категорій, як режим керованого плавання та режим незалежного плавання на нові: плаваючий режим (floating) та режим вільного плавання (free floating) з визначенням чіткої різниці між ними та конкретних кількісних і якісних критеріїв, яким відповідає кожний режим;

— встановлення чітких відмінностей між режимами фіксованої та повзучої прив'язки та режимами, які є похідними від них (peg-like та crawl-like) із визначенням конкретних кількісних та якісних критеріїв, яким відповідає кожний режим. Зауважимо, що основне призначення запропонованої термінології полягає у наданні дієвих інструментів для характеристики курсової політики конкретної країни, які базуються на перевірці певних статистичних критеріїв на відповідність визначеному режиму валютного курсу. Завдяки цьому не буде потреби в суб'єктивній інтерпретації намірів монетарної влади щодо проведення курсової політики в країні;

— підвищення прозорості системи шляхом встановлення чітких правил та посилення ролі обмежень як засобу відповідальності за порушення.

Запроваджені зміни покликані забезпечити більшу узгодженість і об'єктивність класифікації та порівняння режимів валютного курсу в різних країнах, підвищити прозорість режимів монетарної політики.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши підходи до класифікації режимів валютного курсу, ми дійшли висновків, що ні де-факто, ні де-юре класифікації не є досконалими та мають певні не-

доліки. Де-юре-класифікація зосереджує свою увагу на оцінці намірів монетарної влади щодо проведення валютної політики, основна проблема достовірності оцінювання виникає тоді, коли реальний стан справ в економіці розходиться з публічними заявами представників влади. Де-факто-класифікація базується на оцінці фактичного руху номінального обмінного курсу, але в ретроспективі вона також може не відповідати реальному стану справ у країні в сфері курсової політики. На нашу думку, найоб'єктивнішим у сенсі практичного застосування є комплексний підхід до класифікації режимів валютного курсу, який об'єднує оцінку заяв представників монетарної влади щодо режиму валютного курсу в країні та спостереження за фактичним коливанням номінального курсу, а також частотою, розміром та метою валютних інтервенцій центрального банку. □

Література

1. Bailliu J., Lafrance R., Perrault J.-F. Does Exchange Rate Policy Matter for Growth? // *Bank of Canada Working Paper*. — 2002. — № 17. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bankofcanada.ca/2002/06/publications/research/working-paper-2002-17>.
2. De Facto Classification of Exchange Rate Arrangements and Monetary Policy Frameworks, 30 April, 2012 // *The IMF Annual Report 2012. Appendix II: Financial Operations and Transactions* // <http://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2012/eng/pdf/a2.pdf>.
3. Ghosh A., Gulde A.-M., Ostry J., Wolf H. Does the Nominal Exchange Rate Regime Matter? // *NBER Working Paper*. — 1997. — № 5874. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nber.org/papers/w5874.pdf?new_window=1.
4. Habermeyer K., Kokenyne A., Veyrune R., Anderson H. Revised System for the Classification of Exchange Rate Arrangements. — 2009 // *IMF Working Paper*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp09211.pdf>.
5. Holden P., Holden M., Suss E. The Determinants Exchange Rate Flexibility: An Empirical Investigation // *Review of Economics and Statistics*. — 1979. — № 3. — Pp. 327–333.
6. Levy-Yeyati E., Sturzenegger F. Classifying Exchange Rate Regimes: Deeds vs. Words // *Universidad Torcuato Di Tella*. — 2002. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.fem.uniag.sk/mefi/pdf/exrateclass.pdf>.

Огляд/

Транскордонні перекази у I півріччі 2013 року

Аналітичні дані про обсяги транскордонних переказів, здійснених в Україні протягом I півріччя 2013 року з використанням міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами

За станом на 01.07.2013 р. на території України функціонували 22 міжнародні системи переказу коштів, створені нерезидентами¹. Учасниками таких систем є більше 150 банків України, АТ “Українська фінансова група” та національний оператор поштового зв’язку УДППЗ “Укрпошта”.

Загальна сума переказів, що надійшли в Україну у I півріччі 2013 року, становить **1 873 млн. доларів США** в еквіваленті, що на 16% більше, ніж за аналогічний період 2012 року.

Загальна сума переказів, відправлених з України у I півріччі 2013 року, становить **256 млн. доларів США** в еквіваленті, що на 18% більше, ніж за аналогічний період 2012 року.

Крім того, міжнародні системи, запроваджені нерезидентами, використовувалися фізичними особами для переказів у межах України як національної, так і іноземної валюти. Такі перекази здійснювалися з використанням шести систем, створених нерезидентами: Western Union, CONTACT, MoneyGram, “Блиц”, “Золотая Корона – денежные переводы”, MIGOM. Загальна сума переказів в іноземній валюті у межах України порівняно з даними за I півріччя 2012 року зросла вдвічі та становить **492 тис. доларів США** в еквіваленті. Перекази у національній валюті здійснювалися за допомогою систем Western Union та “Блиц”. Їх сума порівняно з аналогічними торішніми даними зросла на 9% та становить **102 млн. гривень**.

Обсяги транскордонних та внутрішньодержавних переказів, здійснених за допомогою міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами, наведено у таблиці 1.

Середня сума переказу в Україну у I півріччі 2013 року зменшилася на 16 до-

ларів США порівняно із середньою сумою у I півріччі 2012 року та становила **486 доларів США** (в еквіваленті). Середня сума переказу за межі України зменшилася на 19 доларів США і становила **506 доларів США** в еквіваленті.

Найбільші обсяги коштів у I півріччі 2013 року (у доларовому еквіваленті) переказано в Україну з використанням таких міжнародних систем переказу коштів:

- Western Union (США) – 30% ;
- “Золотая Корона – денежные переводы” (Росія) – 25% ;
- “Юнистрим” (Росія) – 10% ;
- MoneyGram (США) – 9% ;
- CONTACT (Росія) – 9%.

З використанням інших 17 міжнародних систем в Україну переказано 17% від загальної суми коштів (див. графік 1).

Розподіл ринку транскордонних переказів у I півріччі 2013 року між системами-лідерами порівняно з аналогічними даними минулого року зазнав певних змін. Зокрема, частка коштів, отриманих в Україні із використанням системи Western Union (США), зменшилася на 4%.

Слід зазначити, що частка коштів, отриманих в Україні з використанням системи “Золотая Корона – денежные переводы”, має постійну тенденцію до зростання. Порівняно з аналогічними даними минулого року вона зросла на 10%.

Кошти в Україну у I півріччі 2013 року

переказувалися у чотирьох видах валюти:

- долари США – 59% ;
- російські рублі – 28% ;
- євро – 12.9% ;
- канадські долари – 0.10%.

При цьому у I півріччі 2013 року, як і в аналогічному періоді минулого року, спостерігалось зростання обсягів транскордонних переказів у російських рублях і зменшення обсягів транскордонних переказів у доларах США та євро.

Розподіл сум переказів за видами основних валют наведено на графіках 2 і 3.

Дані щоквартальної статистичної звітності, отримані протягом останніх трьох років, свідчать про збереження загальної тенденції розподілу ринку транскордонних переказів між країнами-відправниками та країнами-отримувачами.

У I півріччі 2013 року найбільші суми коштів (у доларовому еквіваленті) надійшли в Україну з таких країн:

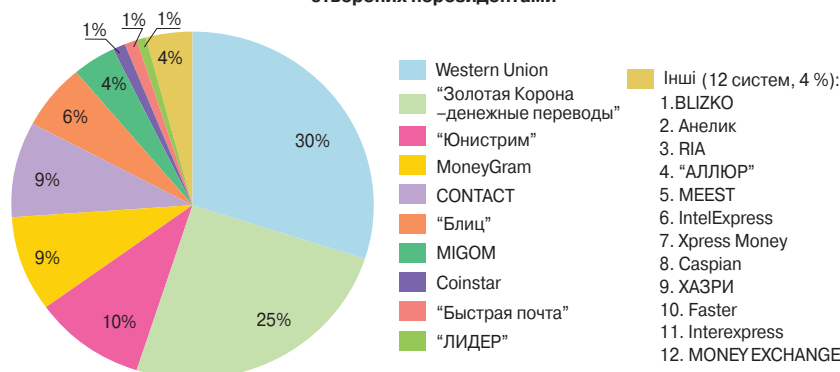
- Росія – 58% ;
- США – 8% ;
- Італія – 5% ;
- Іспанія – 2.5% ;
- Ізраїль, Великобританія – по 2%.

З інших 205 країн світу в Україну надійшло 22.5% від загальної суми коштів.

Водночас з України найбільші суми коштів відправлено до таких країн:

- Росія – 42% ;
- Китай – 4.5% ;
- Грузія та США – по 4% ;

Графік 1. Розподіл загальної суми транскордонних переказів, отриманих фізичними особами в Україні у I півріччі 2013 року з використанням міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами

¹ Усього за станом на 01.07.2013 р. вимогам Положення про діяльність в Україні внутрішньодержавних і міжнародних платіжних систем, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 25.09.2007 р. № 348, відповідають документи 23 міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами.

Таблиця 1. Загальні обсяги переказів, здійснених з використанням міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами, у I півріччі 2013 року

№ п/п	Назва міжнародної системи переказу коштів	Кількість юридичних осіб, які уклали договори про участь у системі	Код валюти	Кількість переказів в Україну	Сума переказів в Україну (тис. одиниць валюти)	Кількість переказів з України	Сума переказів з України (тис. одиниць валюти)	Кількість переказів у межах України	Сума переказів у межах України (тис. одиниць валюти)
1	Western Union (Western Union Financial Services, Inc., США)	15 (136 субагентів)	USD	895 727	462 571	145 143	73 984	373	275
			EUR	374 959	77 100	319	118	4	2
			UAH*	3	9	4	4	47 042	75 099
2	“Золотая Корона – денежные переводы” (РНКО “Платежный центр”, Росія)	9	USD	285 503	225 637	38 384	22 674	132	90
			EUR	9 180	6 004	1 927	1 072	10	6
			RUB	652 815	7 546 476	37 928	398 052	133	1 309
3	“Юнистрим” (КБ “Юнистрим”, Росія)	56	USD	164 957	118 106	34 491	19 974	0	0
			EUR	27 189	12 767	4 488	2 287	0	0
			RUB	154 738	1 882 344	11 869	138 479	0	0
4	MoneyGram (MoneyGram Payment Systems, Inc., США)	29 (67 субагентів)	USD	186 008	112 299	21 562	14 466	11	10
			EUR	124 283	40 573	33 921	15 717	12	4
5	CONTACT (АКБ “РУССЛАВБАНК”, Росія)	50 (1 субагент)	USD	133 904	72 699	32 602	16 298	28	23
			EUR	34 392	12 383	4 772	1 966	9	7
			RUB	277 958	2 363 874	19 959	160 098	2	17
6	“Блиц” (“Сбербанк России ОАО”, Росія)	1	USD	22 867	23 854	11 096	8 979	0	0
			EUR	2 183	1 820	932	578	0	0
			RUB	168 377	2 824 036	44 215	604 077	0	0
			UAH	0	0	0	0	4 729	27 232
7	MIGOM (НКО ЗАТ “МИГОМ”, Росія)	19	USD	25 162	19 864	9 541	4 799	21	18
			EUR	1 060	641	614	271	2	4
			RUB	113 424	1 270 734	22 969	212 994	7	69
8	Coinstar (Coinstar Money Transfer Ltd., Великобританія)	4 (1 субагент)	USD	2 329	1 585	713	356	0	0
			EUR	52 349	16 791	627	212	0	0
9	“Быстрая почта” (ЗАТ “Райффайзенбанк”, Росія)	6	USD	14 212	16 537	2 294	1 638	0	0
			EUR	849	698	73	42	0	0
			RUB	7 445	143 009	259	5 321	0	0
10	“ЛИДЕР” (НКО ЗАТ “ЛИДЕР”, Росія)	26	USD	17 259	14 126	8 880	7 289	0	0
			EUR	3 743	1 538	788	485	0	0
			RUB	9 185	115 331	4 922	54 870	0	0
11	BLIZKO (БАТ “АКБ “Связь-банк”, Росія)	8	USD	19 803	8 494	3 077	1 467	0	0
			EUR	745	378	132	49	0	0
			RUB	17 891	275 590	2 028	29 869	0	0
12	Анелик (КБ “Анелик РУ”, Росія)	8 (54 субагенти)	USD	13 915	16 120	4 733	1 860	0	0
			EUR	305	407	36	27	0	0
			RUB	2 508	33 419	248	4 379	0	0
13	RIA (Continental Exchange Solutions, Inc., США)	9	USD	2 717	1 743	57	39	0	0
			EUR	20 086	7 202	155	67	0	0
14	“АЛЛЮР” (ЗАТ “КОКК”, Росія)	1	USD	1 998	1 913	0	0	0	0
			EUR	107	77	0	0	0	0
			RUB	4 515	76 354	0	0	0	0
15	MEEST (MEEST CORPORATION INC., Канада)	2	USD	1 117	3 250	0	0	0	0
			CAD	835	1 196	0	0	0	0
16	IntelExpress (ТОВ МФО “Інтел Експерес Джорджія”, Грузія)	4	USD	643	529	132	114	0	0
			EUR	3 582	1 276	77	38	0	0
17	Xpress Money (Xpress Money Services Ltd., Великобританія)	2	USD	1 685	1 453	0	0	0	0
18	Caspian (БАТ “Заминбанк”, Азербайджан)	4	USD	471	800	95	55	0	0
			EUR	2	12	0	0	0	0
			RUB	1	10	0	0	0	0
19	ХАЗРИ (БАТ “Капітал-банк”, Азербайджан)	3	USD	866	514	267	174	0	0
			EUR	2	1	7	3	0	0
20	Faster (АТ “БТА-банк”, Казахстан)	1	USD	275	416	158	150	0	0
			EUR	26	17	3	1	0	0
			RUB	4	26	7	201	0	0
21	Interexpress (АКБ “Интеркоопбанк”, Росія)	4	USD	747	347	12	2	0	0
			EUR	62	21	0	0	0	0
			RUB	97	809	0	0	0	0
22	MONEY EXCHANGE (MONEY EXCHANGE, S. A., Іспанія)	1	EUR	324	111	0	0	0	0
Усього			USD	1 792 165	1 102 861	313 237	174 319	565	415
			EUR	655 428	179 818	48 871	22 932	37	24
			RUB	1 408 958	16 532 010	144 404	1 608 339	142	1 394
			CAD	835	1 196	0	0	0	0
			UAH	3	9	4	4	51 771	102 331

* За бажанням отримувача/відправника переказ видано/прийнято банком у гривнях.

– Вірменія, Узбекистан, Ізраїль і Азербайджан – по 3%;

– Туреччина, Німеччина, Польща та Італія – по 2%;

До інших 166 країн світу з України

відправлено 25.5% від загальної суми коштів.

У I півріччі 2013 року тривало зростання кількості учасників міжнародних систем переказу коштів, договори яких

zareєстровані Національним банком України. Зокрема було zareєстровано 24 договори нових учасників міжнародних систем переказу коштів. Найбільшу їх кількість zareєстровано у таких системах:

Графік 2. Розподіл суми транскордонних переказів, отриманих фізичними особами в Україні у I півріччі 2013 року з використанням міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами, у розрізі валют переказу (у доларовому еквіваленті)

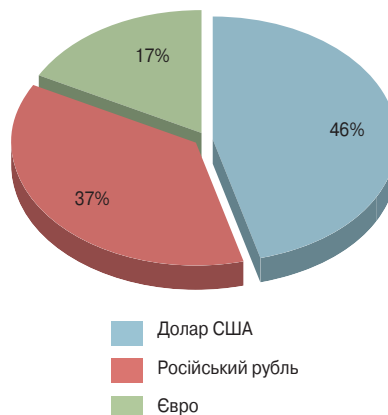
- CONTACT – 8 нових учасників;
- MIGOM – 5 нових учасників;
- “ЛИДЕР” – 5 нових учасників.

Слід зазначити, що ці три системи за-
проваджені резидентами Російської Фе-
дерації.

У цілому за станом на 01.07.2013 р.
установами-резидентами – учасниками
міжнародних систем переказу коштів бу-
ло укладено 261 договір з відповідними
установами-нерезидентами.

Найбільшу кількість договорів про
участь у міжнародних системах перека-

Графік 3. Розподіл кількості транскордонних переказів, отриманих фізичними особами в Україні у I півріччі 2013 року з використанням міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами, у розрізі валют переказу

зу коштів, створених нерезидентами, за
станом на 01.07.2013 р. уклали такі
українські банки:

- АТ “Ощадбанк” – 14 договорів;
- ПАТ “ВТБ-банк” – 10 договорів;
- ПАТ “Фольксбанк” – 9 договорів;
- ПАТ “КБ “Приватбанк” – 8 дого-
ворів.

Водночас найбільші обсяги коштів у I
півріччі 2013 року було переказано в
Україну (з урахуванням коштів, виплаче-
них банками-субагентами) через такі
установи:

- ПАТ “КБ “Приватбанк” – 45% (28
субагентів);
- АТ “Українська фінансова група” –
8% (32 субагенти);
- АТ “Ощадбанк” – 8% (немає суб-
агентів);
- АТ “Райффайзен-банк “Аваль” – 8%
(32 субагенти);
- АТ Дочірній банк Сбербанку Росії
– 7% (немає субагентів).

Відповідно до Змін до Правил органі-
зації статистичної звітності, що пода-
ється до Національного банку України,
затверджених постановою Правління
Національного банку України від
10.12.2012 р. № 516, дані за формою
№ 405 “Звіт про перекази, що здійснені
з використанням міжнародних систем
переказу коштів” з початку 2013 року
надаються в регіональному розрізі.

Розподіл сум переказів, отриманих фі-
зичними особами в Україні за допомогою
міжнародних систем переказу коштів у I
півріччі 2013 року, в розрізі регіонів
України свідчить про те, що найбільші
суми переказів були отримані у таких ре-
гіонах України:

- м. Київ – 10%;
- Харківська область та Автономна
Республіка Крим – по 7%;
- Донецька, Львівська, Одеська та
Дніпропетровська області – по 6%;
- Івано-Франківська та Луганська об-
ласті – по 5%;
- Чернівецька та Запорізька області
– по 4%.

В інших 16 регіонах України було
отримано 34% від загальної суми коштів,
переказаних в Україну з-за кордону.

Обсяги переказів, здійснених у I пів-
річчі 2013 року з використанням міжна-
родних систем переказу коштів, створе-
них нерезидентами, у розрізі регіонів
України наведено у таблиці 2 (у долларо-
вому еквіваленті).

Україна залишається країною-реци-
пієнтом транскордонних переказів: сума
коштів, отриманих в Україні з викорис-
танням міжнародних систем переказу ко-
штів, створених нерезидентами, у сім ра-
зів перевищує суму коштів, відправлених
за її межі. Співвідношення між сумами
відправлених та отриманих транскордон-
них переказів залишається практично не-
змінним протягом останніх років.

*Матеріал підготовлено
управлінням нагляду (оверсайта)
за платіжними системами та
системами розрахунків
Генерального департаменту
інформаційних технологій
та платіжних систем
Національного банку України.*

Таблиця 2. Обсяги транскордонних переказів, здійснених у I півріччі 2013 року з використанням міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами, у розрізі регіонів України (у доларовому еквіваленті)

№ п/п	Регіон	Сума переказів в Україну (тис. одиниць валюти)	Сума переказів з України (тис. одиниць валюти)
1	м. Київ	189 135	49 295
2	Харківська область	135 214	20 790
3	Автономна Республіка Крим	133 753	18 412
4	Донецька область	123 106	25 152
5	Львівська область	120 541	7 659
6	Одеська область	112 467	21 736
7	Дніпропетровська область	104 812	20 422
8	Івано-Франківська область	91 739	3 334
9	Луганська область	89 481	12 545
10	Чернівецька область	76 800	3 781
11	Запорізька область	70 235	9 120
12	Тернопільська область	65 444	2 717
13	Закарпатська область	55 298	3 457
14	Вінницька область	54 059	4 987
15	Миколаївська область	52 560	6 280
16	Хмельницька область	50 898	3 915
17	Херсонська область	48 129	4 695
18	Полтавська область	40 938	4 922
19	Черкаська область	37 554	4 195
20	Сумська область	36 261	3 416
21	Житомирська область	33 001	3 021
22	м. Севастополь	31 450	5 805
23	Київська область	29 063	5 527
24	Рівненська область	26 438	2 860
25	Кіровоградська область	25 896	3 112
26	Волинська область	21 434	2 628
27	Чернігівська область	17 649	2 519
Усього		1 873 355	256 304

Дмитро Гладких

Кандидат економічних наук, доцент

Практичні аспекти аналізу діяльності банківських відділень

Питання оптимізації витрат банків і пов'язаного з цим закриття неприбуткових філій та відділень стоїть на порядку денному протягом усього кризового і післякризового періоду. Тільки за 2012 рік кількість відділень банків в Україні скоротилася більш як на 1 тисячу.

У цій статті наш постійний позаштатний оглядач робить спробу узагальнити і систематизувати основні показники діяльності банківських відділень, що характеризують їхню ефективність та ділову активність і можуть стати у пригоді в процесі аналізу та планування діяльності банківських відділень, оцінювання й мотивації працівників. Зауважимо, що авторський погляд на описану проблему не є офіційною точкою зору редакції "Вісника" та Національного банку України.

The issue of optimization of banks' expenses and closures of unprofitable affiliates and branch banks related to it is the topical problem during the crisis and post-crisis period. Only in 2012, the number of branch banks declined by more than 1 thousand.

In the article, our regular out-of-staff observer makes an attempt to generalize and systematize main indicators of branch banks activities, which characterize their efficiency and business activity and may be useful when analyzing and planning branch banks activities as well as rating and motivation of employees. It should be noted that author's point of view stated in the article is not the official point of view of the editorial staff of "The Herald of the NBU" and of the National Bank of Ukraine as well.

За станом на початок 2013 року в Україні працювало 19,4 тисячі банківських відділень. Ці "точки продажу" банківських продуктів можуть бути орієнтованими на розрахунково-касове обслуговування населення та підприємств, залучення строкових депозитів, роздрібне і корпоративне кредитування, продаж платіжних і кредитних карток, валютно-обмінні операції, здійснення переказів у національній та іноземних валютах, продаж зливків і монет та інші активно-пасивні й роздрібні операції. Різні відділення можуть здійснювати як весь перелік операцій, так і лише окремі з них у різних комбінаціях. Проте спільною особливістю функціонування таких відділень є те, що майже всі вони **безбалансові**.

Зазвичай "точки продажу" банківських продуктів є орендованими

або власними приміщеннями площею кілька десятків метрів, обладнаними кількома касовими кабінами та відкритими робочими місцями. Тут працюють керівник та економісти, операціоністи, касири — співробітники, що оформлюють надання кредитів, залучення вкладів, здійснюють розрахунково-касові операції тощо. Штатна чисельність персоналу відділення у більшості випадків не перевищує 10 осіб.

Наявність мережі відділень ставить перед банками низку питань, пов'язаних із контролем за їхньою діяльністю, аналізом ефективності, доцільністю створення нових відділень чи скорочення їх кількості або зміни профілю, мотивацією персоналу. А проблеми коректного планування ключових показників діяльності відділень залишаються чи не найакту-

альнішими для керівництва банків, що мають розвинуту мережу.

Розглянемо приклад. Відділення № 1, розташоване на центральній вулиці обласного центру, має штат із 10 осіб і міститься у власному приміщенні банку, капітальні витрати на придбання й облаштування якого становили до 10 млн. грн. Кількість клієнтів на обслуговуванні у відділенні наближається до 2 000, а середній розмір залишків на їхніх рахунках — близько 20 млн. грн. Відділення активно залучає відносно "дорогі" депозити фізичних осіб, натомість кількість корпоративних клієнтів та представників малого і середнього бізнесу є мінімальною. Середньоденний обсяг валютно-обмінних операцій становить в еквіваленті 50 тис. доларів США.

Відділення № 2 розташоване в ра-

йонному центрі та має у штаті трьох працівників. Витрати на оренду приміщення незначні. Кількість клієнтів на обслуговуванні не перевищує 500, проте сукупні залишки на їхніх рахунках становлять у середньому 5 млн. грн. переважно завдяки одному корпоративному клієнту. Обмін валют, з огляду на місцеву специфіку, майже не здійснюється.

Яке з цих відділень працює краще? Що для банку вигідніше: майже безкоштовно використовувати 3 млн. грн. пасивів із розрахункового рахунка корпоративного клієнта чи щоденно з відповідною маржею проводити через валютну касу 50 тис. доларів? Які взагалі найважливіші факто-

ри оцінки діяльності відділень? Яка політика мотивації керівників і працівників відділень принесе банку найбільший ефект? На нашу думку, нині банки мають більше запитань щодо цього, ніж відповідей.

Відділення надають різноманітні банківські послуги, які формують **непроцентні доходи**, здійснюють кредитування, що забезпечує **процентні доходи**, залучають поточні кошти і строкові депозити юридичних і фізичних осіб, що передбачає **процентні витрати**. Зрештою, відділення несуть витрати на заробітну плату працівників, оренду, охорону приміщення, транспортні, господарські та безліч інших **непроцентних витрат**.

Проте всі ці доходи й витрати обліковуються в балансі головного офісу банку. Відстежувати і коректно обліковувати їх на рівні відділень — процес досить складний і трудомісткий, принаймні він потребує додаткових витрат часу та відповідного програмного забезпечення.

На практиці це означає наявність у складі балансових рахунків банку додаткових субрахунків: “оренда приміщення відділення Х”, “оренда приміщення відділення Y”, “оренда приміщення відділення Z”, “доходи від розрахунково-касового обслуговування відділення Х” тощо.

Якщо для головного офісу банку перевищення доходів над витратами

Таблиця 1. Звіт про діяльність відділень за звітний місяць

Відділення	Кількість працівників	Кількість клієнтів на звітну дату	Ресурсна база		Середньоденні залишки на поточних рахунках, тис. грн.	Середньоденні депозити, тис. грн.	Середньоденні касові обороти, тис. грн.	Середньоденний документообіг, шт.	Доходи, тис. грн.			Усього	Витрати, тис. грн.						Прибуток, тис. грн.	Прибуток на одного працівника, тис. грн.
			Усього	У тому числі:					Усього	У тому числі										
				від розрахунково-касового обслуговування						від неторгових операцій	інші (трансфертна плата за використання пасивів)		оплата праці	орендна плата	охорона та інкасація	комунальні платежі	транспортні витрати	інші		
Усього:	33	1 096	8 977	24 691	1 538	1 908	557	121	21	415	174	99	34	12	8	12	9	383	64	
Відділення № 1	9	307	2 834	5 484	352	469	152	45	4	103	43	27	5	4	2	3	2	109	12	
Відділення № 2	2	1	2 685	0	129	54	40	5	2	33	13	6	3	0	1	2	1	27	14	
Відділення № 3	9	238	2 207	7 366	266	564	162	39	5	118	42	27	4	4	2	3	2	120	13	
Відділення № 4	4	115	440	1 367	255	120	32	7	2	22	22	12	6	0	1	1	1	10	2	
Відділення № 5	1	1	331	0	65	89	6	1	1	4	7	3	2	0	0	1	1	-1	-1	
Відділення № 6	3	1	129	0	147	298	10	6	2	2	13	9	2	0	0	1	1	-3	-1	
Відділення № 7	5	433	351	10 474	324	314	156	18	5	133	35	15	12	4	2	1	1	121	24	

Джерело: складено автором.

Таблиця 2. Розрахунок виконання планових показників відділеннями за звітний квартал

Відділення	Ресурсна база фізичних осіб, тис. грн. (вага показника = 25%)				Комісійні доходи від обслуговування населення, тис. грн. (вага показника = 10%)				Якість нового кредитного портфеля населення, % (вага показника = 20%)				Нові строкові депозити населення, тис. грн. (вага показника = 20%)				Нові карткові рахунки, шт. (вага показника = 25%)				Виконання плану загалом
	План на звітну дату	Фактичний показник на звітну дату	Ступінь виконання	Зважений результат	План на звітний період	Фактичний показник за звітний період	Ступінь виконання	Зважений результат	План на звітну дату	Фактичний показник на звітну дату	Ступінь виконання	Зважений результат	План на звітний період	Фактичний показник за звітний період	Ступінь виконання	Зважений результат	План на звітний період	Фактичний показник за звітний період	Ступінь виконання	Зважений результат	
Відділення № 1	12915	12737	99%	25	39.8	67.7	170%	17	2.0	0.0	100%	20	826	1025	124%	25	99	108	109%	27	114%
Відділення № 2	3561	3353	94%	24	21.1	40.9	100%	10	2.0	0.0	100%	20	619	406	66%	13	59	20	34%	8	75%
Відділення № 3	6777	7114	105%	26	26.1	34.3	131%	13	2.0	0.0	100%	20	413	774	188%	38	57	51	89%	22	119%
Відділення № 4	2063	1969	95%	24	26.2	32.1	122%	12	2.0	5.1		0	289	263	91%	18	32	41	128%	32	86%
Відділення № 5	4923	4745	96%	24	21.4	34.2	160%	16	2.0	0.0	100%	20	550	362	66%	13	42	39	93%	23	96%
Відділення № 6	5694	5718	100%	25	25.0	28.2	113%	11	2.0	8.3		0	413	540	131%	26	57	37	65%	16	79%
Відділення № 7	14948	15217	102%	25	60.8	104.3	171%	17	2.0	0.0	100%	20	727	1310	180%	36	78	60	77%	19	118%
Відділення № 8	7412	7631	103%	26	47.1	80.8	171%	17	2.0	26.5		0	901	1007	112%	22	97	48	49%	12	78%
Відділення № 9	1195	1032	86%	22	10.6	11.5	108%	11	2.0	0.0	100%	20	289	102	35%	7	23	6	26%	7	66%

Джерело: складено автором.

Таблиця 3. Ключові показники, які характеризують діяльність відділень банку

Показники	Бажане значення
Статичні (за станом на звітну дату)	Максимальне
Загальна кількість клієнтів, що обслуговуються	
Середня кількість клієнтів на одного співробітника	
Динамічні (за період чи відносно попереднього періоду)	
Кількість клієнтів, що були залучені за період	
Середньоденні залишки на поточних рахунках усіх клієнтів	
Середньоденні залишки на поточних рахунках на одного співробітника	
Середньоденні залишки на поточних рахунках на одного клієнта	
Середньоденні касові обороти	
Абсолютна сума купівлі-продажу готівкової валюти	
Середньозважена ставка за дохідними активами	
Валові доходи	
Валові доходи на одного співробітника	
Непроцентні доходи	
Непроцентні доходи на одного співробітника	
Прибуток	
Прибуток на одного співробітника	
Середньозважена ставка за депозитами	Мінімальне
Валові витрати	
Процентні витрати	
Непроцентні витрати	
Валові витрати на одного співробітника	
Процентні витрати на одного співробітника	
Непроцентні витрати на одного співробітника	Потребує додаткового аналізу
Середньоденні залишки на депозитних рахунках	
Зростання (скорочення) обсягів депозитів	
Структура процентних витрат	
Середньоденний документообіг	Нульове
Середньоденний документообіг на одного співробітника	
Відсутність (наявність) зауважень за результатами перевірок	

є критерієм його успішного функціонування, принаймні у довгостроковій перспективі, то для відділень це не є обов'язковою умовою. Справа в тому, які далеко не всі відділення є універсальними (повнофункціональними), тобто такими, які здійснюють весь спектр активно-пасивних операцій. Тому не всі відділення мають близькі до паритетних обсяги активів і пасивів. Одні відділення можуть бути зорієнтовані переважно на кредитування (точку продажу банківських продуктів в автосалоні чи великому торговельному центрі навряд чи доцільно обтяжувати завданням залучати депозити, адже її клієнтами будуть переважно позичальники). Інші відділення, приміром, розташовані на периферії, навпаки, можуть орієнтуватися переважно на залучення пасивів, передусім строкових. На перший погляд, виокремлені нами у першу групу відділення будуть прибутковими, адже вони отримують значні про-

центні доходи. А друга група — збитковою у зв'язку з тим, що ці відділення забезпечують зростання процентних витрат. Насправді ж усі співробітники обох груп відділень працюють на досягнення загальної мети діяльності будь-якого банку — отримання максимального прибутку в інтересах його власників.

На нашу думку, найбільш досконалою і прийнятною на сьогодні методикою розрахунку ефективності діяльності відділень з боку головного офісу банку є *система трансфертного ціноутворення*, що передбачає розрахунок прибутковості кожної активної і пасивної операції будь-якого відділення в розрізі сум, валют і строків усіх укладених угод та здійснених трансакцій. Філософія такої системи передбачає, що всі операції (як активні, так і пасивні), здійснені згідно з діючими тарифами (процентними ставками), у підсумку є прибутковими для банку, а отже, і

для окремого відділення. Всі банківські ризики в межах цієї системи перекладаються з відділень на підрозділи головного офісу банку (ризик ліквідності, процентний, валютний, інфляційний — на казначейство; кредитний ризик — на підрозділи ризик-менеджменту, корпоративного, малого, мікро- та роздрібного бізнесів). Завдання відділень у межах даної системи зводиться виключно до продажу максимально можливої кількості банківських продуктів за затвердженими тарифами (цінами, курсами, процентними ставками) згідно з вимогами технологічних карт. Враховуючи те, що система трансфертного ціноутворення працює коректно лише за умови обліку всіх трансакцій усіх відділень в розрізі сум, строків і валют, її впровадження і практичне використання можливе лише за наявності відповідного кадрового, технологічного і програмного забезпечення.

На практиці ж для планування, аналізу, оцінювання і мотивації відділень більшість українських банків використовує значно простіший набір інструментів.

Розглянемо наочний приклад. У таблиці 1 наведено щомісячний звіт про діяльність відділень банку Х. Банк має в підпорядкуванні сім відділень, розташованих у районних центрах. Три з них мають на обслуговуванні всього по одному клієнту. Це означає, що згадані відділення розміщені на території виробничих або торговельних підприємств і фактично є чимось середнім між приписними касами й обмінними пунктами. Відповідно, ці відділення не залучають строкові депозити. Два з трьох таких відділень, за даними цього звіту (тобто згідно з наведеною методикою розрахунку), є збитковими, проте головний офіс банку свідомо йде на незначні локальні збитки, покриваючи їх доходами від інших напрямів співпраці з єдиними клієнтами — юридичними особами (наприклад, від кредитування).

Враховуючи той факт, що всі сім відділень не здійснюють кредитування, структуру їхніх доходів формують виключно доходи від розрахунково-касового обслуговування та неторговельних операцій, що відображаються на субрахунках кожного відділення в балансі головного офісу банку. Проте усвідомлюючи, що всі ці відділення мають пасиви, головний банк заохочує їх збережен-

ня та подальше залучення за допомогою трансфертної ставки на рівні 15%, яка є оцінною та, на нашу думку, вкрай оптимістичною різницею між середньою вартістю пасивів цих відділень та середньою дохідністю кредитного портфеля головного банку. Ці уявні доходи відображені в колонці “інші” (див. таблицю 1). У досить спрощеному вигляді необхідність такої мотивації можна пояснити так: самі відділення не кредитують, але “їхні” пасиви “працюють” у загальному кредитному портфелі, тому ці відділення треба якось стимулювати і зацікавлювати. Описана методика є, так би мовити, лише зародком повноцінного трансфертного ціноутворення, адже нею не розрізняється вартість поточних та строкових пасивів, видів валют, не враховуються суми та строки реального залучення й розміщення активів і пасивів.

За результатами аналізу звіту, наведеного в таблиці 1, можна стверджувати, що з семи відділень найбільшу цінність для головного офісу банку з точки зору абсолютного розміру прибутку мають відділення №№ 1, 3 та 7. А найбільший прибуток на одного працівника має відділення № 7.

Таблиця 2 містить щоквартальний звіт про виконання планових показників відділень банку У. Звіт описує діяльність дев'яти його “точок продажу”. Тут ми бачимо принципово інший підхід менеджменту банку до визначення пріоритетів діяльності відділень. Очевидно, що за станом на звітну дату головними завданнями для цього банку є:

- збереження існуючого обсягу пасивів фізичних осіб (вага показника – 25%);
- відкриття нових карткових рахунків (вага показника – 25%);
- залучення нових строкових вкладів населення (вага показника – 20%);
- якість нового кредитного портфеля (вага показника – 20%), що розраховується як відношення обсягу нових (наданих протягом минулого року) проблемних кредитів до загальної суми наданих нових кредитів;
- комісійні доходи від обслуговування населення (вага показника – 10%).

Наведена методика оцінки діяльності відділень банку У, на нашу думку, має низку переваг порівняно з методикою банку Х, адже не лише описує поточний стан справ, а й містить

елементи планування, коли кожний плановий показник має свою вагу. Це дає змогу визначити виконання плану не лише за кожним із пріоритетних завдань, а й загальний рівень його виконання. Проте ця методика також містить низку недоліків:

- планові і фактичні показники стосуються лише роздрібного бізнесу (населення), але ніяк не відображають ситуацію з іншими бізнес-вертикалями (корпоративними, малими і середніми чи мікроклієнтами), які, очевидно, більшою або меншою мірою обслуговуються відділеннями;
- не відображає процентних доходів відділень (ні реальних, ні трансфертних);
- відсутня будь-яка інформація про рівень витрат, насамперед непроцентних;
- відсутній розподіл пасивів за валютами.

З огляду на те, що кожен банк, очевидно, має власні уявлення про пріоритетні завдання і напрями розвитку, постає необхідність якимось чином узагальнити перелік основних показників, за якими можна оцінювати діяльність відділень і визначати доцільність подальшого розвитку чи скорочення мережі. Їх використання також може допомогти розв'язати деякі проблеми, пов'язані з плануванням діяльності і мотивацією персоналу. У таблиці 3 наведено перелік цих показників.

Загальна кількість клієнтів, які обслуговуються, за станом на звітну дату — перший із показників, що характеризує масштаб діяльності відділення з точки зору головного офісу банку. Зрозуміло, що за інших незмінних умов, чим вище його значення, тим краще. Проте цей показник є статичним і не відображає динаміки залучення (втрати) клієнтів. Тому якісний аналіз діяльності відділення передбачає врахування наступного показника — **кількості клієнтів, що були залучені за останній місяць, квартал, рік**.

Клієнти бувають різними. Це може бути приватний підприємець, котрий має середні залишки на рахунку близько 10 тис. грн. А може бути акціонерне товариство із залишками на рівні 1 млн. грн. Зрозуміло, не можна стверджувати, що другий клієнт дасть банку в 100 разів більше доходу, ніж перший. Такі грубі підрахунки будуть хибними у зв'язку з тим, що не враховують тарифи на обслуговування (можливо, для акціонерного товари-

ства вони будуть “індивідуальними”), касові обороти цих двох клієнтів (вони формують комісійні доходи), їх зовнішньоекономічну активність (це впливає на розмір комісій від купівлі-продажу безготівкової валюти), інші фактори.

Проте не викликає сумніву, що **середньоденні залишки на поточних рахунках усіх клієнтів і середньоденні залишки на поточних рахунках на одного клієнта** є двома пов'язаними між собою показниками, які найяскравіше характеризують клієнтську базу відділення і масштаб його діяльності з точки зору головного офісу банку. Другий показник розраховується шляхом ділення першого на загальну кількість клієнтів, що обслуговуються.

Середньоденні касові обороти характеризують не лише витрати праці касирів (що є вихідною інформацією для їх мотивації), а й слугують непрямим індикатором дохідності відділення, оскільки зростання дебетових оборотів по касі означає автоматичне зростання комісійних доходів, адже видача готівки з розрахункового рахунку є платною послугою.

На обсяг непроцентних доходів відділення впливають також **абсолютні суми і динаміка купівлі-продажу валюти**. Проте аналіз цих показників буде неповним без додаткового врахування курсів купівлі-продажу валюти і розміру маржі.

Середньозважена ставка за дохідними активами може характеризувати діяльність відділення лише в окремих випадках, коли відділення самостійно займається кредитуванням.

Валові доходи, непроцентні доходи (комісійні, торгівля валютою тощо), прибуток, на нашу думку, є найважливішими показниками результативності діяльності відділення. Природно, аналізувати їх доцільно не лише за станом на звітну дату, а й у динаміці за останні місяць, квартал, рік.

Описані вище показники характеризують діяльність відділення “взагалі” без урахування кількісного складу його співробітників. Проте відділення зі штатом із п'яти осіб, що забезпечує 100 тис. грн. прибутку на рік, і відділення зі штатом у 10 працівників, котре заробляє ті ж самі 100 тис. грн., є дуже різними відділеннями з точки зору ефективності. Стверджувати, що перше відділення працює удвічі краще, ніж друге, буде некоректно, адже фактор прибутковості не єдиний показник для оціню-

вання діяльності відділення. До того ж, невідомі умови, в яких працюють ці відділення. Можливо, перше розташоване на центральній вулиці обласного центру, а друге — в селищі міського типу.

Проте відносні **показники на одного співробітника (середня кількість клієнтів, середньоденні залишки на поточних рахунках, валові доходи, непроцентні доходи, прибуток)** дають можливість порівняти діяльність відділення з іншими відділеннями, з головним офісом банку чи банками-конкурентами.

Наведені вище показники за інших незмінних умов повинні мати тенденцію до зростання. Інакше кажучи, чим вище значення кожного з них, тим ефективніше працює відділення.

Далі розглянемо показники, значення яких банк повинен намагатися знижувати чи, принаймні, мінімізувати темпи їх вимушеного зростання.

Середньозважена ставка за депозитами характеризує здатність банку (відділення) залучати “дешеві” депозити.

Валові, процентні і непроцентні витрати, а також середні витрати на одного співробітника самі по собі, без порівняння з розміром доходів і масштабом операцій, не можуть характеризувати відділення ні з кращого, ні з гіршого боку. Проте одне з ключових завдань банківської установи полягає у мінімізації витрат і оптимізації їхньої структури. Отже, за інших незмінних умов, відділення, яке має менші витрати, працює ефективніше.

У таблиці 3 також наведено показники, які слід враховувати у процесі оцінювання діяльності відділень, проте їхнє значення не можна охарактеризувати однозначно позитивно чи негативно, воно потребує додаткового аналізу.

Середньоденні залишки на депозитних рахунках. З одного боку, високе значення цього показника свідчить про активну роботу відділення щодо залучення депозитів, проте необхідно додатково аналізувати процентні ставки за цими депозитами (можливо, вони високі), а також співвідношення коштів на розрахункових і депозитних рахунках (у зв'язку з тим, що розрахункові рахунки для банку — практично безкоштовні, на нашу думку, банк має прагнути залучати передусім кошти до запитання).

Зростання (скорочення) обсягів депозитів за минулий місяць, квартал, рік. Додаткового аналізу потребує структура вкладів (строки, процентні ставки, види валют). Якщо, наприклад, скорочується обсяг дорогих депозитів, це може бути добре, натомість якщо обсяг дорогих депозитів зростає, то постає проблема пошуку інструментів ефективного розміщення залучених ресурсів. Іншими словами, виникає питання про мету збільшення обсягів дорогих пасивів і напрямки їх подальшого використання.

Структура процентних витрат за період (суми сплачених процентів за розрахунковими рахунками і строковими депозитами). У випадку залучення великого обсягу дешевих пасивів і меншого обсягу дорогих депозитів банківська установа сплачуватиме однакову абсолютну суму процентів. Проте перший варіант буде рентабельним, а другий може бути збитковим.

Проілюструємо це прикладом. Банк залучив 1 млн. грн. строкових депозитів на рік під 10% річних. Річні витрати на сплату процентів становитимуть близько 100 тис. грн. Проте такі самі додаткові витрати виникнуть унаслідок залучення коштів “до запитання” в сумі 10 млн. грн. під 1% річних. Зрештою, таких самих витрат банк зазнає, залучивши 0.4 млн. грн. під 25% річних. Виходячи з того, що середньозважена ставка за наданими кредитами становить, припустимо, 25%, перша операція буде прибутковою, друга — надзвичайно вдалою, а третя — безглуздою.

Середньоденний документообіг відображає фактичні витрати праці співробітників, проте його обсяг залежить не тільки від кількості проведених операцій, а й від змісту технологічних карт кожної операції. Отже, однаково великий обсяг документообігу може свідчити як про напружений темп роботи банківської установи, так і про переобтяженість технології проведення тих чи інших операцій зайвими паперовими документами, від яких можна було б відмовитися.

Усі розглянуті вище показники є кількісними, розраховуються за відомими формулами, мають точне фактичне значення, яке можна так чи інакше інтерпретувати. Проте, на нашу думку, методика оцінки діяльності відділення повинна також містити принаймні один якісний показ-

ник — **відсутність (наявність) зауважень за результатами перевірок** упродовж останнього місяця, кварталу, року.

При цьому особа суб'єкта перевірки не має принципового значення. Тобто незалежно від того, хто саме ініціював перевірку (зовнішні контролюючі органи, служба внутрішнього аудиту, валютний відділ тощо) і незалежно від того, чи були застосовані штрафні санкції за порушення у роботі відділення, наявність або відсутність зауважень повинна у тих чи інших пропорціях впливати на розмір матеріальної винагороди працівників відділення.

ВИСНОВКИ

1. Розрахунок та аналіз описаних показників діяльності банківських відділень є доволі складним і трудомістким процесом насамперед у зв'язку з відсутністю у відділень балансу і необхідністю розгляду не рахунків, а субрахунків. До того ж окремі показники (процентні ставки, кількість клієнтів, документообіг) не обліковуються і на субрахунках. Для їх аналізу потрібно використовувати інші інформаційні джерела.

2. Однією з найдосконаліших методик аналізу ефективності відділень є система трансфертного ціноутворення, що передбачає розрахунок прибутковості кожної активної і пасивної операції кожного відділення в розрізі сум, валют і строків трансакцій. Проте її впровадження і практичне використання можливе лише за наявності відповідного кадрового, технологічного і програмного забезпечення.

3. Кожний банк, зважаючи на специфіку своєї роботи, може розробляти і вдосконалювати власну методику оцінювання ефективності діяльності відділень, самостійно визначаючи серед великої кількості показників основні, другорядні, довідкові.

4. Окремі банки можуть застосовувати ті чи інші інтегральні коефіцієнти, що показують ступінь важливості кожного окремого показника. Припустимо, прибутковість може мати вагу 0.5, зростання клієнтських залишків — 0.2, касові обороти — 0.1, інші показники разом — 0.2 (цифри — умовні).

5. Якісний аналіз ефективності роботи відділення тією чи іншою мірою повинен включати всі описані вище показники.

Олексій Пластун

Кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Української академії банківської справи
Національного банку України (м. Суми)
E-mail: o.plastun@gmail.com

Цінові бульбашки та антибульбашки: технологія виявлення і правила торгівлі помилково оціненими активами

Розроблено науково-методичні підходи щодо оцінки ринків на предмет виникнення цінових бульбашок. Вони дають змогу застосовувати методи аналізу історичного досвіду та типових характеристик і на основі цього з певним ступенем ймовірності визначати наявність бульбашок на ринку. Виявлено ряд активів, що мають ознаки цінової бульбашки. Досліджено сутність цінових антибульбашок та обґрунтовано їх наявність на фондовому ринку України. Запропоновано рекомендації щодо ухвалення інвестиційних рішень на основі інформації про присутність на ринку помилково оцінених активів.

Scientific and methodological approaches to price bubbles determination, based on the analysis of historical experience and common features of bubbles, are developed. Assets with signs of price bubbles are defined. The essence of price anti-bubbles is analyzed. The presence of anti-bubble in the Ukrainian stock market is proved. Recommendations to make investment decisions based on information about the presence of incorrectly priced assets in the market are proposed.

Ключові слова: цінова бульбашка, цінова антибульбашка, інвестиційне рішення.

Key words: price bubble, price anti-bubble, investment decision.

ЦІНОВІ БУЛЬБАШКИ ТА ЇХ РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Глобалізація значно прискорює процеси, що відбуваються в економічній системі, як на національному, так і на світовому рівнях. Зростають масштаби діяльності, а отже, і втрати від помилок. Економічні цикли прискорюються. Кризові явища в економіці виникають дедалі частіше, обсяги їх наслідків зростають. Вельми часто появі кризових явищ передують так звані “цінові бульбашки” (ще їх називають біржовими, ринковими, спекулятивними, фінансовими) — різке зростання цін на певні активи, яке закінчується біржовим колапсом, що є каталізатором для подальшого розгортання кризових явищ. Оскільки за всю історію людства накопичено певний

досвід щодо формування та лопання цінових бульбашок, на нашу думку, необхідно ґрунтовно його проаналізувати з метою визначення певних характерних рис, алгоритму розвитку та можливих наслідків для їх прогнозування, запобігання їх виникненню в майбутньому чи принаймні мінімізації наслідків.

Свідченням того, що цінові бульбашки — це типові структури, є їх візуальна інтерпретація на графіках 1 і 2, де зображено дві різні бульбашки, проте очевидно, що послідовність їх розвитку та наслідки вельми схожі.

Таким чином, метою нашого дослідження є комплексна характеристика цінової бульбашки як економічного явища з визначенням її типових ознак, що дасть змогу аналізувати поточну ринкову ситуацію щодо наявності ознак бульбашки з метою прийняття інвестиційних рі-

шень і отримання прибутків.

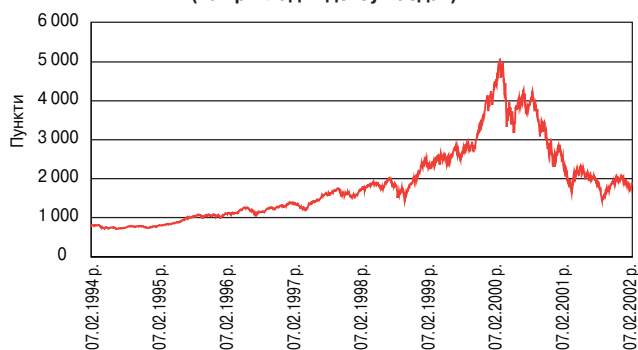
Цінова бульбашка — це суттєве відхилення ринкової вартості активу від його внутрішньої вартості, тобто вартості, розрахованої за умови, що ми знаємо розмір майбутніх доходів, а також потенційний ризик, який є за цим активом [9].

Костянтин Васильєв зазначає, що цінова бульбашка на ринку фінансового активу — це значне перевищення ціни над певною оцінкою фундаментальної вартості цього активу протягом періоду часу, що характеризується тривалим зростанням цін із подальшим крахом або значним падінням [6].

Ринок, який стрімко збільшується на основі спекуляцій і безпідставного зростання цін, економісти називають “bubble”, тобто бульбашка [16].

Цінова бульбашка супроводжується ажіотажним попитом на певний

Графік 1. Бульбашка дот-комів у 1994–2002 рр.
(на прикладі індексу Насдак)

Джерела: [3, 15].

Графік 2. Нафтова бульбашка у 2005–2008 рр.

Джерела: [3, 15].

актив, унаслідок чого ринкова ціна може в декілька разів перевищувати його реальну вартість [18].

Таким чином, під ціною бульбашкою в цій статті ми розумітимемо аномальну ситуацію на ринку певного активу, що полягає в утворенні дивергенції між його фундаментальною (справедливою) вартістю і поточною ринковою ціною.

Дослідження специфіки цінових бульбашок здійснювали переважно західні науковці. Найбільший внесок у теоретичну розробку та осмислення за цією тематикою зробили Олів'є Бланкард, Марк Ватсон, Бегзад Діба, Хершель Гросман, Роберт Флуд, Роберт Ходрік, Моріс Обстфельд, Кеннет Рогоф та багато інших. Фундаментальну працю з дослідження цінових бульбашок опублікував Дідьє Сорнетте.

КЛЮЧОВІ ОЗНАКИ ЦІНОВИХ БУЛЬБАШОК

З метою визначення ключових ознак бульбашок і дослідження типових етапів їх появи та розвитку нами було проаналізовано найбільші з відомих в історії людства цінові бульбашки. Результати аналізу наведено в таблиці 1. Цей перелік не є вичерпним, утім для досягнення мети нашого дослідження він достатній та репрезентативний.

Отже, цінова бульбашка є результатом дії певного комплексу факторів, котрі, поєднавшись у часі, призводять до значного зростання цін на товар або актив. Немає підстав твердити, що поява тієї чи іншої бульбашки була зумовлена конкретною причиною. Це завжди комплекс факторів. Утім, як правило, є чинники-тригери, які активізують накопичений із часом, але нереалізований потенціал. Наприклад, мода на

тюльпани в Голландії сама по собі не призвела б до появи цінової бульбашки та катастрофічних наслідків. Проте сукупність факторів (див. таблицю 1), які збіглися в часі, призвела до вибухоподібного вивільнення потенціалу, що накопичився. Масове захоплення тюльпанами було чинником-тригером, який стимулював виникнення цінової бульбашки. Якби не мода на тюльпани, з'явився б інший фактор, оскільки система вже мала ознаки нестабільності, необхідний був лише потужний стимул для реалізації потенціалу.

Базуючись на історичному досвіді, а також використовуючи ключові характеристики та фактори, що сприяють появі і розвитку типової цінової бульбашки, можемо визначити основні етапи цього циклу та фактори, що їх супроводжують (див. схему).

У цілому цінові бульбашки є явищем негативним, оскільки призводять до масових банкрутств, втрати коштів, а також до макроекономічних депресій. Хоча деякі вчені акцентують увагу на позитивних факторах існування й лопання бульбашок — це перш за все набуття досвіду на помил-

Таблиця 1. Перелік найбільших цінових бульбашок від XVII ст. донині

Назва, період	Характерні риси*
1	2
Тюльпаноманія, 1636–1637 рр.	– Диспропорції попиту і пропозиції активу; – мода на товар як каталізатор; – приплив іноземних капіталів; – різке зростання цін під час формування бульбашки; – ілюзія можливого отримання надприбутків та безризиковості; – використання похідних фінансових інструментів; – невідповідність ціни реальній вартості товару (активу); – інформаційна асиметрія; – різке падіння цін в кінці (в десятки разів)
Цінова бульбашка на цінні папери золотодобувної компанії "Miccicini", 1716–1720 рр.	– ілюзія можливого отримання надприбутків; – різке зростання цін під час формування бульбашки; – інформаційна асиметрія; – відсутність реальної цінності активу; – активне використання інформаційних засобів і реклами; – участь держави; – різке падіння цін в кінці; – початок загальноекономічної депресії
Цінова бульбашка акцій компанії "Південних морів", 1711–1720 рр.	– ілюзія можливого отримання надприбутків; – різке зростання цін на початку; – інформаційна асиметрія; – відсутність реальної цінності активу; – активне використання інформаційних засобів і реклами; – участь держави; – активні спекуляції; – різке падіння цін в кінці; – кримінальна відповідальність деяких організаторів; – глобальні наслідки; – початок загальноекономічної депресії
Фінансова бульбашка на Уолл-стріт, 1923–1929 рр.	– Нові технології як каталізатор; – ілюзія можливого отримання надприбутків; – різке зростання цін на початку; – інформаційна асиметрія; – невідповідність ринкових цін реальній вартості товару (активу); – активне використання інформаційних засобів і реклами; – активні спекуляції; – фондовий ринок і спекуляції на ньому стали доступними для широкого кола учасників; – різке падіння цін в кінці; – глобальні наслідки; – початок загальноекономічної депресії

*Риси, виділені напівжирним шрифтом, уперше з'явилися саме під час відповідної бульбашки.

1	2
Бульбашка цін на нерухомість і активи фондового ринку в Японії, 1985–1990 рр.	– Грошово-кредитна політика як каталізатор; – ілюзія можливого отримання надприбутків; – різке зростання цін на початку; – невідповідність ринкових цін реальній цінності активу; – доступність кредитних коштів; – активне використання інформаційних засобів, комунікаційних систем і зв'язків із громадськістю (піар); – активні спекуляції; – різке падіння цін в кінці; – початок загальноекономічної депресії
Інтернет-бульбашка дот-комів, 1995–2001 рр.	– Нові технології; – ілюзія можливого отримання надприбутків; – різке зростання цін на початку; – невідповідність ринкових цін реальній вартості товару (активу); – ілюзія появи “нової економіки”; – активні спекуляції; – різке падіння цін в кінці; – глобальні наслідки; – приплив іноземного капіталу; – широке використання кредитних коштів; – активне використання інформаційних засобів, комунікаційних систем і зв'язків із громадськістю (піар); – інформаційна асиметрія; – численні коментарі аналітиків; – інтернет-трейдинг; – активні спекуляції; – значне пом'якшення умов допущення цінних паперів, зокрема акцій, до торгів
Бульбашка цін на нафту, 2007–2008 рр.	– Поява нових фінансових інструментів (ф'ючерси на нафту); – активні спекуляції; – пом'якшення законодавчих норм; – ілюзія можливого отримання надприбутків; – різке зростання цін на початку; – інформаційна асиметрія; – інтернет-трейдинг; – невідповідність ринкових цін реальній вартості товару (активу); – численні коментарі аналітиків; – різке падіння цін в кінці; – глобальні наслідки
Бульбашка цін на нерухомість у США, 2000–2008 рр.	– Дії рейтингових агентств; – використання нових фінансових інструментів (MBS, CDO, CDS)¹; – ілюзія можливого отримання надприбутків; – різке зростання цін на початку; – інформаційна асиметрія; – невідповідність ринкових цін реальній вартості товару (активу); – доступність кредитування; – м'яка грошово-кредитна політика; – активне використання інформаційних засобів, комунікаційних систем і зв'язків із громадськістю (піар); – участь держави; – ілюзія появи “нової економіки”; – активні спекуляції; – різке падіння цін в кінці; – глобальні наслідки; – інтернет-трейдинг; – зниження норм і стандартів щодо видачі іпотечних кредитів

Джерела: [4, 6, 7, 8, 12, 14, 21].

¹ MBS (Mortgage-backed securities – іпотечні цінні папери) – боргові цінні папери, що рефінансуються за допомогою зобов'язань за одним або кількома іпотечними кредитами. CDO (Collateralized debt obligation – забезпечене боргове зобов'язання) – цінний папір, забезпечений пулом із різних типів боргових інструментів (облігацій, кредитів та інших активів). Вони представлені різними типами боргу (траншами) із різним кредитним ризиком. При цьому чим більший рівень ризику, тим більший розмір виплат за забезпеченими борговими зобов'язаннями. CDS (credit default swap – кредитний дефолтний своп) – похідний фінансовий інструмент, що є угодою, за якою продавець CDS надає компенсацію покупцеві у випадку дефолту за кредитом. Покупець, у свою чергу, сплачує за це одноразовий або регулярні внески.

ках, який сприяє розробці і впровадженню нових правил біржової торгівлі, розвитку державного регулювання, а також усе те, що залишається після зникнення бульбашок, – нові технології, інфраструктура тощо.

Аби підтвердити, що виявлені ознаки та стадії бульбашок є актуальними і нині, проаналізуємо дві надсучасні бульбашки. Однією з них є ціни на золото.

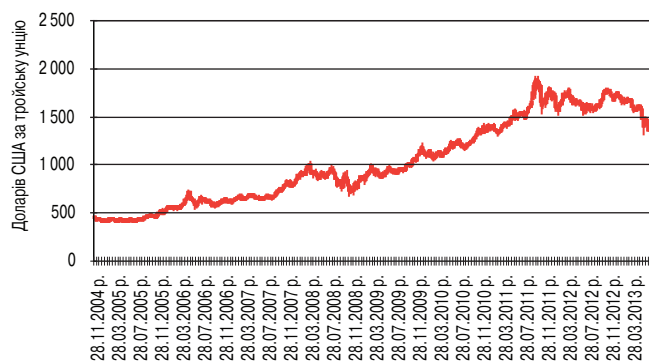
Про присутність бульбашки на ринку золота свідчить ключова характеристика будь-якої бульбашки – ціновий вибух. Динаміку ціни на золото наведено на графіку 3.

Як бачимо, впродовж 2005–2011 років ціна на золото зросла майже в 5 разів, що є первинною ознакою появи бульбашки. Таким чином, ключова ознака біржової бульбашки на ринку золота була присутня.

Що ж до інших факторів, то очевидно є вкрай ліберальна політика ключових центробанків світу (ФРС США, ЄЦБ, Банку Японії тощо), наслідком чого стали наповнення фінансових ринків дешевими фінансовими ресурсами і наднизькі облікові ставки. Золото активно позиціонувалось аналітиками, інвестиційними менеджерами як актив-сховище. При цьому особливо акцентувалася увага на важливості його придбання саме в умовах кризи. Крім того, золото, є фізично обмеженим активом, запаси якого вичерпні. Золото активно використовувалося спекулянтами. Основні операції з ним відбувалися шляхом використання похідних фінансових інструментів, зокрема ф'ючерсів.

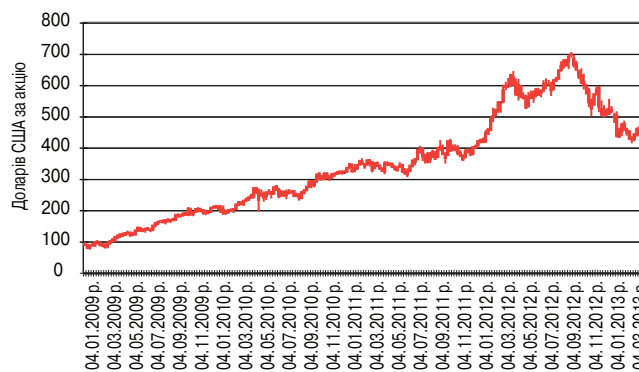
Таким чином, за станом на 2011–2012 рр. кількість ознак виникнення бульбашки на ринку золота досягла критичної, тобто бульбашка знаходилася на межі лопання і потребувала ретельного спостереження за дина-

Графік 3. Динаміка цін на золото у 2004–2013 рр.

Джерела: [3, 15].

Графік 4. Динаміка цін на акції Еппл (Apple) у 2009–2013 рр.

Джерела: [3, 15].

Таблиця 2. Порівняння коментарів аналітиків та експертів щодо цін на нафту напередодні лопання нафтової бульбашки 2007–2008 рр. та коментарі щодо цін на акції компанії Епл у 2012 році

Коментарі аналітиків цінкової нафтової бульбашки 2007–2008 рр.	Коментарі аналітиків щодо цін на акції компанії Епл
2007 р. Девід Страхан, автор книги "Останній нафтовий шок": "Чекайте нафту по 200 доларів США за барель"	2012 р. Марк Московітц із Джі. Пі. Морган (J.P. Morgan): "Цільову вартість акції Епл підвищено із 625 до 715 доларів США"
2008 р. Міжнародне енергетичне агентство: "Нинішні ціни на нафту є точним відображенням балансу між попитом і пропозицією"	2012 р. Аналітик Топіка Кепітал Макітс (Toreka Capital Markets) Брайан Уайт: "Вартість акції буде понад тисячу доларів США і є практично необмежений потенціал для її зростання"
Травень 2008 р. "Файненшел Таймс" (Financial Times): "Ціна в 200 доларів США за барель стає цілком реальною перспективою"	2012 р. Стратег консалтингової компанії Міделл Файненс (Medelle Finance) Патріція Джарагетті: "Технічний аналіз свідчить, що є великий значний горизонт для збільшення вартості, аж до 900 доларів США в не дуже тривалій перспективі"
Травень 2008 р. Група аналітиків Голдман Сакс (Goldman Sachs): "Ціна на нафту може збільшитися до 150–200 доларів США за барель у найближчі 6–24 місяці"	2012 р. Аналітик Джин Манстер із Пайпер Джефрей (Piper Jaffray): "Котирування акцій Епл поділяють позначку в 1 000 доларів США в 2014 році". У 2012 році, на його думку, цільова ціна акцій компанії мала становити 910 доларів США

Джерела: [1, 2, 5, 8, 10, 19, 20, 23].

мічними тенденціями тих факторів-ознак, що на той час не були реалізовані. Маємо на увазі різке падіння цін та зростання волатильності.

Як свідчить динаміка цін на золото у першому півріччі 2013 року, процеси лопання розпочалися. За перше півріччя ціна на золото впала з 1 700 доларів США за тройську унцію до майже 1 300 доларів у квітні 2013 року.

Прикладом ще однієї надсучасної бульбашки є ціна на акції компанії Епл (Apple), яка зародилася в 2002–2003 рр., перейшла в активну фазу в 2009 році і почала лопатись у другому півріччі 2012 року. Цей приклад є показовим. Починаючи з причин утво-

рення – нові технології, помножені на "ай-моду", створили передумови для надзвичайно швидкого зростання цін на акції корпорації (динаміку цін на акції компанії за період 2009–2012 рр. подано на графіку 4). За трирічний період ціна зросла у 8 (!) разів, сягнувши ажіотажного попиту на актив на тлі позитивних коментарів аналітиків та значного обсягу спекулятивних операцій без адекватної фундаментальної основи.

Як бачимо на графіку 4, етапи зародження та формування бульбашки вже пройдено, а стадія надування перейшла у стадію лопання.

Для того, щоб підкреслити, на-

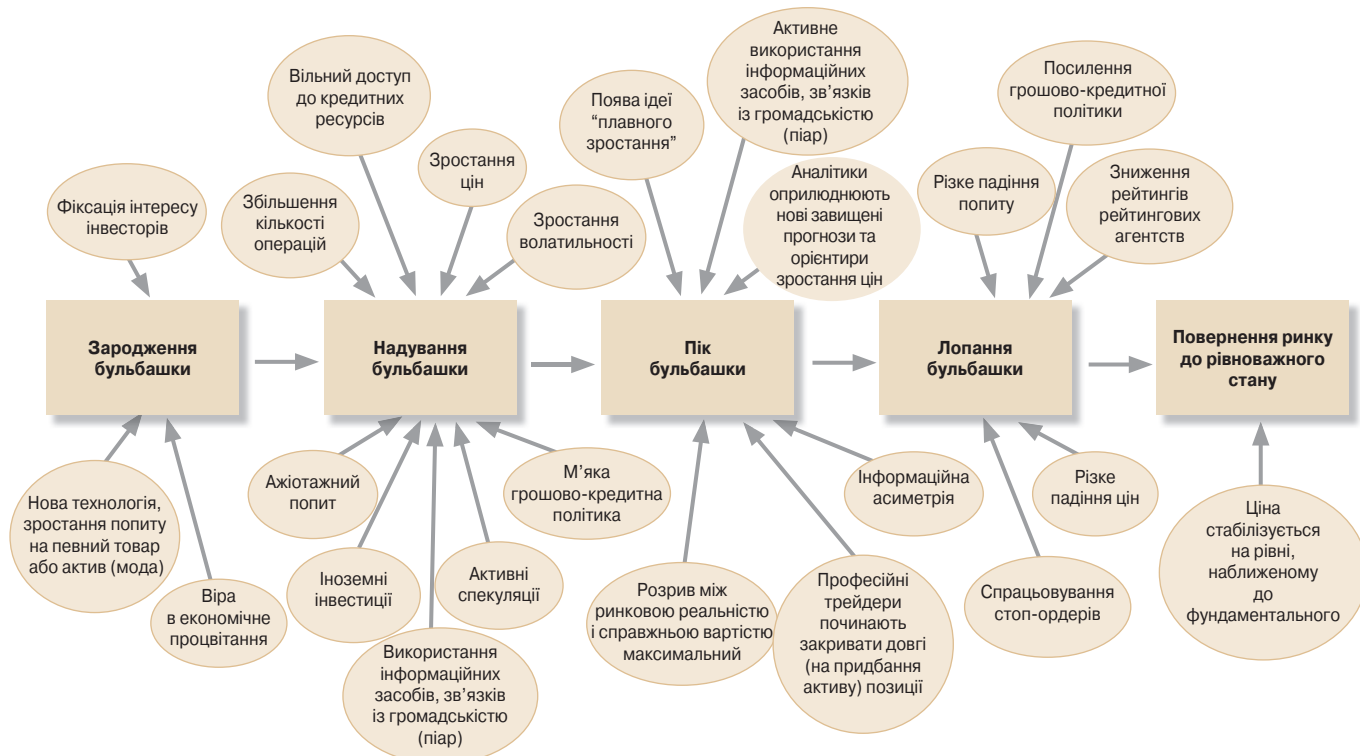
скільки типовою (з позиції формування біржової бульбашки) була ситуація з акціями Епл, ми провели порівняння коментарів аналітиків щодо цін на нафту незадовго до лопання нафтової бульбашки 2007–2008 рр. та коментарів аналітиків щодо цін на акції Епл у першому півріччі 2012 року (див. таблицю 2).

Як бачимо, ситуація типова. Обрії зростання значні, перспективи – найкращі. Враховуючи все зазначене вище, з урахуванням поточного падіння цін можемо зробити висновок не лише про присутність бульбашки в цінах на акції Епл, а й про те, що за певними ознаками бульбашка переходить у стадію лопання.

Незважаючи на значний акумульований досвід щодо виникнення цінкових бульбашок та їх виняткове значення як для національної, так і для світової економіки, досі немає єдиної методології аналізу та прогнозування їх появи. Дослідники виокремлюють два основні підходи до ідентифікації бульбашок.

1. **Фундаментальний аналіз** – визначається справедлива вартість товару чи активу, досліджуються фактори, що впливають на ціну активу в короткостроковому та довгостроковому періодах, на основі цього прогнозують динаміку і рівень ціни. Виявлення значних відхилень між поточною ринковою ціною та її фундамен-

Схема. Основні етапи циклу розвитку і лопання типової цінкової бульбашки

тальним (еталонним) значенням свідчить про появу бульбашки.

2. **Технічний аналіз** — базується на припущенні, що вся інформація, в тому числі й фундаментальна, вже врахована в ціні. Використовуючи методи статистичного, економетричного і математичного аналізу, аналітики прогнозують майбутній рівень ціни [6]. Виявлення значних відхилень між поточною ринковою ціною та її прогнозованим рівнем свідчить про виникнення бульбашки.

Оригінальний підхід до виявлення бульбашок розроблено російською інвестиційною компанією “Тройка Диалог”. Її аналітики пропонують розраховувати і постійно моніторити співвідношення капіталізації ринку та динаміки грошової маси M2 (готівкові гроші, депозити фізичних і юридичних осіб). Якщо рівень капіталізації ринку більший від кількості грошей в економіці на 50%, корекція ринку стає неминучою [6].

У західних розвинутих країнах популярними є логоперіодичні моделі виявлення цінових бульбашок, розроблені Дідьє Сорнетте [12].

ЕКСПЕРТНА МЕТОДИКА ВІЯВЛЕННЯ БІРЖОВИХ БУЛЬБАШОК

Пропонуємо альтернативний підхід до виявлення бульбашки та оцінки ймовірності її виникнення на певному ринку активів. Його суть полягає у перевірці відповідності сумнівного активу (ринку активів) певному набору критеріїв. Залежно від кількості відповідей поточного стану ринку типовим ознакам бульбашки аналітики мають підстави зробити висновок (із певною ймовірністю) про появу бульбашки на тому чи іншому ринку активів.

Нами було розроблено анкету (див. таблицю 3), яка містить 15 типових ознак виникнення біржової бульбашки на ринку. Пропонований підхід є методом експертних оцінок на базі визначення якісної суб’єктивної ймовірності.

Під суб’єктивною ймовірністю маємо на увазі рівень упевненості експерта або групи експертів у тому, що така подія з високою вірогідністю відбудеться [26].

Зазначимо, що експерту складно визначити числове значення більшості показників таблиці 3 щодо суб’єктивної оцінки ймовірності появи того чи іншого фактора на ринку певного

активу чи в економіці. Тому необхідно формалізувати оцінювання шляхом використання бінарних оцінок імовірності (0 — якщо ймовірність появи фактора оцінюється експертами як незначна та 1 — якщо експерти вважають, що цей фактор зі значним рівнем імовірності є на ринку).

Очевидно, що такі припущення вельми суб’єктивні і знижують точність оцінок, проте таким чином ми намагаємося використати принципові підходи до побудови методики ідентифікації цінових бульбашок на ринку.

Вважаємо за необхідне дати кілька пояснень щодо тих чи інших факторів та їх характеристик. Зокрема, стосовно використання поняття “останній період часу”. Воно є вельми неоднозначним, оскільки для різних бульбашок у різні часи “останній період часу” був різним. Утім, як правило, основні події щодо цінової бульбашки відбуваються на фазі її піку, тому вважаємо коректним використання часового періоду в 1–2 роки.

Неоднозначними характеристиками факторів є також “різке зростання цін”, “значний приплив іноземного капіталу”, “великий обсяг спекулятивних операцій”, “ціна активу набагато більша від його реальної вартості” та деякі інші. Вони неоднозначні тому, що майже неможливо дати певні кількісні критерії, за якими поточне збільшення певного показника варто ідентифікувати як велике чи незначне. Кожна бульбашка, незважаючи на подібність до інших, є унікальним економічним явищем із неповторними параметрами. В деяких випадках ціни зростають у кілька разів, а в інших — у десятки. Це стосу-

ється й інших факторів. Саме тому пропонуємо розробляти методику на основі якісних, хоч і суб’єктивних оцінок, а не на кількісних характеристиках.

Теоретично можемо спробувати визначити більшість із запропонованих факторів за допомогою розрахунків, усереднюючи дані попередніх бульбашок. Але таким чином наражаємося на ризик отримати “середню температуру по лікарні”. Адже з позиції аналізу конкретної ситуації середні показники не дають жодної корисної інформації і навіть можуть генерувати хибні сигнали.

Візьмемо, наприклад, фактор “доступність кредитних коштів”. Загалом показниками, які свідчать про їх доступність, є динаміка обсягів кредитування банків, частка кредитів у ВВП, ставки за кредитами, кількість кредитних спілок і динаміка їх діяльності на ринку, обсяги кредитів, отриманих суб’єктами господарювання та фізичними особами тощо. Проте, на нашу думку, економіст, що претендує на звання експерта, наприклад, у сфері економіки України, має бути спроможним визначити, що в 2004–2007 роках кредити в Україні були доступними, а в 2009–2010 роках — ні.

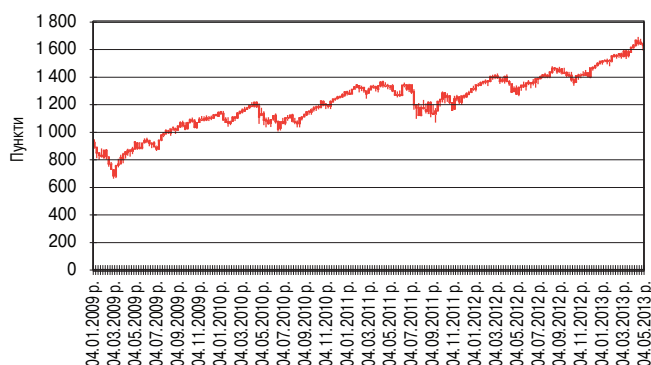
Тобто експерт має визначати самостійно, нехай і суб’єктивно, чи є приплив іноземних інвестицій до країни значним. З метою підвищення якості отриманих результатів бажано залучити до оцінювання кількох експертів. Отримані таким чином результати усереднюються, а підсумковий результат можемо вважати наближеним до реальності.

Ознаки в анкеті підібрані так, що

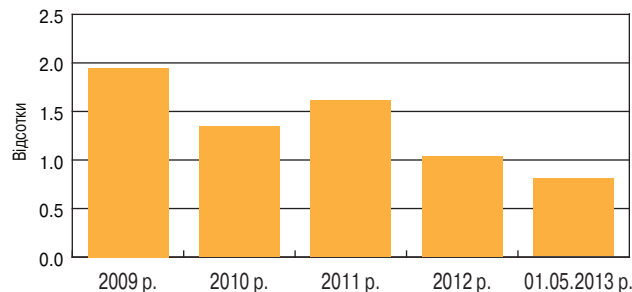
Таблиця 3. Анкета для оцінки ймовірності виникнення цінової бульбашки

№ п/п	Ознаки появи біржової бульбашки на ринку	Так	Ні
1	За останній період часу ціни на актив різко зросли	1	0
2	Відбувається значний приплив іноземного капіталу	1	0
3	Облікову ставку центрального банку було знижено	1	0
4	Доступність кредитних коштів	1	0
5	Оптимістичні коментарі аналітиків	1	0
6	Активна реклама інвестицій в актив	1	0
7	Поточний стан економіки декларується як “нова економічна ера”	1	0
8	Було лібералізовано законодавчі норми, що регулюють операції з активом	1	0
9	Значний обсяг спекулятивних операцій з активом	1	0
10	Збільшився рівень волатильності за активом	1	0
11	Ціна активу значно більша від його реальної вартості	1	0
12	Активно використовуються похідні фінансові інструменти на основі активу	1	0
13	Є вільний доступ усіх охочих до спекуляцій з активом	1	0
14	Протягом останнього періоду відбувається економічне зростання	1	0
15	Актив є обмеженим	1	0
	Максимум балів	15	

Графік 5. Динаміка індексу “Стандард енд Пурз” 500 (S&P 500) у 2009–2013 рр.

Графік 6. Динаміка відносної волатильності індексу “Стандард енд Пурз” 500 (S&P 500) (період усереднення – один рік) у 2009–2013 рр.

Джерела: [3, 15].

кожна позитивна відповідь є підтвердженням певного прояву бульбашки. Чим більше позитивних відповідей, тим більше типових ознак бульбашки одночасно є на ринку активу, отже, ймовірність появи бульбашки збільшується.

Аналізуючи результати анкети, можемо визначити ймовірність появи бульбашки за певним активом. Імовірність розраховується вельми просто – як співвідношення кількості балів за результатами анкетування до загальної кількості балів.

За аналогією з трактуванням коефіцієнта кореляції визначимо кілька ступенів вірогідності присутності бульбашки:

- *дуже висока* – $p > 0.9$;
- *висока* – $p = 0.7–0.9$;
- *середня* – $p = 0.5–0.7$;
- *низька* – $p < 0.5$.

АНАЛІЗ РІЗНИХ РИНКІВ ЩОДО НАЯВНОСТІ ЦІНОВИХ БУЛЬБАШОК

Використовуючи методичні розробки, запропоновані вище, спробуємо на конкретному прикладі оцінити ймовірність виникнення біржової бульбашки та стадію, на якій вона наразі перебуває. В ролі ризикованого об'єкта оберемо американський фондовий ринок за станом на травень 2013 року.

Почнемо з базової ознаки – стрімкого зростання цін. Проаналізуємо динаміку фондового ринку США на прикладі індексу “Стандард енд Пурз” 500 (S&P 500) за період 2009–2013 рр. (див. графік 5). За цей період індекс зріс більш як у 2.5 раза, що є дуже значним показником, особливо на тлі динаміки основних макроекономічних показників США. Таким чином, цей ринок цілком можемо

вважати ризикованим щодо виникнення на ньому бульбашкової конструкції.

Водночас динаміка волатильності індексу (див. графік 6) свідчить про те, що пікова фаза ще не настала, тобто бульбашка перебуває в процесі формування.

Спробуємо оцінити ймовірність виникнення бульбашки з використанням розробленої нами методології. Анкету для оцінки ймовірності наявності цінової бульбашки на фондовому ринку США наведено в таблиці 4.

Як засвідчив проведений аналіз, ймовірність присутності на американському фондовому ринку бульбашки становить приблизно 75% і наразі оцінюється як висока. Кількість факторів наближається до критичної. Ключовим показником, що є індикатором переходу до пікової стадії та подальшого лопання бульбашки, є волатильність за індексом “Стандард енд Пурз” 500. Різка її

зростання на тлі підвищення індексу буде чітким сигналом про перехід до пікової фази, а зростання волатильності на тлі падіння індексу буде сигналом про початок лопання бульбашки.

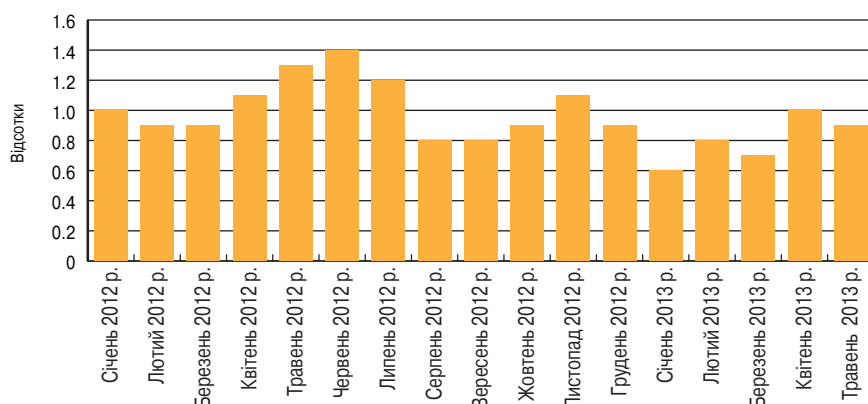
Детальніший аналіз волатильності за індексом “Стандард енд Пурз” 500 (щомісячна динаміка) за станом на травень 2013 року підтверджує попередні висновки про те, що бульбашка ще не досягла пікової фази (див. графік 7).

Отже, бульбашка американського фондового ринку ще перебуває в процесі формування, і необхідно ретельно аналізувати динаміку тих факторів-ознак, що наразі не реалізовані. У випадку ж переходу бульбашки у критичну фазу, виходячи з історичного досвіду та здорового глузду, з метою отримання надприбутків варто рекомендувати відкриття коротких позицій за цим активом з орієнтирами дохідності від 30–50% на угоду.

Таблиця 4. Анкета для оцінки ймовірності наявності цінової бульбашки на фондовому ринку США

№ п/п	Ознаки появи біржової бульбашки на ринку	Так – 1/Ні – 0
1	За останній період часу ціни на актив різко зросли	1
2	Відбувається значний приплив іноземного капіталу	1
3	Облікову ставку центрального банку було знижено	1
4	Доступність кредитних коштів	1
5	Оптимістичні коментарі аналітиків	1
6	Активна реклама інвестицій в актив	1
7	Поточний стан економіки декларується як “нова економічна ера”	0
8	Було лібералізовано законодавчі норми, що регулюють операції з активом	0
9	Значний обсяг спекулятивних операцій з активом	1
10	Збільшився рівень волатильності за активом	0
11	Ціна товару (активу) значно більша від його реальної вартості	1
12	Активно використовуються похідні фінансові інструменти на основі активу	1
13	Є вільний доступ усіх охочих до спекуляцій з активом	1
14	Протягом аналізованого періоду відбувається економічне зростання	0
15	Актив є обмеженим	1
	Сума балів	11
	Максимум балів	15

Графік 7. Динаміка відносної волатильності індексу “Стандард енд Пулз” 500 (S&P 500) (період усереднення – один місяць) у 2012–2013 рр.

Використовуючи розроблену автором методологію, а також проаналізувавши публікації у пресі та наукові дослідження, можемо сформулювати такий перелік активів і сфер економічної діяльності, для яких притаманна висока ймовірність появи цінової бульбашки:

- 1) ринки сировини (золото, нафта);
- 2) інтернет-компанії (соціальні мережі);
- 3) американський фондовий ринок;
- 4) ринок сільськогосподарських земель;
- 5) валютний (доларовий) ринок;
- 6) ринок вуглеводневих кредитів.

ЦІНОВІ АНТИБУЛЬБАШКИ

Дослідження цінових бульбашок як економічного явища дає підстави зробити висновок, що з позиції психології вони є прямим наслідком людської жадібності, тобто прагнення отримати надприбутки за короткий час. Проте є такі періоди часу, особливо відразу після лопання бульбашки, коли жадібність стає вторинним чинником, а домінуючим є почуття страху (зокрема, щодо можливих втрат). Саме ця мотивація учасників ринку призводить до появи антибульбашок – такої ситуації, коли попит на актив дуже обмежений. У результаті його ринкова ціна може бути значно нижчою від реальної вартості [21].

Яскравим прикладом антибульбашки, що утворилась і на початок 2013 року не зникала, є фондовий ринок України. За інформацією компанії Блумберг (Bloomberg), яка спеціалізується на опрацюванні та постачанні споживачам інформації про стан фінансових ринків, рівень падіння індексів фондового ринку України за результатами 2012 року був одним із найбільших у світі (–35%), за цим показником вітчизняний ринок поступився лише Фондовій біржі Кіпру (–65%) [24]. Причому це відбувається на тлі зростання світових фондових індексів, які наближаються до історичних максимумів.

Ця новина опосередковано свідчить про можливу антибульбашку на фондовому ринку України. Для того, щоб перевірити це, проаналізуємо динаміку зміни даних фондового ринку України та основних макроекономічних показників (див. графіки 8 та 9).

Динаміка індексу UX протягом 2008 року була вкрай негативною, що пов'язано з піком світової фінансової кризи. Вона підтверджувалась і основними макроекономічними показниками України, які різко погіршилися в цей період. У 2009–2010 роках відбувалося поступове відновлення, завдяки цьому динаміка фондового ринку та макроекономічні показники поліпшувалися. Втім, упродовж 2011–2012 років індекс Української

біржі UX втратив 2/3 вартості, при тому, що основні макроекономічні показники України за цей період не лише не зменшувалися, а навіть зростали. Таким чином, у 2011 році на фондовому ринку України почала формуватись антибульбашка.

Наведену вище інформацію про стан справ на макрорівні підтверджують також показники мікрорівня – фінансові результати діяльності підприємств-емітентів, які входять до складу індексного кошика Української біржі. Більшість із них упродовж 2010–2012 років демонструвала позитивну динаміку щодо зміни основних показників фінансової діяльності (маємо на увазі валові доходи, показник EBITDA², обсяги акціонерного капіталу тощо). Зрештою, така різновекторність (падіння цін на акції та поліпшення або принаймні не погіршення основних фінансових показників) призвела до значної недооціненості фондового ринку України в цілому, що є однією з ознак антибульбашки.

Для того, аби підтвердити тезу, що така ситуація – не просто результат досягнення ринком певної рівноважної ціни після лопання бульбашки українського фондового ринку, яка формувалася впродовж 2003–2008 років, порівняємо поточні ринкові ціни на активи та їх справедливую вартість. Для цього зіставимо дані показника P/S (співвідношення ринкової капіталізації компанії та її виручки, – компанії, що мають низькі значення цього показника є недооціненими) щодо підприємств України і Росії, а також економічно розвинутих країн світу (див. таблицю 5).

Як свідчать дані таблиці 5, акції підприємств України істотно недооцінені. Цей факт також підтверджує попередній висновок про наявність на фондовому ринку України антибульбашки.

Крім різкого падіння цін, яке не супроводжувалося та не було обгрунтоване макроекономічними показниками, а також невідповідністю ринкових цін реальній вартості активу, можемо акцентувати увагу ще на деяких важливих непрямих ознаках наявності антибульбашки:

– фаза економічного циклу (поточну фазу в Україні можемо охарак-

Таблиця 5. Значення показника P/S у 2012 році для різних країн (груп країн)

Країна (група країн)	Значення показника P/S		
	Металургія	Машинобудування	Енергетика
Росія (в середньому)*	1.55	0.43	0.28
Економічно розвинуті країни (в середньому)*	0.91	0.8	1.09
Україна**	0.08	0.35	0.16

* За даними аналітичних звітів, опублікованих у російській Системі комплексного розкриття інформації (СКРИН) [11].

** За даними звіту інвестиційної компанії “Драгон капітал” [22].

² Earnings before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization (EBITDA) – аналітичний показник, що включає обсяги прибутку до вирахування витрат за відсотками, сплати податків та амортизаційних відрахувань.

Графік 8. Динаміка індексу UX у 2008–2012 рр.

Джерело: [17].

теризувати як рецесійну, що призводить до відпливу активів із фондового ринку);

- відсутність біржової культури в Україні (фондовий ринок не розглядається учасниками ринку як типовий інструмент для збереження та примноження заощаджень, наслідком цього є наднизький рівень ліквідності);

- обмежений доступ до кредитних ресурсів;

- низький рівень зацікавленості іноземних інвесторів у капіталовкладеннях в Україну;

- відсутність уваги до фондового ринку з боку вітчизняних інвесторів;

- посилення державного регулювання фондового ринку;

- психологічні фактори, зокрема зневіра у потенціалі зростання ринку.

Маємо підстави вважати, що саме поєднання цих чинників призвело до появи цінової антибульбашки на фондовому ринку України.

Провівши дзеркальну аналогію з типовою поведінкою біржових цін під час цінової бульбашки, можемо дійти висновку, що найімовірнішим розвитком подій буде завершення періоду антибульбашки, яке полягатиме у стрімкому зростанні фондового ринку України (йдеться зонайменше про 50–100% щорічного зростання). Отже, фондовий ринок України може розглядатись як вельми перспективний об'єкт для інвестування з дуже значним потенціалом зростання.

ПРАВИЛА ТОРГІВЛІ ПОМИЛКОВО ОЦІНЕНИМИ АКТИВАМИ

Ідентифікація цінових бульбашок та антибульбашок на стадії їх зародження та зростання дає змогу спрогнозувати розвиток подій у майбутньому. Адже їх здуття призводить до значних цінових коливань із заздалегідь визначеним трендом руху

цін. Лопання бульбашок призводить до різкого падіння цін на активи. Наслідком завершення антибульбашок є значне зростання цін.

Розглянемо основні правила торгівлі неправильно оціненими активами.

- 1. Ідентифікація помилково оціненого активу.** Пропонуємо використувати розроблену методику для всебічної експертної оцінки ймовірності появи цінової бульбашки. За вельми приблизного оцінювання є сенс аналізувати лише динаміку ціни на актив. У випадку різкого зростання (зниження), що не є системним явищем для всіх активів, а спостерігається лише на конкретному ринку чи за певним видом активу, є підстави зробити висновок про виникнення бульбашки (антибульбашки).

- 2. Визначення фази (етапу) цінової бульбашки (антибульбашки):**

- визначення розмірів дивергенції між поточною ціною та справедливою вартістю (можна використовувати дані аналогічних або схожих активів);

- аналіз волатильності для ідентифікації пікової фази бульбашки (про це свідчить різке її зростання за значної дивергенції).

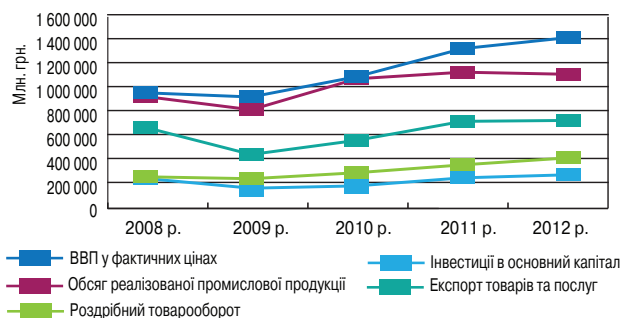
- 3. Продаж (купівля) активу** за фактом досягнення пікової фази та початку лопання бульбашки (або завершення антибульбашки).

- 4. Фіксація прибутків** після досягнення ринком рівноважного стану (мається на увазі досягнення ціною рівня справедливої вартості на тлі падіння волатильності).

ВИСНОВКИ

Отже, запропоновані науково-методичні підходи до оцінки біржових ринків щодо виникнення на них цінових бульбашок дають підстави на основі аналізу історичного досвіду та їх типових характеристик із певним ступенем ймовірності робити

Графік 9. Динаміка ключових макроекономічних показників України у 2008–2012 рр.

Джерело: [13].

висновки про появу цінової бульбашки на досліджуваному ринку. Цю інформацію аналітики, менеджери банків та інших фінансових установ можуть використовувати при прийнятті інвестиційних рішень, суть яких полягає в активних продажах переоцінених активів (у випадку виявлення цінової бульбашки) і масштабних придбаннях недооцінених активів (у разі виявлення цінової антибульбашки) з плановими орієнтирами щодо прибутку від цих операцій у межах 50–100% річних.

Література

1. Акции Apple могут вырасти до 1 тысячи долларов за штуку. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.proretail.info/index.php?id=21&tx_ttnews\[tt_news\]=17093&cHash=db92ef29c5](http://www.proretail.info/index.php?id=21&tx_ttnews[tt_news]=17093&cHash=db92ef29c5).

2. Акции Apple получили поддержку со стороны бычьих комментариев брокеров. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://asiareport.ru/index.php/stock/se/14243-akczii-apple-poluchili-podderzhku-so-storony-bychix-kommentariiev-brokerov.html>.

3. Архив котирований компании MetaQuotes. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.metaquotes.net>.

4. Байер А. Шесть пузырей, которые лопнули. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.legartist.org.ua/articles/310-2011-01-06-11-44-26.html>.

5. В течение года акции Apple вырастут до \$1000 за бумагу — прогноз Topeka Capital Markets. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://telecom.arka.am/ru/news/business/v_techenie_goda_aktzii_apple_vyrastut_do_1000_za_bumagu_prognoz_topeka_capital_market/.

6. Васильев К. Г. Экономико-математическое моделирование финансовых пузырей на фондовом рынке [Текст]: диссертация ...кандидата экономических наук: 08.00.13 / К.Г.Васильев // Санкт-Петербург. — 2006. — 117 с.

7. Дроценко М. Пузыри и крахи на

финансовых рынках. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://smart-lab.ru/print/7825.php>.

8. Маслов О. Современные мифы о нефти (Нефть в начале XXI века — часть 7). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.polit.nnov.ru/2008/09/16/naftamiff>.

9. Провизион М. Как распознают спекулятивные пузыри. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://polypool.su/articles/35>.

10. Прогноз стоимости акций Apple — Medelle Finance. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://posbank.ru/forecast-value-of-the-shares-apple/1590>.

11. Система комплексного раскрытия информации и новостей СКРИН. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.skrin.ru/analytics.

12. Сорнетте Д. Как предсказывать крахи финансовых рынков / Д. Сорнетте. — М.: “И-Трейд”, 2003. — 198 с.

13. Статистичний бюлетень Національного банку України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897.

14. Тайбу М. Goldman Sachs: Великая

американская машина пузырей. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://stockinfocus.ru/2009/10/02/goldman-sachs-velikaya-amerikanskaya-tashina-puzyrej>.

15. Торговый терминал компании “Альпари”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.alpari.org>.

16. Тхор С. О. Спекулятивні бульбашки та їх вплив на розвиток кризових явищ // Економічний вісник Донбасу. — № 3 (25). — 2011. — С. 123–126.

17. Українська біржа. Офіційний сайт. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ux.ua.

18. Финансовый пузырь. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://wmr1000.ru/b-stati/7-stadij-finansovogo-puzyrya.htm>.

19. Шумских Т. Нефть установила в Нью-Йорке новый рекорд цен после прогноза МЭА, из-за геополитических трений на Ближнем Востоке. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.1prime.ru/commentary/20080702/759369959.html>.

20. Apple знает себе цену. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.cmd-soft.ru/news/677-apple-znaet-sebe-cenu>.

21. Blanchard O. J. Speculative Bubbles, Crashes and Rational Expectations // Economics Letters, 1979.

22. Dragon Capital. Офіційний сайт. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dragon-capital.com>.

23. Goldman Sachs пересмотрел свой прогноз по цене на нефть к концу 2008 года — в сторону повышения до \$141 за баррель. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.crewing.biz.ua/Article14581.html>.

24. Minto Rob Chart of the week: stock exchange winners and losers of 2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2012/12/24/chart-of-the-week-stock-exchange-winners-and-losers-of-2012/#axzz2G8UvwwO>.

25. Де Гроот М. Оптимальные статистические решения. — М.: Мир, 1974. — 492 с.

26. Дулесов А. С., Семенова М. Ю. Субъективная вероятность в определении меры неопределенности состояния объекта // Фундаментальные исследования. — 2012. — № 3. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article_id=7981906.

УДК 336.71

Дослідження /

Ірина Чікіта

Кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Львівської комерційної академії
E-mail: ichik@i.ua

Еластичність попиту на кредити як фактор підвищення впливу банківської системи на економічне зростання

У статті узагальнено результати досліджень зарубіжних і вітчизняних учених щодо взаємозв'язку фінансового сектору та економічного зростання, визначено ключові індикатори фінансового розвитку в Україні. Одним з індикаторів, котрі негативно впливають на економічне зростання, є збільшення банківської маржі як різниці між ставкою відсотка за кредитами і депозитами. Для визначення можливостей зниження маржі запропоновано використати дослідження еластичності попиту на кредити і пропозиції де-

позитив. Це дало змогу зробити висновок про недостатню монетизацію економіки України, а також про необхідність фінансового забезпечення економічних агентів, зокрема через кредитний канал.

The article summarizes research results of domestic and foreign scientists concerning an impact of the financial sector on country's economic growth. Determined are key indicators of Ukraine's financial development. A rise in the interest margin is one of them. To determine the possibility of decreasing the margin it is suggested to use the analysis of elasticity of demand for loans and supply of deposits. The author came to a conclusion that the level of monetization of Ukraine's economy is insufficient, and it is necessary to back economic agents, in particular, through a credit channel.

Ключові слова: еластичність попиту, попит на кредит, банківська маржа, індикатори фінансового розвитку, економічне зростання.

Key words: elasticity of demand, demand for a loan, bank margin, financial development indicators, economic growth.

90-ті роки минулого століття ознаменувалися сплеском інтересу світової економічної думки до питань впливу фінансового сектору на економічне зростання, яке започаткували американські економісти Дж. Грінвуд (J.Greenwood, 1990 р.) [1], Р.Кінг та Р.Лівайн (King R.G., Levine R., 1993 р.) [2, 3], П.Гаррісон, О.Сасман, Дж. Зіра (Harrison P., Sussman O., Zeira J., 1999 р.) та інші. Тоді ж Р.Лівайном було запроваджено такі індикатори фінансового розвитку, як фінансова глибина, або величина ліквідних пасивів фінансових посередників у ВВП, частка кредитів приватному сектору у ВВП, частка робочих активів банків у сумарних активах банківської системи, включаючи й активи центрального банку тощо [2]. Наявність причинно-наслідкового зв'язку між фінансовим сектором та економічним зростанням доводилася за допомогою різноманітного інструментарію й економіко-математичних методів на основі аналізу даних різних країн у різні часові періоди.

На початку нового тисячоліття праці науковців були спрямовані на поглиблення досліджень щодо різних аспектів впливу фінансової системи на економічне зростання, названого фінанс-грос нексас (finance-growth nexus). Значну увагу вчені приділяли транзитивним економікам та економікам, що швидко розвиваються.

Одне з перших досліджень із зазначеної проблематики належить Т.Коіву (T.Koivu, 2002 р.) [4]. Проаналізувавши дані 25 країн із перехідними економіками за період із 1993 до 2000 року, вчений зауважила важливу роль банківського сектору для зростання економіки, однак встановила, що чіткого зв'язку між зростанням обсягів кредитування та зростанням ВВП не простежується. Зате яскраво виражений негативний вплив на економічне зростання має збільшення банківсь-

кої маржі. В подальшому ці висновки підтвердили й інші дослідники. Скажімо, З.Ліанг (Z.Liang, 2007 р.) [5] встановив, що позитивний вплив банківського сектору на економічне зростання в Китаї у 1991–2001 рр. нівелювався неефективним кредитуванням державного сектору та недосконалою правовою системою. Аналогічні з висновками Т.Коіву результати отримали інші вчені щодо країн Центральної та Східної Європи – нових членів ЄС у 2009 році [6] та К.Джалілов і Дж. Піс (K.Djalilov i J.Piesse, 2011 р.) щодо пострадянських держав Центральної Азії [7]. Усі вони підтвердили негативний вплив банківської маржі на економічне зростання [6, с. 17; 7, с. 18].

Серед факторів, які зменшують або нівелюють позитивний вплив банківського кредитування на зростання економіки, різні науковці називають також значну частку нестандартних кредитів [6, с. 16], інфляцію на рівні двоцифрових значень, високу концентрацію на банківському ринку [8], нестабільність банківського сектору [9] тощо.

Останнім часом учені переосмислили окремі аспекти впливу фінансової системи на економічне зростання навіть у розвинутих країнах, де раніше такий вплив вважався однозначно позитивним. Скажімо, італійські дослідники І.Гафео та П.Гаралова (E.Gaffeo та P.Garalova, 2012 р.) [10] довели взаємозумовлений зв'язок між фінансами та економічним зростанням як у короткому, так і в довгому періодах. Дещо раніше ряд американських учених (2009 р.) висунув гіпотезу про негативний вплив фінансового сектору на економічне зростання, якщо обсяг кредитів приватному сектору перевищує 100% від ВВП [11].

Серед праць вітчизняних учених, котрі вивчають порушену проблему, варто виділити дослідження А.Семен-

ного про вплив фінансових установ на економічне зростання України (2011 р.) [12]. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу та статистичних рівнянь множинних залежностей науковець встановив позитивний зв'язок фінансових установ та економічного зростання в Україні. Як один із чинників впливу на збільшення ВВП А.Семеного розглядає обсяги банківського кредитування. Однак порівняння фактичних даних із прогнозованими за моделлю засвідчує, що, незважаючи на необхідний приріст портфеля банківських кредитів, заявленого зростання ВВП не сталося. Це свідчить про недостатню вагому роль збільшення самих лише обсягів кредитування в забезпеченні економічного зростання.

Проаналізувавши праці зарубіжних і вітчизняних авторів щодо впливу фінансової системи на економічне зростання в перехідних економіках, ми не виявили аргументів проти висновків Т.Коіву та інших учених про негативний вплив банківської маржі на темпи економічного зростання. Однак у цьому дослідженні ставиться за мету встановити зв'язок між ставкою відсотка за кредитами та економічним зростанням для забезпечення позитивного впливу на це зростання банківського кредитування. Для цього пропонується використати мікроекономічний апарат, а саме – проаналізувати еластичність попиту на кредити.

ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Якщо виходити з припущення, яке висувують Дж. Арканд, І.Беркес та Ю.Паніза (J.L.Arcand, E.Berkes, U.Panizza) [11] про те, що фінанси починають справляти негативний вплив на зростання виробництва, коли кредити приватному сектору сягають

100% від ВВП, постає питання: чи доцільно взагалі збільшувати обсяги кредитування? Динаміка частки кредитів приватному сектору у ВВП в Україні відображена на графіку.

Як бачимо на графіку, кредитування приватного сектору в Україні не перевищує 100% від ВВП. Мало того, з 2009 року спостерігаємо тенденцію до його зниження та повернення до докризового рівня – менше 70%. Вочевидь, різке зростання частки кредитів у ВВП у 2008–2009 рр. було зумовлене переоцінкою вимог до приватного сектору через зміну валютного курсу та падінням самого ВВП.

За даними Світового банку [13], частка кредитів приватному сектору в економічно розвинутих країнах значно перевищує 100% від ВВП. Так, у Швейцарії цей показник у 2011 році становив 157%, в Ірландії – 225%, а в Японії – 340%. Україна за рівнем частки кредитів до ВВП займає найвищу позицію на теренах пострадянського простору (наприклад, у Росії – 39.6% від ВВП у 2011 році).

Логічно припустити, що збільшення обсягів кредитування приватного сектору не матиме негативного ефекту на зростання виробництва в нашій країні за умови, що якість портфеля кредитів не погіршуватиметься.

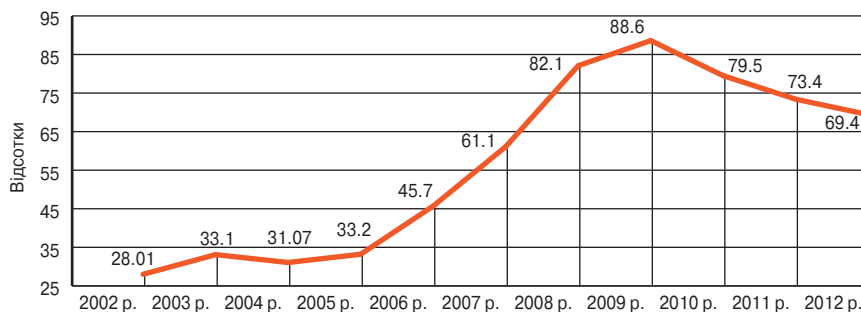
Другим важливим індикатором, вплив якого на економічне зростання доведено, є маржа [4, с. 5]. Як зазначалося вище, збільшення маржі справляє негативний вплив на зростання економіки [4; 6; 7].

Розглянемо динаміку відсоткових ставок і маржі в Україні (див. таблицю 1). Крім середньозважених ставок загалом доцільно виділити окремо процентні ставки у національній та в іноземних валютах з огляду на істотні відмінності у їх рівнях.

Із таблиці 1 видно, що під час розгортання фінансової кризи у 2008 році маржа в національній валюті зростала на 1.7 в. п., після чого стала поступово знижуватись у 2009–2010 рр. Черговий стрибок відбувся у 2011 році – на 2.5 в. п. порівняно з 2010 р. Збільшення маржі, на наш погляд, є індикатором зростання ризиків (коли зростають ставки за кредитами за незмінної вартості ресурсів) і проблем із ліквідністю (коли підвищуються одночасно і депозитні ставки).

Зіставивши дані про рівень маржі і темпи зростання реального ВВП (див. таблицю 2), можна помітити, що економіка реагує на зміну маржі із часовим лагом один рік – за збільшенням

Графік. Динаміка частки кредитів, наданих фінансовим сектором, у ВВП за 2002–2012 рр.

Джерело: [13].

маржі у 2008-му та 2011-му роках настає падіння обсягів ВВП у 2009-му та 2012-му, тоді як на зменшення маржі впродовж 2009–2010 рр. економіка реагує зростанням ВВП відповідно у 2010 і 2011 рр. Однак до 2007-го такий зв'язок відсутній. Водночас спостерігаємо зростання ставок за кредитами, особливо в національній валюті, саме в ті періоди, коли темпи зростання економіки сповільнювалися (2008 р., 2009 р., 2012 р.).

Збільшення обсягів банківського кредитування пов'язане насамперед зі зниженням відсоткових ставок за кредитами. Особливо це стосується кредитів реальному сектору економіки, причому важливим є не просто обсяг кредитів, а якість і структура кредитного портфеля банків. Водночас вартість кредитів в Україні надзвичайно висока, що, на наш погляд, також знижує їхню ефективність для цілей економічного зростання та визначає структуру кредитних вкладень.

Позитивним за таких умов є хіба те, що резерви щодо зниження вартості кредитних ресурсів у нас достатньо високі, тоді як у розвинутих економіках, де кредитні ставки гранично низькі, такі резерви відсутні.

ОЦІНКА ЕЛАСТИЧНОСТІ ПОПИТУ НА КРЕДИТИ ТА ЇЇ МЕТОДОЛОГІЯ

Кредити і депозити – це специфічні “фінансові товари”, які мають свій ринок та інфраструктуру, а також характеризуються попитом і пропозицією. Одним із факторів впливу на попит є ціна товару, в нашому випадку це відсоткова ставка за кредити. Чутливість попиту на товар до зміни ціни на нього характеризується ціновою еластичністю попиту.

Для визначення еластичності попиту за відсутності функції попиту використовується метод дугової еластичності. Дугова еластичність характеризує відносну зміну величини попиту, зумовлену відносною зміною ціни на певній частині кривої попиту, тобто на дузі. За цим методом еластичність визначається, якщо відомі початкові і наступні значення обсягу попиту і ціни.

Формула для розрахунку дугової еластичності має такий вигляд [15, с. 98]:

$$e = \frac{Q_2 - Q_1}{P_2 - P_1} \times \frac{P_1 + P_2}{Q_1 + Q_2}, \quad (1)$$

де e – еластичність;

Q_1 і P_1 – кількість і ціна відповідно до зміни ситуації на ринку;

Q_2 і P_2 – кількість і ціна відповідно після зміни ситуації на ринку.

Якщо $e > 1$, то попит є еластичним, тобто він росте швидшими темпами, ніж знижується ціна.

Якщо $e < 1$, то попит нееластичний, тобто він зростає повільнішими темпами, ніж знижується ціна.

Якщо $e = 1$, то маємо одиничну еластичність попиту, за якої темпи зміни попиту й ціни однакові.

Якщо $e \rightarrow \infty$, то попит абсолютно еластичний, тобто будь-яка мала зміна ціни породжує значну зміну попиту на необмежено велику величину. Це означає, що навіть незначне підвищення ціни призводить до того, що обсяг попиту тяжіє до нуля, а таке саме її зниження – до його необмеженого зростання.

Оскільки залежність попиту від ціни обернена, значення еластичності попиту здебільшого є від'ємним, і економісти розглядають переважно його модуль, ігноруючи знак. Однак в окремих випадках знак може мати значен-

Таблиця 1. Середньозважені процентні ставки за кредитами і депозитами та маржа по банківській системі України у 2005–2012 рр., %

Період	Кредити			Депозити			Маржа		
	середньо-зважена	національна валюта	іноземні валюти	середньо-зважена	національна валюта	іноземні валюти	середньо-зважена	національна валюта	іноземні валюти
2005 р.	14.6	16.4	11.5	8.0	8.5	6.8	6.6	7.9	4.7
2006 р.	14.1	15.4	11.3	6.8	7.6	5.8	7.3	7.8	5.5
2007 р.	13.5	14.4	11.3	7.2	8.2	5.8	6.3	6.2	5.5
2008 р.	16.0	17.8	11.6	8.3	9.9	5.4	7.7	7.9	6.2
2009 р.	18.3	20.9	10.0	11.8	14.0	9.2	6.5	6.9	0.8
2010 р.	14.6	15.7	10.5	9.4	10.3	7.9	5.2	5.4	2.6
2011 р.	14.3	16.0	9.2	7.3	8.1	5.5	7.0	7.9	3.7
2012 р.	15.5	18.4	8.4	11.3	13.4	5.7	4.2	5.0	2.7

Джерело: розраховано за даними НБУ [14].

ня, коли між попитом і ціною виявляється пряма залежність. Тоді збільшення ціни приводить до збільшення попиту, що пояснюється парадоксом Гіффена та ефектом Веблена.

Аналіз еластичності дає змогу також встановити характер зміни доходу продавця від зміни ціни. За еластичного попиту зниження ціни приводить до зростання доходу, за нееластичного — до його зменшення.

Попит на кредити можна розглядати в двох аспектах: попит на окремий кредитний продукт окремого банку та попит на кредит як певний специфічний товар на рівні всієї економіки. Попит на кредит не ідентичний попиту на гроші та формується під впливом інших факторів.

Дослідження еластичності попиту на кредити було проведено за період 2007–2012 рр. на основі даних НБУ [14] в межах довгого і короткого періодів (за довгий приймався рік, а за короткий — місяць). Крім того, було розглянуто еластичність попиту на кредити залежно від терміну їх надання — коротко-, середньо- та довгострокові. Окремі результати дослідження наведено в таблицях 3 та 4.

За підсумками аналізу еластичності попиту на кредити було встановлено:

— еластичність попиту на кредити не є величиною сталою і змінюється безсистемно як у довгих, так і в коротких періодах;

— у короткому періоді попит на кредити переважно еластичний, в окремі місяці значення еластичності

прямує до безмежності;

— у довгому періоді попит еластичний у періоди економічного розвитку (2006–2007, 2011 рр.) та нееластичний у період спаду (2008–2009, 2012 рр.);

— еластичність попиту на кредити варіюється залежно від термінів кредитування як у довгому, так і в короткому періодах;

— у 2011–2012 рр. спостерігається певна закономірність зміни еластичності попиту на кредити у короткому періоді;

— у багатьох випадках цінова еластичність попиту на кредит є додатною, тобто обсяги кредитування зростають при зростанні процентної ставки.

Загалом попит на короткострокові кредити переважно нееластичний у довгому періоді, попит на середньострокові ресурси (1–5 років) характеризується практично абсолютною еластичністю як у довгому, так і в короткому періодах, попит на довгострокові ресурси еластичний завжди. У 2011–2012 рр. коефіцієнт еластичності був менший за 1 у квітні, червні, липні та в один із місяців наприкінці року. Це дає змогу припустити зростання впливу фактора сезонності на попит на кредити впродовж року.

Додатне значення коефіцієнта еластичності попиту можна пояснити парадоксом Гіффена. В цьому випадку слід визнати кредит “товаром життєвого значення”. Іншими словами, можна констатувати непряме підтвердження недостатньої монетизації економіки, що за низького рів-

ня доходів економічних агентів змушує останніх збільшувати попит на кредит в очікуванні подорожчання вартості ресурсів.

ЕЛАСТИЧНІСТЬ ПРОПОЗИЦІЇ ДЕПОЗИТНИХ РЕСУРСІВ БАНКІВ

Оскільки маржа як фактор впливу на економічне зростання залежить від процентних ставок і за кредитами, і за депозитами, доцільно дослідити й еластичність пропозиції депозитів у довгому і короткому періодах (за аналогічною методикою). Окремі основні результати такого дослідження наведено в таблиці 5.

Аналіз еластичності пропозиції депозитів довів, що починаючи з 2009 року в довгому періоді загальна пропозиція депозитів не чутлива до зміни процентної ставки. Більшою еластичністю характеризується пропозиція ресурсів з боку нефінансових корпорацій та інших фінансових корпорацій, тоді як пропозиція депозитів домогосподарств переважно нееластична. В короткому періоді зміни еластичності безсистемні.

ВИСНОВКИ

Спостереження за еластичністю попиту на кредити дають змогу зробити кілька важливих, на наш погляд, висновків. По-перше, ринок зберігає чутливість до зміни ставки кредитування, що за умови здійснення відповідних заходів грошово-кредитної політики зможе посилити вплив банківської системи на темпи економічного зростання в Україні. Оскільки попит на кредити, зокрема довгострокові, переважно еластичний, зниження ставок може зумовити зростання обсягів кредитування, в результаті чого не буде втрат процентних доходів банків. При цьому пропозиція депозитів переважно

Таблиця 2. Динаміка середньозваженої маржі і темпи приросту ВВП в Україні за 2006–2012 рр.

Показники	Період	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Маржа		7.3	6.3	7.7	6.5	5.2	7.0	4.2
Темп зміни реального ВВП		107.3	107.6	102.3	85.2	104.1	105.2	100.2

Джерело: розраховано за даними НБУ [14].

Таблиця 3. Динаміка еластичності попиту на кредити від процентної ставки у довгому періоді за 2007–2012 рр.

Рік	Значення еластичності за категоріями кредитів				
	кредити нефінансовим корпораціям, усього	короткострокові кредити	середньострокові кредити	довгострокові кредити	кредити домогосподарствам
2007	6.2	-4.1	-30.7	Н. д.	20.2
2008	-0.8	0.9	-1.1	Н. д.	0.3
2009	0.5	0.9	-4.3	-4.8	-6.5
2010	1.2	-0.7	-4.1	-3.2	1.9
2011	2.9	-2.5	-2.3	-3.8	10.3
2012	-0.4	1.6	-8.2	-3.3	1.7

Джерело: власні розрахунки автора.

Таблиця 4. Динаміка еластичності від процентної ставки попиту на кредити нефінансовим корпораціям у короткому періоді за 2007–2012 рр.

Місяць	Рік					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Січень	9.1	7.8	-6.6	4.3	3.7	3.3
Лютий	-14.6	4.9	6.3	9.8	-1.6	-3.0
Березень	59.2	2.5	0.8	-15.5	5.4	8.1
Квітень	-23.8	-3.1	0.4	3.1	0.5	1.0
Травень	-0.2	-12.9	2.4	3.8	-2.6	3.4
Червень	5.5	11.4	53.1	20.0	0.9	-0.3
Липень	2.9	-1.0	1.7	-1.4	0.1	0.05
Серпень	-1.6	-1.8	-11.7	-5.0	0.9	7.0
Вересень	1.7	9.1	4.0	-2.4	2.8	-2.4
Жовтень	-2.2	-1.6	-0.6	28.0	-1.7	0.9
Листопад	2.9	-0.6	-0.2	-58.1	-0.9	0.7
Грудень	3.1	11.1	-18.9	0.5	-6.9	-0.5

Джерело: власні розрахунки автора.

Таблиця 5. Динаміка еластичності пропозиції депозитів від процентної ставки у довгому періоді за 2007–2012 рр.

Рік	Еластичність пропозиції			
	депозитів усього	депозитів домогосподарств	депозитів інших фінансових корпорацій	депозитів нефінансових корпорацій
2007	6.8	4.4	-12.1	29.8
2008	3.5	2.0	1.8	5.1
2009	-0.5	0.6	2.2	-1.5
2010	-0.8	-0.4	-0.5	-0.9
2011	-0.2	0.8	-1.4	-1.2
2012	0.5	0.4	-0.1	0.5

Джерело: власні розрахунки автора.

нееластична до процентної ставки. Це створює передумови до зниження банківської маржі, що, як доведено, матиме позитивний вплив на темпи економічного зростання.

По-друге, додатні значення еластичності, коли обсяги кредитування зростають при збільшенні відсоткових ставок, свідчать про недостатню монетизацію економіки та потребу в збільшенні фінансового забезпечення економічних агентів, зокрема через кредитний канал. Це також дасть змогу посилити вплив банківського кредитування на прискорення еко-

номічного зростання в Україні.

Література

1. Greenwood J., Jovanovic B. *Financial Development, Growth, and the Distribution of Income*, *Journal of Political Economy*, University of Chicago Press, 98(5), 1076–1107, 1990.
2. King R. G., Levine R. *Finance and Growth: Schumpeter might be right*, *Quarterly Journal of Economics*, 108 (3), 717–37, 1993.
3. Levine R. *Financial development and economic growth: views and agenda*, *Journal of Economic Literature*,

35:688–726, 1997.

4. Koivu T. *Do efficient banking sectors accelerate economic growth in transition countries?* / Tuuli Koivu // *BOFIT Discussion Paper*. — 2002. — № 14.

5. Liang Z. *Banking Sector Development and Economic Growth in China: Why Does the Quality of Legal Institutions Matter?* / Zhicheng Liang // *Discussion Paper the International Conference on Opening and Innovation on Financial Emerging Markets*, 27–28 March 2007.

6. *Financial Development and Economic Growth: Evidence from Ten New EU Members* / Guglielmo Maria Caporale, Christophe Rault, Robert Sova and Anamaria Sova // *Working Paper No. 09–37*. — October 2009.

7. Djalilov K., Piesse J. *Financial Development and Growth in Transition Countries: A study of Central Asia* / Khurshid Djalilov Jenifer Piesse // *Research papers. Bournemouth University Business School*. — October 2011.

8. Fink, Gerhard and Haiss, Peter and Mantler, Hans Christian (2005) *The finance-growth nexus. Market economies vs. transition countries* // *EI Working Papers. EuropaInstitut, Vienna University of Economics and Business, Vienna*, March 2005.

9. Monnin P., Jokipii T. *The Impact of Banking Sector Stability on the Real Economy* / Pierre Monnin, Terhi Jokipii // *Research papers. Swiss National Bank*, June 2010.

10. Edoardo Gaffeo, Petya Garalova. *On the finance-growth nexus: Additional evidence from Central and Eastern Europe countries* // *Working Paper*. — February 10th, 2012.

11. *Too Much Finance?* Jean Louis Arcand, Enrico Berkes, Ugo Panizza // *Working Paper*. December 2011.

12. Семенов А. Ю. Вплив діяльності фінансових установ на економічне зростання України [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Семенов Андрій Юрійович; ДВНЗ "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України". — Суми, 2011. — 22 с.

13. *Domestic credit provided by banking sector (% of GDP)*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/FS.AST.DOMS.GD.ZS/countries>.

14. Статистичний бюлетень Національного банку України (електронне видання), січень 2013 року. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Statist/elbul.htm>.

15. Нуреев Р. М. *Курс мікроекономіки: Учебник для вузов* / Р. М. Нуреев. — М.: Норм, 2005. — 576 с.

Неопалима купина духовних скарбів представлена на виставці православного іконопису в НБУ

Напередодні великого християнського свята Зішестя Святого Духа на апостолів (Трійці) перший заступник Голови Національного банку України Борис Приходько відкрив у центральній будівлі НБУ виставку православного іконопису “Крок до животворного світла”, присвячену видатній історичній події – 1025-річчю хрещення Київської Русі.

On the eve of the great Christian festival of the Outpouring of the Holy Spirit upon the Apostles (the Trinity Sunday), First Deputy Head of the National Bank of Ukraine Borys Prykhotko opened the exhibition of the Orthodox icon painting “A Step to Life-giving Light”. The exhibition is dedicated to the outstanding historical event – the 1,025th anniversary of the baptism of Kievan Rus.

Відкриваючи експозицію виставки, Борис Приходько наголосив, що хрещення Русі сприяло розвитку церковної та світської літератури, писемності, освіти, дерев'яного і кам'яного зодчества, живопису та іконопису, духовності й культури. В Національному банку таку виставку відкрито вперше. Вона слугуватиме розвитку духовних і мистецьких цінностей у кожного її відвідувача. Борис Приходько також висловив подяку іконописцям, які надали свої роботи, зазначивши: “Ми розуміємо, яка важка та складна їхня праця, як нелегко відобразити образ духовний, незримий. Для цього потрібно мати чисте серце та працювати з молитвою”.

Ікони вражають художньою довершеністю, сакральною глибиною та позитивною енергетикою. Відвідувачі виставки з неабиякою цікавістю ознайомлювалися з представленими роботами, що прикрашають діючі храми,

а також знаходяться у приватних колекціях в Україні та за кордоном. Усі ікони сповнені духовним змістом і благодаттю, зокрема це “Свята родина”, “Свята мучениця Віра Римська”, “Благовіщення”, “Спас у Силах”, “Спас Нерукотворний”, “Христос Еммануїл”, “Святий пророк Ілля”, “Святий Миколай”, “Мадонна в блакитному”, “Святий ангел-охоронець”, “Архангел Михаїл”, “Богородиця Одигітрія Волинська”, “Архангел Рафаїл”, “Святий Юрій Змієборець” “Неопалима купина”, “Богородиця з немовлям”. Загалом на виставці представлено близько 60 образів, виконаних відповідно до канонів і традиційної техніки, а також у сучасному авторському стилі іконопису. Це надзвичайно копітка і складна робота, для виготовлення деяких ікон необхідно наполегливо працювати по півроку і більше, дотримуючись спеціальної технології.

Авторами робіт є знані й молоді митці – Олена Осадча, Олена Хом'якова, Наталія Шувалова, Світлана Шехматова, Віра Лозовська, Сергій Герасименко, Олександр Кудрявченко, Дмитро Гордіца, Анастасія Гордіца, Наталія Марцих, Ольга Бруй, Галина і Марія Мироненко, Анна Мусат, Алевтина Дар, В'ячеслав Барловський. Мистецтву іконопису художники навчалися в Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури, Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Студії іконографії Центру

Сучасна ікона – предмет жвавого зацікавлення відвідувачів.

досліджень української сакральної культури Національного університету “Києво-Могилянська академія”, іконописній майстерні “Неопалима купина” в Києві, а також в іконописних центрах при монастирях і лаврах України та Росії.

Відвідувачі виставки також із вдячністю відгукувалися про роботу іконописців, зазначаючи, що для створення справжнього духовного образу необхідно мати не лише мистецький хист, а й велику віру, добре серце, лагідну вдачу. Споглядання такого іконопису допоможе кожній людині відкрити у своїй душі нові грані, знайти “свою дорогу до храму”.

Роман Підвисоцький,

“Вісник НБУ”.

Фото надані прес-службою
Національного банку України.

Борис Приходько ознайомлюється з експозицією виставки іконопису.

Ексклюзив/

Основні показники діяльності банків України на 1 червня і 1 липня 2013 року

№ п/п	Назва показника	01.01. 2008 р.	01.01. 2009 р.	01.01. 2010 р.	01.01. 2011 р.	01.01. 2012 р.	01.01. 2013 р.	01.06. 2013 р.	01.07. 2013 р.
1	Кількість банків за Державним реєстром банків	198	198	197	194	198	176	177	178
2	Вилучено з Державного реєстру банків (з початку року)	1	7	6	6	0	26	0	0
3	Кількість банків, що перебувають у стадії ліквідації	19	13	14	18	21	22	21	21
4	Кількість банків, що мають банківську ліцензію	175	184	182	176	176	176*	175*	176*
4.1	Із них: з іноземним капіталом;	47	53	51	55	53	53	53	51
4.1.1	у тому числі зі 100-відсотковим іноземним капіталом	17	17	18	20	22	22	22	21
5	Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	35.0	36.7	35.8	40.6	41.9	39.5	38.0	34.2
Активи, млн. грн.									
1	Активи, всього	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 169 858	1 194 580
1.1	Загальні активи (не скориговані на резерви під активні операції)	619 004	973 332	1 001 626	1 090 248	1 211 540	1 267 892	1 309 494	1 333 060
2	Готівкові кошти і банківські метали	18 313	20 668	21 725	26 749	27 008	30 346	29 318	31 425
3	Кошти в Національному банку України	19 120	18 768	23 337	26 190	31 310	33 740	37 073	34 526
4	Кореспондентські рахунки, відкриті в інших банках	26 293	40 406	51 323	67 596	78 395	99 472	85 854	87 092
5	Кредити надані	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	822 587	832 917
5.1	У тому числі: кредити, надані суб'єктам господарювання;	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202	620 055	628 245
5.2	кредити, надані фізичним особам	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775	163 918	163 358
6	Довгострокові кредити	291 963	507 715	441 778	420 061	426 430	394 246	391 854	392 677
6.1	Із них: довгострокові кредити, надані суб'єктам господарювання	156 355	266 204	244 412	262 199	290 348	276 683	280 137	281 933
7	Прострочена заборгованість за кредитами	6 357	18 015	69 935	84 851	79 292	72 520	77 778	76 044
8	Вкладення в цінні папери	28 693	40 610	39 335	83 559	87 719	96 340	134 185	135 359
9	Резерви за активними операціями банків	20 188	48 409	122 433	148 839	157 907	141 319	140 284	138 998
Пасиви, млн. грн.									
1	Пасиви, всього	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 169 858	1 194 580
2	Капітал	69 578	119 263	115 175	137 725	155 487	169 320	175 552	176 081
2.1	У тому числі: статутний капітал	42 873	82 454	119 189	145 857	171 865	175 204	176 546	177 111
2.2	Частка капіталу в пасивах, %	11.6	12.9	13.1	14.6	14.7	15.0	15.0	14.7
3	Зобов'язання банків	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	994 305	1 018 500
3.1	У тому числі кошти суб'єктів господарювання;	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	209 330	207 888
3.1.1	із них строкові кошти суб'єктів господарювання	54 189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	89 227	90 735
3.2	Кошти фізичних осіб;	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	396 464	407 993
3.2.1	із них строкові кошти фізичних осіб	125 625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	314 019	319 805
Довідково									
1	Регулятивний капітал, млн. грн.	72 265	123 066	135 802	160 897	178 454	178 909	187 259	184 493
2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (H2), %	13.92	14.01	18.08	20.83	18.90	18.06	18.51	17.99
3	Доходи, млн. грн.	68 185	122 580	142 995	136 848	142 778	150 449	64 893	78 491
4	Витрати, млн. грн.	61 565	115 276	181 445	149 875	150 486	145 550	63 832	77 310
5	Результат діяльності, млн. грн.	6 620	7 304	-38 450	-13 027	-7 708	4 899	1 061	1 181
6	Рентабельність активів, %	1.50	1.03	-4.38	-1.45	-0.76	0.45	0.22	0.21
7	Рентабельність капіталу, %	12.67	8.51	-32.52	-10.19	-5.27	3.03	1.47	1.36
8	Чиста процентна маржа, %	5.03	5.30	6.21	5.79	5.32	4.51	4.03	4.03
9	Чистий спред, %	5.31	5.18	5.29	4.84	4.51	3.75	3.37	3.39

* Із них один банк має ліцензію санаційного банку.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено працівниками управління аналізу діяльності системи банків департаменту нормативно-методологічного забезпечення банківського регулювання та нагляду Національного банку України.

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у червні 2013 року

Структура кредитів, наданих Національним банком для підтримання ліквідності банків України у червні 2013 р. (в розрізі інструментів)

Показники	2013 р.	Відсотки	
		У тому числі за червень	
Обсяги рефінансування банків, усього	100.00	100.00	
У тому числі через:			
– кредити "овернайт", надані через постійно діючу лінію рефінансування	10.87	2.37	
– кредити рефінансування, надані шляхом проведення тендера	10.13	24.44	
– операції прямого РЕПО	73.97	73.19	
– інші короткострокові кредити	–	–	
– стабілізаційні кредити	5.03	–	
– інші довгострокові кредити	–	–	

Середньозважена процентна ставка за кредитами, наданими Національним банком для підтримання ліквідності банків України у червні 2013 р.

Показники	2013 р.	Відсотки річні	
		У тому числі за червень	
Середньозважена процентна ставка за кредитами рефінансування, всього	7.80	7.11	
У тому числі за:			
– кредитами "овернайт", наданими через постійно діючу лінію рефінансування	8.94	10.04	
– кредитами, наданими шляхом проведення тендера	7.44	7.10	
– операціями прямого РЕПО (розрахунково)	7.57	7.02	
– за іншими короткостроковими кредитами	–	–	
– стабілізаційними кредитами	9.50	–	
– іншими довгостроковими кредитами	–	–	

Процентні ставки банків за кредитами та депозитами у національній валюті у червні 2013 р.*

Показники	Відсотки річні	
	Червень 2013 р.	
На міжбанківському ринку:		
за кредитами, наданими іншим банком**	2.27	
за депозитами, розміщеними в інших банках	5.60	
Фізичним та юридичним особам:		
за кредитами**	15.32	
за депозитами	9.73	

* За щоденною звітністю банків; відображено вартість кредитів (депозитів), фактично наданих (отриманих) банками.

** Без урахування ставок за кредитами "овердрафт".

Темпи зростання грошової маси у червні 2013 р.

Агрегати грошової маси	01.01.2013 р.		01.02.2013 р.		01.03.2013 р.		01.04.2013 р.		01.05.2013 р.		01.06.2013 р.		01.07.2013 р.	
	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.
Готівка. Гроші поза банками														
M0, до початку року	105.5	10 580.2	97.4	–5 271.6	99.1	–1 808.9	101.4	2 831.4	105.5	11 228.1	105.3	10 674.3	108.2	16 663.0
M0 + переказані кошти в національній валюті														
M1, до початку року	103.9	12 178.7	101.0	3 270.4	102.0	6 609.0	104.4	14 236.0	108.1	26 198.3	109.0	29 027.2	111.2	36 310.1
M1 + переказані кошти в іноземній валюті та інші кошти														
M2, до початку року	113.1	89 325.4	100.9	6 774.6	101.9	14 396.1	103.5	27 237.5	105.8	44 462.0	106.2	48 153.7	108.2	63 127.1
M2 + цінні папери власного боргу банків														
M3, до початку року	112.8	87 684.1	100.9	6 910.9	101.9	14 906.9	103.6	27 709.7	105.8	44 779.7	106.3	48 520.8	108.2	63 290.6

Розміри діючої облікової ставки Національного банку України в 2005–2013 рр.

Дата введення у дію	Відсотки річні	
	Розмір діючої облікової ставки	
10.06.2013 р.	7.00	
23.03.2012 р.	7.50	
10.08.2010 р.	7.75	
08.07.2010 р.	8.50	
08.06.2010 р.	9.50	
12.08.2009 р.	10.25	
15.06.2009 р.	11.00	
30.04.2008 р.	12.00	
01.01.2008 р.	10.00	
01.06.2007 р.	8.00	
10.06.2006 р.	8.50	
10.08.2005 р.	9.50	

Примітка. Відповідно до постанови Правління НБУ від 19.06.2012 р. № 248 з 30 червня 2012 року встановлено такий порядок формування обов'язкових резервів банками України:

– на окремому рахунку в Національному банку України № 3203 "Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками" – у розмірі 50% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування;

– на кореспондентському рахунку банку в Національному банку України – залишок суми обов'язкових резервів, сформованих згідно з установленими нормативами на відповідний період.

Обсяг обов'язкових резервів, який має зберігатися щоденно на початок операційного дня на кореспондентському рахунку банку в Національному банку України, повинен становити не менш як 50% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування.

Крім того, встановлено такі нормативи обов'язкового резервування для формування банками обов'язкових резервів:

– строкові кошти і вклади (депозити) юридичних і фізичних осіб у національній валюті – 0; короткострокові кошти і вклади (депозити) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 9; довгострокові кошти і вклади (депозити) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 3; кошти вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб у національній валюті на вимогу і кошти на поточних рахунках – 0; кошти вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті на вимогу і кошти на поточних рахунках – 10; кошти, які залучені банками від банків-нерезидентів та фінансових організацій-нерезидентів в іноземній валюті (крім російських рублів), – 0; кошти, які залучені банками від банків-нерезидентів та фінансових організацій-нерезидентів у російських рублях, – 0.

З 01 липня 2013 року встановлено такий порядок формування обов'язкових резервів (постанова Правління НБУ від 20.06.2013 р. № 241):

– на окремому рахунку в Національному банку України № 3203 "Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками" зберігаються кошти в розмірі 40% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування;

– на кореспондентському рахунку банку в Національному банку України формується та зберігається залишок суми обов'язкових резервів, сформованих згідно з установленими нормативами на відповідний період.

Обсяг обов'язкових резервів, який має зберігатися щоденно на початок операційного дня на кореспондентському рахунку банку в Національному банку України, повинен становити не менш як 60% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування.

Крім того, встановлено такі нормативи обов'язкового резервування для формування банками обов'язкових резервів:

кошти вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб у національній валюті на вимогу і кошти на поточних рахунках – 0; кошти вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті на вимогу і кошти на поточних рахунках – 10; кошти вкладів (депозитів) фізичних осіб в іноземній валюті на вимогу і кошти на поточних рахунках – 0; довгострокові кошти і вклади (депозити) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 5; короткострокові кошти і вклади (депозити) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 10; кошти, які залучені банками від банків-нерезидентів та фінансових організацій-нерезидентів у національній валюті, – 0; кошти, які залучені банками від банків-нерезидентів та фінансових організацій-нерезидентів в іноземній валюті (крім російських рублів), – 5; кошти, які залучені банками від банків-нерезидентів та фінансових організацій-нерезидентів у російських рублях, – 0.

Поряд із цим залишився без змін дозвіл зараховувати для покриття обов'язкових резервів, що формується на окремому рахунку в Національному банку України № 3203 "Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками", придбані ними:

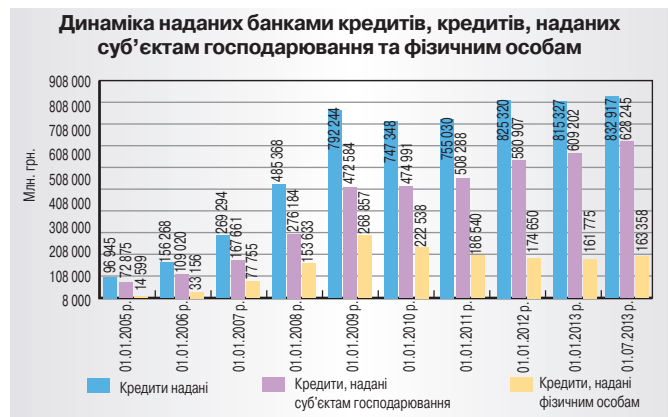
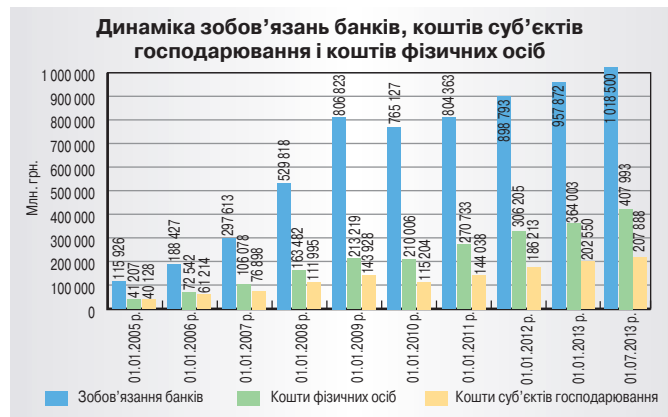
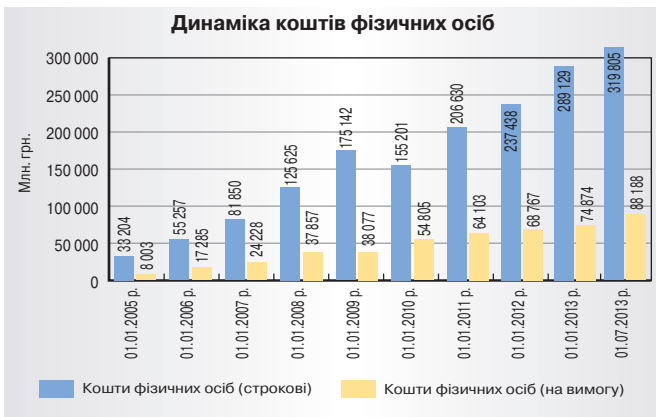
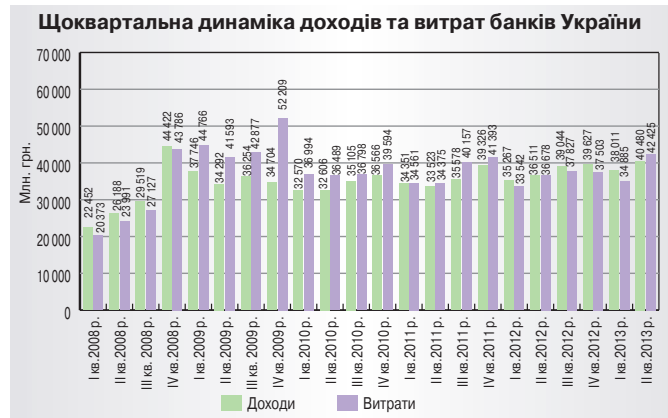
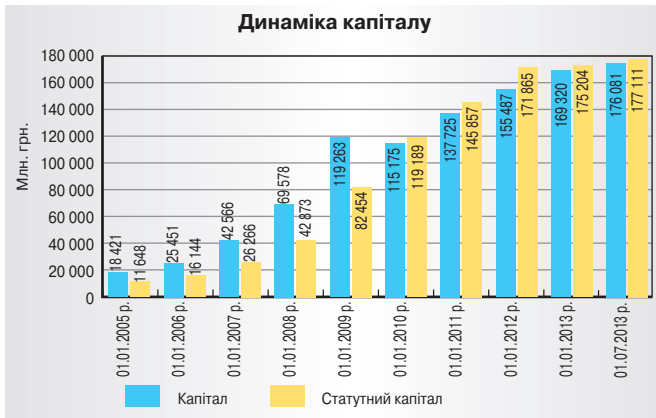
цільові облігації внутрішніх державних позик України, випущені з метою залучення коштів для фінансування заходів, пов'язаних із підготовкою і проведенням чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні, у розмірі 50% від їхньої номінальної вартості; облігації внутрішніх державних позик, номінованих в іноземній валюті, у розмірі 10% від їхньої номінальної вартості в гривневому еквіваленті, розрахованому з огляду на офіційний курс гривні до іноземних валют, установлений Національним банком України на перше число місяця після закінчення попереднього звітного періоду резервування.

Із 02.10.2009 р. за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку України, Національний банк нараховує проценти в розмірі 30% від облікової ставки Національного банку України за умови дотримання банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів (постанова Правління НБУ від 29.09.2009 р. № 567).

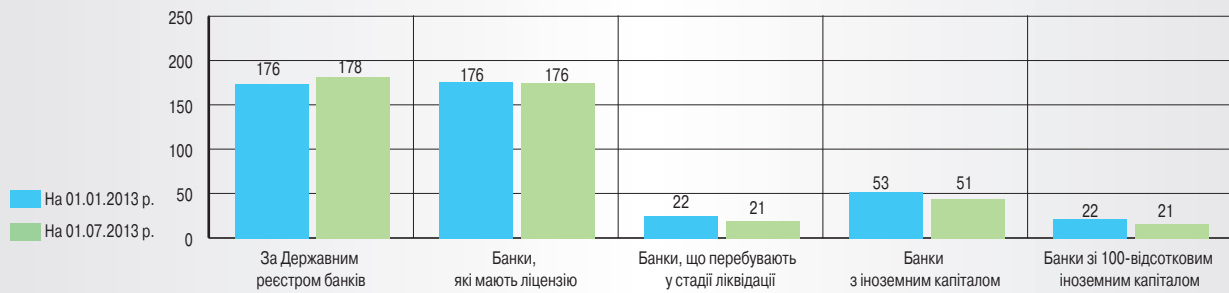
На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготували працівники Генерального департаменту грошово-кредитної політики Національного банку України.

ЕКСКЛЮЗИВ/

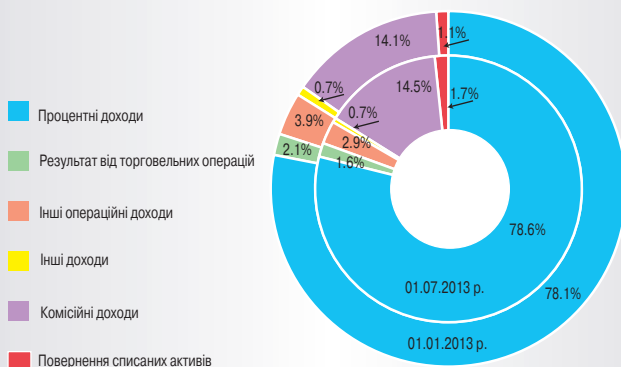
Динаміка фінансового стану банків України на 1 липня 2013 року

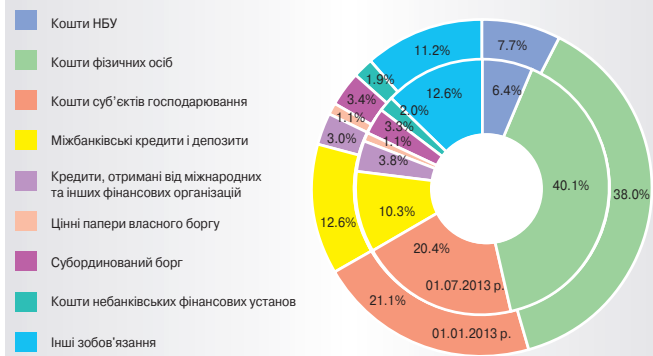
Інформація щодо кількості банків в Україні

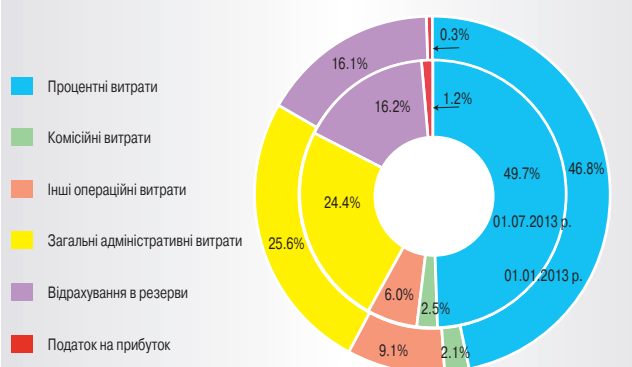
Структура доходів

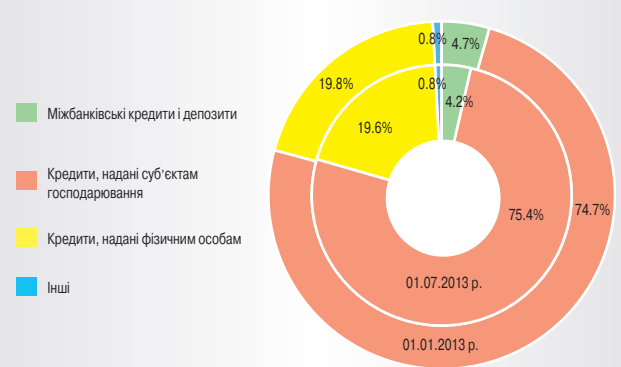
Структура зобов'язань

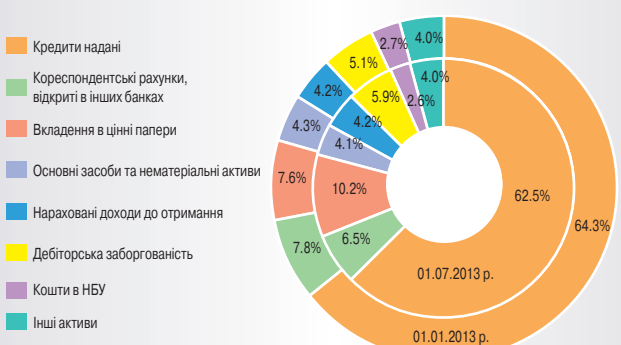
Структура витрат

Структура наданих кредитів

Структура активів

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено працівниками управління аналізу діяльності системи банків департаменту нормативно-методологічного забезпечення банківського регулювання та нагляду Національного банку України.

Перелік банків України, включених до Державного реєстру банків

Публікуємо перелік банків України, включених до Державного реєстру банків, складений в алфавітному порядку. Назви банків (короткі та повні) подано за орфографією їхніх статутів. Звертаємо вашу увагу, що відомості про банки України доповнено даними про номер і дату видачі банківської ліцензії (колонки 9–10). Символом * позначено банківську ліцензію санаційного банку (АТ "Родовід-банк"), символами ** позначено банки, які перебувають у стадії ліквідації або реорганізації.

За станом на 1 липня 2013 р.

№ п/п	Офіційна коротка назва банку	Офіційна повна назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Дата реєстрації банку	Номер реєстрації	Юридична адреса	Банківська ліцензія		Кількість філій
								Номер	Дата видачі	
1	ПАТ "А-БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦЕНТ - БАНК"	ПАТ	125 560 000	30.10.1992 р.	127	м. Дніпропетровськ, вул. Батумська, 11	9	10	11
2	ПАТ "АВАНТ - БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АВАНТ-БАНК"	ПАТ	320 000 000	03.03.2009 р.	329	м. Київ, вул. Івана Клімченка, 23	252	18.11.2011 р.	—
3	ПАТ "Агрокомбанк"	Публічне акціонерне товариство "Апарний комерційний банк"	ПАТ	102 453 500	24.12.1993 р.	222	м. Київ, вул. Дмитрієва, 9-а	53	27.10.2011 р.	—
4	ПАТ "АКБ Банк"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АВТОКРАЗБАНК"	ПАТ	155 000 000	07.07.1993 р.	179	Полтавська обл., м. Краменчук, вул. Київська, 8	147	27.10.2011 р.	—
5	ПУАТ "КБ "АКОРДБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "АКОРДБАНК"	ПАТ	96 400 000	04.06.2008 р.	324	м. Київ, вул. Стеценка, 6	245	07.11.2011 р.	—
6	ПАТ "КБ "АКСІОМА"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "АКСІОМА"	ПАТ	266 000 000	10.01.2006 р.	302	м. Дніпропетровськ, вул. Сімферопольська, 11, приміщення 25	228	11.08.2011 р.	—
7	ПАТ "АКТАБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКТАБАНК"	ПАТ	400 000 000	23.04.2008 р.	322	м. Дніпропетровськ, вул. Шевченка, 53	243	07.11.2011 р.	—
8	ПАТ "КБ "АКТИВ - БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "АКТИВ-БАНК"	ПАТ	312 750 000	06.08.2002 р.	281	м. Київ, вул. Борисоглібська, 3	200	18.10.2011 р.	—
9	ПАТ "АЛЬПАРІ БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АЛЬПАРІ БАНК"	ПАТ	122 000 000	26.10.2012 р.	343	м. Київ, вул. Тарасівська, 19	266	26.10.2012 р.	—
10	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АЛЬФА-БАНК"	ПАТ	4 639 120 959	24.03.1993 р.	158	м. Київ, вул. Десятинна, 4/6	61	05.10.2011 р.	—
11	ПАТ "БАНК АЛЬЯНС"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК АЛЬЯНС"	ПАТ	64 778 900	10.03.1992 р.	89	м. Київ, просп. Московський, 8, корпус 16-а	97	17.11.2011 р.	—
12	ПАТ "АЛЕКС - БАНК"	Публічне акціонерне товариство "АЛЕКС-БАНК"	ПАТ	190 000 000	08.05.2009 р.	331	м. Київ, вул. Печерська, 2/16	255	18.11.2011 р.	—
13	ПАТ АКБ "АРКАДА"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "АРКАДА"	ПАТ	220 445 042	23.06.1993 р.	177	м. Київ, вул. Ольгинська, 3	80	20.10.2011 р.	—
14	АТ "АРТЕМ-БАНК"	Публічне акціонерне товариство "АРТЕМ-БАНК"	ПАТ	86 000 000	06.08.2002 р.	280	м. Київ, вул. Артема, 103	203	01.11.2011 р.	—
15	ПАТ "АСВІО БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АСВІО БАНК"	ПАТ	104 000 000	30.10.1991 р.	64	м. Чернігів, вул. Преображенська, 2 (м. Київ, вул. Фрунзе, 104)	133	16.11.2011 р.	—
16	АТ АСТРА БАНК	Публічне акціонерне товариство АСТРА БАНК	ПАТ	1 050 000 000	28.11.2007 р.	319	м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 16-в	241	18.10.2011 р.	—
17	ПАТ "БАНК 3/4"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК 3/4"	ПАТ	350 000 000	17.07.2008 р.	325	м. Київ, вул. Фрунзе, 25	248	07.11.2011 р.	—
18	ПАТ "Банк інвестицій та заощаджень"	Публічне акціонерне товариство "Банк інвестицій та заощаджень"	ПАТ	250 000 000	09.08.2005 р.	300	м. Київ, вул. Мельникова, 83-д	221	24.10.2011 р.	—
19	ПАТ "БАНК КІПРУ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК КІПРУ"	ПАТ	700 643 600	21.10.1991 р.	43	м. Київ, вул. Урицького, 45	106	19.10.2011 р.	—
20	АТ "БМ БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БМ БАНК"	ПАТ	579 667 850	08.12.2005 р.	301	м. Київ, вул. Тараса Шевченка, 37/122	223	14.10.2011 р.	—
21	АТ "БАНК БОГУСЛАВ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК БОГУСЛАВ"	ПАТ	180 000 000	04.08.2006 р.	307	м. Київ, вул. Нижньогородська, 81	231	02.11.2011 р.	—
22	АТ "БРОКБІЗНЕСБАНК"	Публічне акціонерне товариство "БРОКБІЗНЕСБАНК"	ПАТ	2 524 140 000	07.10.1991 р.	18	м. Київ, просп. Перемоги, 41	138	06.10.2011 р.	—
23	ПАТ "БТА БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БТА БАНК"	ПАТ	1 500 000 000	10.12.1992 р.	133	м. Київ, вул. Жиланська, 75	25	14.10.2011 р.	—
24	ПАТ "БВР"	Публічне акціонерне товариство "ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ"	ПАТ	310 000 000	24.04.2009 р.	330	м. Київ, вул. Чорновола В'ячеслава, 25	253	18.11.2011 р.	—
25	АТ "Банк Велес"	Публічне акціонерне товариство "Банк Велес"	ПАТ	105 000 000	18.03.1994 р.	239	м. Київ, вул. Героїв Севастополя 48	117	16.11.2011 р.	—
26	ПАТ "ВІЕЙБІ Банк"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК"	ПАТ	2 348 619 133	02.07.1992 р.	120	м. Київ, вул. Дегтярська, 27-т	35	10.10.2011 р.	—
27	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК ВОСТОК"	ПАТ	307 350 000	17.10.2002 р.	283	м. Дніпропетровськ, вул. Курсантська, 24	204	18.10.2011 р.	—
28	ПАТ "ВТБ БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ВТБ БАНК"	ПАТ	5 415 784 405	11.11.1992 р.	128	м. Київ, вул. Тараса Шевченка / вул. Пушкінська, 8/26	79	05.10.2011 р.	—

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
29	ПАТ "КБ "ГЛОБУС"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ГЛОБУС"	ПАТ	160 000 000	29.11.2007 р.	320	м. Київ, пров. Куренівський, 19/5	240	26.10.2011 р.	—
30	ПАТ "БАНК "ГРАНТ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "СХІДНО-УКРАЇНСЬКИЙ БАНК "ГРАНТ"	ПАТ	120 000 000	29.10.1991 р.	62	м. Харків, вул. Данилевського, 19	6	03.11.2011 р.	2
31	ПАТ "Грін Банк"	Публічне акціонерне товариство "Грін Банк"	ПАТ	76 650 000	09.01.1992 р.	81	м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а	207	11.11.2011 р.	—
32	ПАТ "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ДАНІЕЛЬ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ДАНІЕЛЬ"	ПАТ	120 412 000	27.11.2003 р.	289	м. Київ, вул. Сакаганського, 3, літера "А"	210	25.10.2011 р.	—
33	АТ "Дельта Банк"	Публічне акціонерне товариство "Дельта Банк"	ПАТ	2 327 000 000	15.02.2006 р.	304	м. Київ, вул. Щорса, 36-б	225	11.10.2011 р.	—
34	Банк "Демарк"	Публічне акціонерне товариство "Банк "Демарк"	ПАТ	176 000 000	10.07.1992 р.	122	м. Чернігів, вул. Комсомольська, 28	47	20.10.2011 р.	—
35	ПАТ "Діамантбанк"	Публічне акціонерне товариство "Діамантбанк"	ПАТ	210 000 000	17.11.1993 р.	212	м. Київ, Конотопська площа, 10-а	125	19.10.2011 р.	—
36	ПАТ "ДІВІ БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ДІВІ БАНК"	ПАТ	590 000 000	26.05.2011 р.	338	м. Київ, вул. Ігорівська / Набережно-Хрещатицька, 13/5, літера "А"	261	17.11.2011 р.	—
37	ПАТ "Д-М Банк"	Публічне акціонерне товариство "Діпазон-Максимум Банк"	ПАТ	131 000 000	17.02.2009 р.	328	м. Київ, просп. Гагаріна Юрія, 17-в	251	17.11.2011 р.	—
38	ПАТ "Дойче Банк ДБУ"	Публічне акціонерне товариство "Дойче Банк ДБУ"	ПАТ	228 666 102	19.06.2009 р.	332	м. Київ, вул. Лаврська, 20	254	18.11.2011 р.	—
39	АТ "КБ "ЕКСЛОБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ЕКСЛОБАНК"	ПАТ	404 231 212	26.12.1991 р.	75	м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	15	17.10.2011 р.	3
40	АБ "ЕКОСПРЕС-БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "ЕКОСПРЕС-БАНК"	ПАТ	248 767 757	12.04.1994 р.	243	м. Київ, Повітрофлотський просп., 25	89	17.10.2011 р.	7
41	ПАТ "ЕНЕРГОБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЕНЕРГОБАНК"	ПАТ	359 037 175	31.10.1991 р.	68	м. Київ, вул. Воздвиженська, 56	46	20.10.2011 р.	—
42	АТ "ЕРДЕ БАНК"	Публічне акціонерне товариство "ЕРДЕ БАНК" **	ПАТ	211 941 110	28.12.2006 р.	313	м. Київ, вул. П.Сагайдачного / Ігорівська, 10/5, літера "А"	—	—	—
43	ПАТ "ЕБРФ"	Публічне акціонерне товариство "Європейський банк раціонального фінансування"	ПАТ	153 000 000	24.11.1993 р.	214	м. Київ, вул. Володимирська / пров. Рильський, 18/2	155	07.11.2011 р.	—
44	ПАТ КБ "ЄВРОБАНК"	Публічне акціонерне товариство комерційний банк "ЄВРОБАНК"	ПАТ	126 670 000	18.01.2005 р.	297	м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 35	220	11.11.2011 р.	—
45	АТ "ЕВРОГАЗБАНК"	Публічне акціонерне товариство "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ГАЗОВИЙ БАНК"	ПАТ	230 000 000	17.10.2006 р.	312	м. Київ, просп. Московський, 16	233	07.11.2011 р.	—
46	ПАТ "ЄВРОПРОМБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	ПАТ	120 000 000	13.08.2008 р.	326	м. Донецьк, пров. Донбаський, 1	246	15.11.2011 р.	—
47	ПАТ "БКБ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЄКАТЕРИНОСЛАВСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	ПАТ	247 526 310	23.06.1994 р.	248	м. Дніпропетровськ, вул. Артема, 94	208	19.10.2011 р.	—
48	ПАТ "Західкомбанк"	Публічне акціонерне товариство "Західкомбанк"	ПАТ	174 318 977	11.03.1993 р.	153	м. Луцьк, просп. Перемоги, 15	71	19.10.2011 р.	7
49	ПАТ "КБ "Земельний Капітал"	Публічне акціонерне товариство "Комерційний банк "Земельний Капітал"	ПАТ	95 220 500	31.01.1994 р.	236	м. Дніпропетровськ, просп. Пушкіна, 15	113	16.11.2011 р.	—
50	АТ "ЗЛАТОБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЗЛАТОБАНК"	ПАТ	352 500 000	16.05.2008 р.	323	м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 17/52	244	27.10.2011 р.	—
51	АТ "БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА"	ПАТ	169 651 300	18.08.1993 р.	193	м. Харків, просп. Леніна, 36	83	24.10.2011 р.	1
52	ПАТ "Дія Банк"	Публічне акціонерне товариство "Дія Банк"	ПАТ	160 000 000	22.10.1991 р.	46	м. Львів, вул. Валова, 11	96	04.11.2011 р.	—
53	АТ "ІМЕКСБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ІМЕКСБАНК"	ПАТ	1 290 000 000	29.03.1994 р.	241	м. Одеса, просп. Гагаріна, 12-а	157	10.10.2011 р.	3
54	ПАТ "КБ "ІНВЕСТБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ІНВЕСТБАНК"	ПАТ	74 129 600	31.03.1992 р.	95	м. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 2-б	98	07.11.2011 р.	1
55	ПАТ "ІНГ Банк Україна"	Публічне акціонерне товариство "ІНГ Банк Україна"	ПАТ	731 298 045	15.12.1997 р.	271	м. Київ, вул. Стасюка, 30-а	190	07.10.2011 р.	—
56	АБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ІНДУСТРІАЛБАНК"	ПАТ	607 798 055	16.10.1991 р.	36	м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 39-д	126	12.10.2011 р.	—
57	ПАТ "Інтеграл-банк"	Публічне акціонерне товариство "Інтеграл-банк"	ПАТ	160 000 000	30.09.1994 р.	250	м. Київ, просп. Перемоги, 52/2	81	01.11.2011 р.	1
58	ПАТ КБ "ІНТЕРБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ІНТЕРБАНК"	ПАТ	36 050 000	23.03.1992 р.	93	м. Київ, вул. Вадима Гетьмана, 27	102	07.11.2011 р.	—
59	ПАТ "ІнтеркредитБанк"	Публічне акціонерне товариство "ІнтеркредитБанк"	ПАТ	130 000 000	14.06.2011 р.	339	м. Дніпропетровськ, вул. Титова, 36	262	02.09.2011 р.	—
60	ПАТ "Банк Камбіо"	Публічне акціонерне товариство "Банк Камбіо"	ПАТ	111 467 422	30.06.2004 р.	295	м. Київ, вул. Заньковацької / Станіславського, 3/1	215	26.10.2011 р.	—
61	ПАТ "АКБ "КАПІТАЛ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНО-КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "КАПІТАЛ"	ПАТ	194 078 895	31.10.1991 р.	65	м. Донецьк, вул. Артема, 63	122	24.10.2011 р.	2
62	ПАТ "АКБ "КІВБ"	Публічне акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "КІВБ"	ПАТ	3 567 544 000	19.05.1993 р.	171	м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 16-22	14	12.10.2011 р.	—
63	ПАТ "Банк "Київська Русь"	Публічне акціонерне товариство "Банк "Київська Русь"	ПАТ	416 080 000	30.05.1996 р.	258	м. Київ, вул. Хорива, 11-а	19	13.10.2011 р.	3
64	АТ "КІБ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК"	ПАТ	112 417 119	03.12.1993 р.	219	м. Київ, вул. Вороського, 6	186	11.11.2011 р.	—
65	ПАТ "КЛАСИКБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КЛАСИКБАНК"	ПАТ	220 000 000	06.10.1995 р.	254	м. Дніпропетровськ, вул. Баумана, 10, нежитлове приміщення № 75	110	17.11.2011 р.	—
66	АБ "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	Публічне акціонерне товариство "Банк "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	ПАТ	439 692 500	30.12.1996 р.	264	м. Київ, вул. Борисоглібська, 5, літера "А"	171	13.10.2011 р.	—

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
67	АТ "КомінвестБанк"	Публічне акціонерне товариство "Комерційний інвестиційний банк"	ПАТ	115 000 000	16.12.1992 р.	135	м. Ужгород, вул. Гойди, 10	105	04.11.2011 р.	–
68	ПАТ "АКБ "КОНКОРД"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "КОНКОРД"	ПАТ	120 000 000	07.08.2006 р.	308	м. Дніпропетровськ, вул. Артема, 94	230	07.11.2011 р.	–
69	ПАТ Банк "Контракт"	Публічне акціонерне товариство Банк "Контракт"	ПАТ	86 000 000	18.05.1993 р.	168	м. Київ, вул. Воздвиженська, 58	161	03.11.2011 р.	–
70	ПАТ "КРЕДИТІНВЕСТ БАНК"	Публічне акціонерне товариство "ВЕСТ ФАЙНЕНС ЕНД КРЕДИТ БАНК"	ПАТ	88 045 200	04.10.2006 р.	311	м. Київ, вул. Ковпака, 17	235	14.11.2011 р.	–
71	ПАТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	ПАТ	315 000 000	07.07.1993 р.	180	м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 17	70	13.10.2011 р.	–
72	ПАТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	ПАТ	505 000 000	28.08.2006 р.	310	м. Київ, вул. Володимирська, 101	232	14.10.2011 р.	–
73	ПАТ "КРЕДИТ ОПТИМА БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КРЕДИТ ОПТИМА БАНК"	ПАТ	63 000 000	29.12.2006 р.	314	м. Київ, вул. Дмитрівська, 69	239	16.11.2011 р.	–
74	ПАТ "Кредитпромбанк"	публічне акціонерне товариство "Кредитпромбанк"	ПАТ	2 635 938 340	20.05.1997 р.	266	м. Київ, бул. Дружби Народів, 38	174	07.10.2011 р.	12
75	ПАТ "КРЕД АГ РІКОЛЬ БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КРЕД АГ РІКОЛЬ БАНК"	ПАТ	1 222 928 760	10.02.1993 р.	149	м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4	99	12.10.2011 р.	1
76	ПАТ "КРЕДОБАНК"	Публічне Акціонерне Товариство "КРЕДОБАНК"	ПАТ	1 918 969 469	31.03.1992 р.	96	м. Львів, вул. Сахарова, 78	43	11.10.2011 р.	1
77	ПАТ "ЛЕГБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЛЕГБАНК"	ПАТ	111 500 000	08.10.1991 р.	17	м. Київ, вул. Желянська, 27	45	04.11.2011 р.	–
78	ПАТ АКБ "Львів"	Публічне акціонерне товариство Акціонерно-комерційний банк "Львів"	ПАТ	237 905 338	14.10.1991 р.	28	м. Львів, вул. Сербська, 1	54	26.10.2011 р.	–
79	ПАТ "МАРФІН БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МАРФІН БАНК"	ПАТ	435 000 050	05.11.1993 р.	207	Одеська обл., м. Іллічівськ, вул. Леніна, 28	66	13.10.2011 р.	1
80	ПАТ "МЕГБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МЕГБАНК"	ПАТ	500 000 000	28.10.1991 р.	58	м. Харків, вул. Артема, 30	163	14.10.2011 р.	1
81	ПАТ "МЕЛІОР БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МЕЛІОР БАНК"	ПАТ	190 000 000	24.02.2012 р.	340	м. Дніпропетровськ, вул. Ліварна, 9, приміщення 75	263	24.02.2012 р.	–
82	АТ БАНК "МЕРКУРІЙ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО БАНК "МЕРКУРІЙ"	ПАТ	141 500 000	18.11.1992 р.	129	м. Харків, вул. Петровського, 23	165	24.10.2011 р.	1
83	АТ "МетаБанк"	Публічне акціонерне товариство "МетаБанк"	ПАТ	107 348 652	12.07.1993 р.	182	м. Запоріжжя, просп. Металургів, 30	69	28.10.2011 р.	–
84	ПАТ "БАНК МИХАЙЛІВСЬКИЙ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК МИХАЙЛІВСЬКИЙ"	ПАТ	121 000 000	14.06.2013 р.	345	м. Київ, пров. Рильський, 10–12/3	268	14.06.2013 р.	–
85	ПАТ "МІБ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МІЖНАРОДНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	ПАТ	110 079 750	11.03.2008 р.	321	м. Київ, вул. Лаврська, 16	242	15.11.2011 р.	–
86	АТ "МІСТО БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МІСТО БАНК"	ПАТ	299 980 000	23.07.1993 р.	184	м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 11	194	20.10.2011 р.	4
87	ПАТ "МІСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МІСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	ПАТ	195 890 000	06.05.2006 р.	306	м. Київ, вул. Солом'янська, 33	227	28.09.2012 р.	–
88	ПАТ Банк "Морський"	Публічне акціонерне товариство Банк "Морський"	ПАТ	145 962 000	17.05.1994 р.	246	м. Севастополь, вул. Брестська, 18-а	168	04.11.2011 р.	–
89	ПАТ "МОТОР-БАНК"	публічне акціонерне товариство "МОТОР-БАНК"	ПАТ	120 000 000	10.08.2007 р.	316	м. Запоріжжя, просп. Моторобудівників, 54-б	238	11.11.2011 р.	–
90	ПАТ "КБ "НАДРА"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "НАДРА"	ПАТ	3 890 362 660	26.10.1993 р.	205	м. Київ, вул. Артема, 15	21	21.11.2011 р.	–
91	ПАТ "БАНК НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	ПАТ	113 960 750	31.01.1996 р.	255	м. Київ, вул. Тургенєвська, 52/58	103	02.11.2011 р.	–
92	АТ "БАНК "НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК "НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	ПАТ	161 000 000	09.11.1993 р.	210	м. Київ, вул. Володимирська, 54	78	20.10.2011 р.	–
93	АТ "НК БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК НАРОДНИЙ КАПІТАЛ"	ПАТ	80 055 590	21.09.1993 р.	198	м. Київ, бул. Липсе, 4	109	16.11.2011 р.	–
94	АКБ "НОВИЙ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "НОВИЙ"	ПАТ	150 000 000	06.04.1992 р.	101	м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса, 93	112	01.11.2011 р.	–
95	ПАТ "ОКСІ БАНК"	Публічне акціонерне товариство "ОКСІ БАНК"	ПАТ	120 000 000	14.10.1991 р.	30	м. Львів, вул. Газова, 17	247	15.11.2011 р.	–
96	ПАТ "ОМЕГА БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ОМЕГА БАНК"	ПАТ	5 440 927 662	31.10.1991 р.	69	м. Київ, вул. Новокосятинська, 18, літера "Б"	38	01.06.2013 р.	1
97	АТ "ОТП Банк"	Публічне акціонерне товариство "ОТП Банк"	ПАТ	2 868 190 522	02.03.1998 р.	273	м. Київ, вул. Желянська, 43	191	05.10.2011 р.	–
98	АТ "Ошадбанк"	публічне акціонерне товариство "Державний ощадний банк України"	ПАТ	15 537 900 000	31.12.1991 р.	4	м. Київ, вул. Госпітальна, 12-г	148	05.10.2011 р.	25
99	ПАТ "БАНК ПЕРШИЙ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК ПЕРШИЙ"	ПАТ	265 000 000	26.01.1994 р.	229	м. Київ, вул. Дегтярівська, 48	140	20.10.2011 р.	–
100	ПАТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	ПАТ	230 000 000	20.06.1997 р.	267	м. Київ, Московський просп., 6	178	25.10.2011 р.	–
101	ПАТ "БАНК ПЕТРОКОММЕРЦ-УКРАЇНА"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК ПЕТРОКОММЕРЦ-УКРАЇНА"	ПАТ	319 474 505	26.09.1996 р.	262	м. Київ, вул. Велика Житомирська, 20	108	25.10.2011 р.	–
102	ПАТ "КБ "ПІВДЕНКОМ-БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПІВДЕНКОМБАНК"	ПАТ	300 000 000	03.10.1991 р.	12	м. Донецьк, просп. Ватутіна, 33-а	44	26.10.2011 р.	2
103	Акціонерний банк "Південний"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "ПІВДЕННИЙ"	ПАТ	956 894 000	03.12.1993 р.	218	м. Одеса, вул. Краснова, 6/1	65	07.10.2011 р.	16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
104	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	Публічне акціонерне товариство "ПРЕУС БАНК МКБ"	ПАТ	1 627 792 220	31.01.1994 р.	234	м. Київ, вул. Іллінська, 8	91	07.10.2011 р.	–
105	ПОЛКОМБАНК	Публічне акціонерне товариство "ПОЛКОМБАНК"	ПАТ	49 500 120	18.08.1994 р.	249	м. Чернігів, вул. Київська, 3	152	07.11.2011 р.	–
106	ПАТ "Полтава-банк"	Публічне акціонерне товариство "Полтава-банк"	ПАТ	70 500 000	16.10.1991 р.	37	м. Полтава, вул. Паризької Комуні, 40-а	73	20.10.2011 р.	–
107	АБ "ПОРТО-ФРАНКО"	Публічне акціонерне товариство АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "ПОРТО-ФРАНКО"	ПАТ	120 053 560	17.10.1991 р.	39	м. Одеса, вул. Пушкінська, 10	129	02.11.2011 р.	–
108	ПАТБ "ПРАВЕКС-БАНК"	Публічне акціонерне товариство комерційний банк "ПРАВЕКС-БАНК"	ПАТ	949 170 000	29.12.1992 р.	139	м. Київ, вул. Кловський узвіз, 9/2	7	10.10.2011 р.	1
109	ПАТ "ПРАЙМ-БАНК"	Публічне акціонерне товариство "ПРАЙМ-БАНК"	ПАТ	61 100 000	30.07.2001 р.	278	м. Київ, вул. Михайлівська, 6-а (поштова адреса)	197	14.11.2011 р.	–
110	ПАТ "КБ "Преміум"	Публічне акціонерне товариство "Комерційний банк "Преміум"	ПАТ	260 000 000	24.07.2007 р.	315	м. Київ, вул. Багачівська, 1/36	236	03.11.2011 р.	–
111	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"	Публічне акціонерне товариство КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"	ПАТ	14 897 555 475	19.03.1992 р.	92	м. Дніпропетровськ, вул. Набережна	22	05.10.2011 р.	33
112	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	Публічне акціонерне товариство "ПРОКРЕДИТ БАНК"	ПАТ	298 333 224	28.12.2000 р.	276	м. Київ, просп. Перемоги, 107-а	195	13.10.2011 р.	–
113	ПАТ "КБ "ПРОМЕКОНОМБАНК"	Публічне акціонерне товариство "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРОМЕКОНОМБАНК"	ПАТ	122 395 000	25.08.1993 р.	194	м. Донецьк, просп. Ленінський, 4	182	03.11.2011 р.	2
114	ПАТ "Промінвестбанк"	Публічне акціонерне товариство "Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк"	ПАТ	5 298 714 520	26.08.1992 р.	125	м. Київ, пров. Шевченка, 12	1	22.06.2012 р.	2
115	ПАТ "ПРОФІН БАНК"	Публічне акціонерне товариство "БАНК ПРОФЕСІЙНОГО ФІНАНСУВАННЯ"	ПАТ	121 442 090	01.10.1991 р.	6	м. Донецьк, просп. Ілліча, 100-а	55	07.11.2011 р.	–
116	ПАТ "ПтБ"	Публічне акціонерне товариство "Платинум Банк"	ПАТ	380 567 201	13.01.2005 р.	296	м. Київ, вул. Амосова, 12	217	20.10.2011 р.	–
117	ПАТ "ПУМБ"	Публічне акціонерне товариство "ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"	ПАТ	3 294 492 400	23.12.1991 р.	73	м. Донецьк, вул. Університетська, 2-а	8	06.10.2011 р.	–
118	ПАТ "ПФБ"	Публічне акціонерне товариство "ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК"	ПАТ	113 208 000	29.12.1997 р.	272	м. Кременчук, квартал 278, буд. 22-6	189	07.11.2011 р.	1
119	ПАТ "АБ "РАДАБАНК"	Публічне акціонерне товариство "АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "РАДАБАНК"	ПАТ	120 000 000	03.12.1993 р.	220	м. Дніпропетровськ, просп. Кірова, 46	166	14.11.2011 р.	–
120	ПАТ "РАДИКАЛ БАНК"	Публічне акціонерне товариство "РАДИКАЛ БАНК"	ПАТ	120 000 000	23.03.2010 р.	333	с. Петропавлівська Борщагівка, вул. Леніна, 2-в	256	18.11.2011 р.	–
121	АТ "Райффайзен Банк Аваль"	Публічне акціонерне товариство "Райффайзен Банк Аваль"	ПАТ	3 002 774 908	27.03.1992 р.	94	м. Київ, вул. Лескова, 9	10	05.10.2011 р.	25
122	ПАТ "РЕАЛ БАНК"	Публічне акціонерне товариство "РЕАЛ БАНК"	ПАТ	150 000 000	29.10.1991 р.	60	м. Харків, просп. Леніна, 60	20	07.11.2011 р.	1
123	АТ "РЕГІОН-БАНК"	Публічне акціонерне товариство "РЕГІОН-БАНК"	ПАТ	56 481 279	28.10.1991 р.	59	м. Харків, вул. Даріна, 4	32	07.11.2011 р.	–
124	АТ "БАНК РЕНЕСАНС КАПІТАЛ"	Публічне акціонерне товариство "БАНК РЕНЕСАНС КАПІТАЛ"	ПАТ	201 400 000	29.01.2003 р.	285	м. Київ, вул. Ратси Окпної, 8-6	222	17.10.2011 р.	–
125	ПАТ "БАНК РИНКОВІ ТЕХНОЛОГІЇ"	Публічне акціонерне товариство "БАНК РИНКОВІ ТЕХНОЛОГІЇ"	ПАТ	300 000 000	13.09.2010 р.	335	м. Київ, вул. Лук'янівська, 1, літера "А"	258	17.11.2011 р.	–
126	АТ "РОДОВІД БАНК"	Публічне акціонерне товариство "РОДОВІД БАНК"	ПАТ	12 359 298 999.6	07.10.1991 р.	16	м. Київ, вул. Північно-Сирецька, 1-3	1*	15.06.2012 р.	–
								* – ліцензія санейного банку		
127	ПАТ "Банк Руский Стандарт"	Публічне акціонерне товариство "Банк Руский Стандарт"	ПАТ	183 000 000	28.02.2006 р.	305	м. Київ, вул. Половецька, 3/42	226	04.11.2011 р.	–
128	АТ "СВЕРБАНК РОСІЇ"	Публічне акціонерне товариство "ДОЧІРНИЙ БАНК СВЕРБАНКУ РОСІЇ"	ПАТ	3 392 460 500	15.06.2001 р.	277	м. Київ, вул. Володимирська, 46	198	12.10.2011 р.	–
129	ПАТ "СББ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	Публічне акціонерне товариство "СББ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	ПАТ	250 000 000	19.01.2011 р.	336	м. Київ, вул. Михайлівська, 7	259	06.07.2012 р.	–
130	ПАТ "СТІБАНК"	Публічне акціонерне товариство "СТІБАНК"	ПАТ	66 500 000	11.05.1998 р.	274	м. Київ, вул. Димитрова, 16-г	193	12.10.2011 р.	–
131	ПАТ "БАНК СЧ"	Публічне акціонерне товариство "БАНК СЧ"	ПАТ	120 000 000	24.05.2011 р.	337	м. Київ, вул. Володимирська, 63	260	22.11.2011 р.	–
132	ПАТ "БАНК "Софійський"	Публічне акціонерне товариство "БАНК "СОФІЙСЬКИЙ"	ПАТ	120 000 000	16.03.2012 р.	341	м. Київ, Повітрофлотський просп., 54	264	16.03.2012 р.	–
133	АТ "КБ "СОЮЗ"	Публічне акціонерне товариство "Комерційний банк "СОЮЗ"	ПАТ	336 000 000	26.11.2007 р.	318	м. Київ, вул. Суворова, 4	249	17.11.2011 р.	–
134	АТ "СП БАНК"	Публічне акціонерне товариство "СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	ПАТ	95 544 000	13.09.1995 р.	253	м. Луганськ, вул. 26 Бакинських Комісарів, 155	77	11.11.2011 р.	–
135	ПАТ КБ "СТАНДАРТ"	Публічне акціонерне товариство "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "СТАНДАРТ"	ПАТ	125 000 000	31.12.2008 р.	327	м. Київ, вул. Почайнинська, 45	250	17.11.2011 р.	–
136	ПАТ "СТАРОКІЇВСЬКИЙ БАНК"	Публічне акціонерне товариство "СТАРОКІЇВСЬКИЙ БАНК"	ПАТ	51 355 900	31.12.1991 р.	79	м. Київ, вул. Микільсько-Богачівська, 6/8	130	04.11.2011 р.	–
137	ПАТ АБ "СТОЛИЧНИЙ"	Публічне акціонерне товариство Акціонерний Банк "СТОЛИЧНИЙ"	ПАТ	121 335 000	22.10.1993 р.	202	м. Оуми, вул. Харківська, 1	114	07.11.2011 р.	–
138	АТ "БАНК "ТАВРИКА"	Публічне акціонерне товариство "БАНК "ТАВРИКА" **	ПАТ	350 000 000	24.10.1991 р.	53	м. Київ, вул. Дмитрівська, 92-94	–	–	–
139	АТ "ТАСКОМБАНК"	Публічне акціонерне товариство "ТАСКОМБАНК"	ПАТ	220 000 000	21.10.1991 р.	45	м. Київ, вул. Куренівська, 15-а	84	25.10.2011 р.	–
140	ПАТ "ТЕРРА БАНК"	Публічне акціонерне товариство "ТЕРРА БАНК"	ПАТ	557 141 000	18.10.1996 р.	263	м. Київ, бул. Дружби Народів, 28-в	177	27.10.2011 р.	–

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
141	АТ КБ "ТК КРЕДИТ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ТК КРЕДИТ"	ПАТ	151 828 750	28.04.1994 р.	245	м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	82	07.11.2011 р.	—
142	ПАТ БАНК "ТРАСТ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО БАНК "ТРАСТ"	ПАТ	69 000 000	22.08.2007 р.	317	м. Київ, вул. С.Струтинського, 8	237	02.11.2011 р.	—
143	ПАТ "АКБ "Траст-капітал"	Публічне акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Траст-капітал"	ПАТ	53 250 000	10.03.2004 р.	291	м. Київ, вул. Підвисоцького, 7	211	03.11.2011 р.	—
144	АБ "УКООПСПІЛКА"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "УКООПСПІЛКА"	ПАТ	72 626 324	25.10.1993 р.	204	м. Київ, вул. Хрещатик, 7/11	17	07.11.2011 р.	—
145	АТ (публ.) "Український банк реконструкції та розвитку"	Публічне акціонерне товариство "Український банк реконструкції та розвитку"	ПАТ	117 999 500	19.03.2004 р.	292	м. Київ, вул. Олексія Терьохіна, 4	216	15.11.2011 р.	—
146	ПАТ "Банк "Український капітал"	Публічне акціонерне товариство "Банк "Український капітал"	ПАТ	85 320 000	25.12.1992 р.	138	м. Київ, просп. Перемоги, 67	26	01.11.2011 р.	—
147	ПАТ "УКРБІЗНЕСБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС БАНК"	ПАТ	284 160 000	19.05.1993 р.	170	м. Донецьк, вул. Артема, 125	104	20.10.2011 р.	—
148	ПАТ "Укрбудінвестбанк"	Публічне акціонерне товариство "Український будівельно-інвестиційний банк"	ПАТ	120 004 636	20.04.2004 р.	293	м. Київ, бул. Лесі Українки, 30-в	213	15.11.2011 р.	—
149	АБ "Укргазбанк"	Публічне акціонерне товариство акціонерний банк "Укргазбанк"	ПАТ	10 000 000 000	21.07.1993 р.	183	м. Київ, вул. Єреванська, 1	123	06.10.2011 р.	—
150	ПАТ "УКРГАЗПРОМБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УКРГАЗПРОМБАНК"	ПАТ	82 800 000	27.03.1996 р.	256	м. Київ, Дніпровська набережна, 13	24	28.10.2011 р.	—
151	АТ "Укресімбанк"	Публічне акціонерне товариство "Державний експортно-імпортний банк України"	ПАТ	16 446 817 659	23.01.1992 р.	5	м. Київ, вул. Горького, 127	2	05.10.2011 р.	29
152	ПАТ "УКРІНБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УКРАЇНСЬКИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ БАНК"	ПАТ	305 000 000	02.10.1991 р.	9	м. Київ, вул. Смирнова-Ласточкина, 10-а	23	18.10.2011 р.	17
153	ПАТ "УКРКОМУНБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИЙ БАНК"	ПАТ	105 800 000	10.08.1993 р.	187	м. Луганськ, вул. Шевченка В.В., 18-а	149	02.11.2011 р.	—
154	АТ "УкрСиббанк"	Публічне акціонерне товариство "УкрСиббанк"	ПАТ	1 774 333 040	28.10.1991 р.	57	м. Харків, просп. Московський, 60	75	05.10.2011 р.	—
155	ПАТ "УКРОСЦБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УКРОСЦБАНК"	ПАТ	1 814 515 167	27.09.1991 р.	3	м. Київ, вул. Ковпака, 29	5	05.10.2011 р.	—
156	ПАТ "Універсал Банк"	Публічне акціонерне товариство "Універсал Банк"	ПАТ	1 162 671 970	20.01.1994 р.	226	м. Київ, вул. Автозаводська, 54/19	92	10.10.2011 р.	—
157	ПАТ "УНІКОМБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УНІКОМБАНК"	ПАТ	460 564 375	28.10.2002 р.	284	м. Донецьк, вул. Челюскінців, 202-а	202	07.11.2011 р.	—
158	ПАТ "УНІКРЕДИТ БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УНІКРЕДИТ БАНК"	ПАТ	653 507 670	28.02.1997 р.	265	м. Київ, вул. Ярославів Вал, 14-а	176	10.10.2011 р.	1
159	ПАТ "УІПБ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК"	ПАТ	500 000 000	30.01.1992 р.	83	м. Київ, вул. Марини Раскової, 15	132	18.10.2011 р.	—
160	ПАТ "КБ "УФБ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ ФІНАНСОВИЙ СВІТ"	ПАТ	143 000 000	12.11.2003 р.	288	м. Донецьк, просп. Миру, 5-б	209	27.10.2011 р.	—
161	ПУБЛІЧНЕ АТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"	ПАТ	66 600 055	27.12.1991 р.	78	м. Донецьк, просп. Миру, 59	145	14.11.2011 р.	—
162	ПАТ "ФІДОБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ФІДОБАНК"	ПАТ	675 688 819	02.10.1991 р.	11	м. Київ, вул. Червоноармійська, 10	4	13.07.2012 р.	—
163	ПАТ "ФІНАНС БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ФІНАНС БАНК"	ПАТ	176 000 000	20.01.1992 р.	82	м. Київ, вул. Панельна, 5	187	26.04.2013 р.	—
164	АТ "Банк "Фінанси та Кредит"	Публічне акціонерне товариство "Банк "Фінанси та Кредит"	ПАТ	2 100 000 000	30.10.1991 р.	63	м. Київ, вул. Артема, 60	28	06.10.2011 р.	14
165	ПАТ "КБ "ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА"	Публічне акціонерне товариство "Комерційний банк "ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА"	ПАТ	1 850 000 000	19.01.2005 р.	298	м. Київ, вул. Щорса, 7/9	219	11.10.2011 р.	—
166	ПАТ "КБ "ФІНАНСОВИЙ ПАРТНЕР"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ФІНАНСОВИЙ ПАРТНЕР"	ПАТ	125 000 000	19.10.2012 р.	342	м. Київ, вул. Лук'янівська, 1	265	19.10.2012 р.	—
167	ПАТ "ФІНБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ФІНБАНК"	ПАТ	135 050 000	24.12.1993 р.	223	м. Одеса, просп. Тараса Шевченка, 4-а	121	25.10.2011 р.	—
168	ПАТ "ФІНЕКСБАНК"	Публічне акціонерне товариство "ФІНЕКСБАНК"	ПАТ	122 474 000	08.10.1991 р.	19	м. Київ, вул. Миколи Гринченка, 4, літера "Б"	180	07.11.2011 р.	—
169	АТ "ФІНРОСТБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ФІНРОСТБАНК"	ПАТ	120 000 000	29.01.1993 р.	147	м. Одеса, просп. Академіка Глушка, 13	143	07.11.2011 р.	—
170	ПАТ "ФКБ БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ФІДОКОМБАНК"	ПАТ	1 380 500 000	25.01.2006 р.	303	м. Київ, вул. Польова, 24, літера "Д"	224	07.06.2013 р.	—
171	ПАТ "ФОЛЬКСБАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ФОЛЬКСБАНК"	ПАТ	420 000 000	10.10.1991 р.	25	м. Львів, вул. Грабовського, 11	31	14.10.2011 р.	—
172	АТ "Фортуна-банк"	Публічне акціонерне товариство "Фортуна-банк"	ПАТ	215 000 000	17.10.2002 р.	282	м. Київ, вул. Боричів Тік, 35-в	201	24.10.2011 р.	—
173	ПАТ "БАНК ФОРУМ"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК ФОРУМ"	ПАТ	5 934 618 920	31.01.1994 р.	231	м. Київ, бул. Верховної Ради, 7	62	06.10.2011 р.	—
174	ПАТ "КБ "ХРЕЩАТИК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ХРЕЩАТИК"	ПАТ	828 828 000	19.05.1993 р.	172	м. Київ, вул. Хрещатик, 8-а	158	11.10.2011 р.	—
175	ПАТ КБ "Центр"	Публічне акціонерне товариство "Комерційний Банк "Центр"	ПАТ	120 000 000	14.06.2010 р.	334	м. Київ, просп. Науки, 54-б (поштова адреса: вул. Р.Окільної, 8-а)	257	21.11.2011 р.	—
176	ПАТ "ЧБРР"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ"	ПАТ	60 407 000	22.06.1992 р.	118	м. Сімферополь, вул. Більшовицька, 24	164	28.10.2011 р.	—
177	ПАТ "ЮНЕКС БАНК"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЮНЕКС БАНК"	ПАТ	292 000 000	03.12.1993 р.	216	м. Київ, вул. Почайнінська, 38	56	28.10.2011 р.	—
178	ПАТ "БАНК "ЮНІСОН"	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК "ЮНІСОН"	ПАТ	123 331 000	08.02.2013 р.	344	м. Київ, просп. Науки, 30-а	267	08.02.2013 р.	—

Банки, вилучені з Державного реєстру банків України (24.06.1992 р. — 01.07.2013 р.)

За станом на 1 липня 2013 р.

№ п/п	Назва банку ¹	№ ²	Дата вилучення з Державного реєстру банків	Підстава для вилучення з Державного реєстру банків
1	2	3	4	5
1	"ПІВДЕННА УКРАЇНА"	102	24.06.1992 р.	Реєстрацію анульовано
2	"ДИСКОНТ"	116	27.11.1992 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
3	"ЕКОНОМІКА"	119	21.12.1992 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
4	"ЯНТАР"	106	05.03.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
5	"САМАРА-АГРО"	72	14.07.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
6	ЗАХІДКООПБАНК	48	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ від 27.09.1993 р. № 80
7	АГРОПОСТАЧБАНК	109	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ від 27.09.1993 р. № 80
8	"АГРОПРОГРЕС"	121	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ від 27.09.1993 р. № 80
9	"ПАРТНЕР"	90	29.12.1993 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
10	СУМИ-БАНК	143	05.01.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 05.01.1994 р. № 3
11	ПРИКАРПАТТОРГБАНК	117	21.01.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
12	ЕКОМЕДБАНК	130	02.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 02.02.1994 р. № 19
13	БЛАГОБАНК	196	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 08.02.1994 р. № 26
14	"НИВА"	137	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 08.02.1994 р. № 27
15	УНІВЕРСАЛБАНК	136	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 08.02.1994 р. № 28
16	"ДОНБАС"	66	09.06.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 09.06.1994 р. № 111
17	"КОЛОС"	111	30.06.1994 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
18	"ПЕРСПЕКТИВА"	35	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
19	"РІВНЕСПОЖИВСПІЛКА"	200	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
20	"АВУАР"	150	09.08.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
21	ЕЛБІМБАНК	230	26.01.1995 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
22	КБ "ХЕРСОНІНВЕСТБАНК"	173	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК"
23	КБ "ВОРСКЛА"	224	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРСОЦБАНК"
24	ДНІПРОБАНК	49	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
25	"ЛЬВІВ-ВЕСТ"	76	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЕЛЕКТРОН"
26	"ОЛЕСЬКИЙ"	112	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
27	БУКООПБАНК	185	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
28	"ЄДНІСТЬ"	191	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ від 09.07.1996 р. № 82
29	"ЕВІС"	237	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ від 09.07.1996 р. № 82
30	АКБ "ПРУТ І К"	100	12.12.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЗУКБ"
31	АКБ "КОНГРЕС"	176	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.12.1996 р. № 187
32	КБ "ПРОМІНЬ"	56	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.12.1996 р. № 188
33	КБ "ХЕРСОН"	98	30.01.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.01.1997 р. № 20
34	АБ "ВУГЛЕПРОГРЕСБАНК"	50	27.02.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.02.1997 р. № 28
35	КБ "КООПЕРАТОР"	174	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 54
36	КБ "ЕНЕРГІЯ"	107	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 55
37	АБ "ХАРКІВЛЕГБАНК"	55	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 56
38	КБ "ВІННИЦЯ"	42	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 57
39	АКБ "ЛЕГПРОДБАНК"	141	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 58
40	АКБ "ХАРКІВ"	126	24.04.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.04.1997 р. № 95
41	АКБ "ДНІПРОСЕРВІСБАНК"	113	03.07.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.07.1997 р. № 135
42	АКБ "ЄВРОЦЕНТР"	178	30.10.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.10.1997 р. № 261
43	АКБ "ДНІПРО"	13	06.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 06.03.1998 р. № 306
44	АКБ "РОСЬ"	85	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.03.1998 р. № 325
45	КБ "ПАРИТЕТ"	146	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.03.1998 р. № 326
46	КБ "ФДС"	244	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.03.1998 р. № 345
47	КБ "ГЕОБАНК"	140	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.03.1998 р. № 347
48	АБ "МОНОЛІТБАНК"	233	16.04.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 16.04.1998 р. № 365
49	АБ "ЕКОНОМБАНК"	34	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.06.1998 р. № 393
50	АБ "ЄВРОМЕТАЛБАНК"	208	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.06.1998 р. № 394
51	АКБ "ФІАТБАНК"	97	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.07.1998 р. № 400
52	КБ "ДНІСТЕР-БАНК"	32	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.07.1998 р. № 401
53	АБ "ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	41	05.08.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 05.08.1998 р. № 402
54	КБ "КОНТИНЕНТ"	88	25.09.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.09.1998 р. № 417
55	АБ "ЮНІВЕРС"	162	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.11.1998 р. № 437
56	АБ "ІНТРАСТБАНК"	154	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.11.1998 р. № 438
57	АКБ "СТРИЖЕНЬ"	209	18.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 18.12.1998 р. № 449
58	АКБ "СЕРВІС"	186	31.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 31.12.1998 р. № 450
59	КБ "САНА"	91	29.01.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 29.01.1999 р. № 455
60	КБ "УКРУНІВЕРСАЛБАНК"	213	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.04.1999 р. № 474
61	КБ "АЛЕКС"	123	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.04.1999 р. № 481
62	АБ "ВІКТОРІЯ"	40	17.05.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 17.05.1999 р. № 489
63	АБ "АРМАНД"	206	14.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 14.06.1999 р. № 509
64	АБ "РЕЗІДЕНТ"	70	30.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.06.1999 р. № 512
65	АКБ "ГАЛИЦЬКИЙ"	31	30.07.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.07.1999 р. № 528
66	АБ "ТРАСТ"	159	30.08.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.08.1999 р. № 559

¹ Назви банків подано за орфографією реєстраційних записів. ² Номер реєстрації банку.

1	2	3	4	5
67	АБ "ТЕРНАВА"	235	30.09.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.09.1999 р. № 576
68	АБ "АНТЕК"	104	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.10.1999 р. № 579
69	АБ "ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	232	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.10.1999 р. № 580
70	АКБ "БУДМБАНК"	10	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 08.02.2000 р. № 39
71	АБ "ПОДІЛЛЯ"	151	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 08.02.2000 р. № 40
72	АКБ "АРКАДІЯ"	192	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.03.2000 р. № 70
73	АКБ "УКРНАФТОГАЗБАНК"	26	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.03.2000 р. № 71
74	АБ "ЛІКО"	201	04.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.05.2000 р. № 130
75	АКБ "НЕЗАЛЕЖНІСТЬ"	181	04.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.05.2000 р. № 131
76	КБ "ЧЕРКАСИ"	188	16.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 16.05.2000 р. № 133
77	АКБ "БНП-ДРЕЗДНЕР БАНК (УКРАЇНА)"	275	04.08.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.08.2000 р. № 228
78	АБ "ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА"	190	08.12.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 08.12.2000 р. № 347
79	АБ "ЛІГА"	134	27.03.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.2001 р. № 65
80	КІЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ АКБ	33	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.06.2001 р. № 120
81	АКБ "СЛОБОЖАНЩИНА"	84	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.06.2001 р. № 121
82	АКБ "ТАВРІЯ"	51	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.06.2001 р. № 122
83	КБ "ПОЛІС"	203	29.08.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 29.08.2001 р. № 204
84	АК "ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	87	29.08.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 29.08.2001 р. № 205
85	АКЦІОНЕРНО-КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК ІНВЕСТИВАННЯ ПРОГРАМ РЕКОНСТРУКЦІЇ І РОЗВИТКУ "ЗАВОДБАНК"	251	31.10.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 31.10.2001 р. № 308
86	ІКАБ "ЕРА"	144	19.11.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 19.11.2001 р. № 339
87	КІЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	257	19.11.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 19.11.2001 р. № 340
88	АБ "ЛАНБАНК"	197	11.02.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 11.02.2002 р. № 30
89	КБ "ЗОРЯ"	115	13.02.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.02.2002 р. № 41
90	МАКІЇВСЬКИЙ АКБ "ШАХТЕКОНОМБАНК"	8	21.03.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 21.03.2002 р. № 68
91	АКБ "АЗОВ-БАНК"	67	22.04.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.04.2002 р. № 101
92	АБ "ОБОЛОНЬ"	227	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.08.2002 р. № 194
93	АК "ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	155	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.08.2002 р. № 195
94	МІЖНАРОДНИЙ АКБ "ХРИСТИЯНСЬКИЙ БАНК"	160	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.08.2002 р. № 196
95	КБ "КРИМ ЮРТ"	225	24.09.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.09.2002 р. № 244
96	АКБ "НАРОДНИЙ БАНК"	15	24.09.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.09.2002 р. № 245
97	АБ "ЕТАЛОН"	252	28.11.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 28.11.2002 р. № 283
98	ІПОТЕЧНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК	189	04.12.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.12.2002 р. № 290
99	АБ "КРИМКРЕДИТ"	86	10.12.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 10.12.2002 р. № 306
100	КБ "АМАСКО"	161	25.02.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.02.2003 р. № 56
101	АБ "АБСОЛЮТ"	215	15.04.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 15.04.2003 р. № 84
102	АКЦІОНЕРНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ СЕЛЯНСЬКИЙ БАНК "АГРОІНВЕСТ"	132	18.04.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 18.04.2003 р. № 90
103	КРИМСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ ЦЕРКОВНИЙ БАНК "ККЦБ"	108	26.05.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.05.2003 р. № 105
104	АЗОВО-ЧОРНОМОРСЬКИЙ КБ "АЗЧЕРКОМБАНК"	52	12.06.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 12.06.2003 р. № 123
105	ЗАТ "ІННОВАЦІЙНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	270	17.07.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 17.07.2003 р. № 150
106	АКБ "ЯЛТАБАНК"	261	23.07.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 23.07.2003 р. № 155
107	КБ "КОНТАКТ БАНК"	238	31.07.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 31.07.2003 р. № 191
108	МИККОМБАНК	105	19.02.2004 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 19.02.2004 р. № 37
109	АКБ "ІНТЕРКОНТБАНК"	71	23.04.2004 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 23.04.2004 р. № 83
110	АК "ЄВРОБАНК"	145	01.10.2004 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.10.2004 р. № 186
111	ВАТ "АКБ "ЗАХІДБУДГАЗБАНК"	47	24.12.2004 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.12.2004 р. № 295
112	КАБ "КРИМ-БАНК"	54	01.07.2005 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.07.2005 р. № 148
113	АБ "МЕТА-БАНК"	217	03.02.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.02.2006 р. № 21
114	АКБ "МТ-БАНК"	77	10.03.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 10.03.2006 р. № 49
115	КАБ "ДЕНДІ"	167	10.04.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 10.04.2006 р. № 87
116	АКБ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ "УКРХАРЧОПРОМБАНК" АК	165	05.07.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 05.07.2006 р. № 176
117	ТОВ "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ"	142	17.08.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 17.08.2006 р. № 228
118	"АКЦІОНЕРНИЙ БАНК КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)"	268	05.10.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 05.10.2006 р. № 277
119	ЗАТ "ВНЄШТОРГБАНК (УКРАЇНА)"	299	02.11.2007 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 02.11.2007 р. № 288
120	АКБ "ХФБ БАНК УКРАЇНА"	269	25.02.2008 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.02.2008 р. № 52
121	АБ "ІНКО"	20	17.03.2008 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 17.03.2008 р. № 69
122	АБ "ДАМІАНА-БАНК"	166	28.03.2008 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 28.03.2008 р. № 99
123	УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК	175	15.04.2008 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 15.04.2008 р. № 123
124	АТ "НАШ БАНК"	211	16.05.2008 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 16.05.2008 р. № 161
125	АКБ "ОЛБАНК"	228	23.05.2008 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 23.05.2008 р. № 167
126	АКБ "РОСТОК БАНК"	240	20.08.2008 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 20.08.2008 р. № 422
127	ДОНЕЦЬКИЙ АБ "ДОНВУГЛЕКОМБАНК"	7	24.03.2009 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.03.2009 р. № 128
128	АБ "АЛЛОНЖ"	148	07.04.2009 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.04.2009 р. № 159
129	АКАБ "УКРАЇНА"	2	13.04.2009 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.04.2009 р. № 167
130	АКБ "ПРЕМ'ЄРБАНК"	247	05.06.2009 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 05.06.2009 р. № 262

1	2	3	4	5
131	АКБ "ІНТЕРКОНТИНЕНТБАНК"	124	26.06.2009 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.06.2009 р. № 315
132	АК УКРАЇНСЬКИЙ БАНК "ВІДРОДЖЕННЯ"	21	02.12.2009 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 02.12.2009 р. № 732
133	АБ "ФАКТОРІАЛ-БАНК"	131	13.01.2010 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.01.2010 р. № 24
134	БАТ "АКБ "ГАРАНТ"	157	28.01.2010 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 28.01.2010 р. № 52
135	КБ "КНЯЖИЙ"	242	13.04.2010 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.04.2010 р. № 258
136	ЗАКАРПАТСЬКИЙ АКБ "ЛІСБАНК"	14	12.07.2010 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 12.07.2010 р. № 473
137	ПАТ "СВЕДБАНК ІНВЕСТ"	260	21.07.2010 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 21.07.2010 р. № 515
138	ТОВ "КІЇВСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ БАНК"	114	22.12.2010 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.12.2010 р. № 856
139	ПАТ "ДОНГОРБАНК"	99	20.01.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 20.01.2012 р. № 23
140	ПАТ "БАНК СТОЛИЦЯ"	290	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 153
141	ПАТ "КБ "СОЦКОМ БАНК"	286	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 154
142	ПАТ "ІННОВАЦІЙНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	156	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 155
143	ПАТ "КБ "ВОЛОДИМИРСЬКИЙ"	279	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 156
144	АКБ "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	152	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 157
145	БАТ "КБ "НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ"	110	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 158
146	БАТ "СЕЛЯНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ДНІСТЕР"	27	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 159
147	БАТ "БАНК "БІГ ЕНЕРГІЯ"	199	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 160
148	ТОВ "УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	164	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 161
149	ПАТ "ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК"	61	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 162
150	БАТ "КБ "ІПОБАНК"	309	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 163
151	КБ "УКРАЇНСЬКА ФІНАНСОВА ГРУПА" – ТОВ	294	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 164
152	ТОВ "ДІАЛОГБАНК"	80	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 165
153	БАТ "АКБ "ОДЕСА-БАНК"	38	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 166
154	АКБ "ТРАНСБАНК"	22	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 167
155	КАБ "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	44	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 168
156	АБ "БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ"	29	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 169
157	БАТ "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ"	74	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 170
158	БАТ "КБ "ПРИЧОРНОМОР'Я"	163	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 171
159	ТОВ "КБ "АРМА"	287	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 172
160	АКБ "СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК"	195	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 173
161	ПАТ "АБ "СИНТЕЗ"	221	03.03.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.03.2012 р. № 174
162	АТ "ГРАДОБАНК"	23	17.05.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 17.05.2012 р. № 351
163	ПАТ "АКБ "БАЗИС"	103	07.09.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.09.2012 р. № 662
164	ПАТ "КОРПОРАТИВНИЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК КРЕДІ АГРИКОЛЬ"	169	23.11.2012 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 23.11.2012 р. № 911

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготувала головний економіст департаменту реєстрації, ліцензування та реорганізації банків Національного банку України Олена Сілецька.

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за червень 2013 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс	№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 левів (Болгарія)	528.9978	16	434 LYD	100 лівійських динарів	625.4304
2	986 BRL	100 бразильських реалів	381.7096	17	484 MXN	100 мексиканських нових песо	63.1893
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	191.8121	18	496 MNT	10000 монгольських тугриків	55.4684
4	410 KRW	1000 вонів Республіки Корея	7.0736	19	554 NZD	100 новозеландських доларів	640.6675
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.8047	20	586 PKR	100 пакистанських рупій	8.1201
6	981 GEL	100 грузинських ларі	487.0514	21	604 PEN	100 перуанських нових сол	297.7463
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	102.9467	22	642 ROL	100 румунських лейв	238.1818
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	114.4703	23	682 SAR	100 саудівських ріялів	213.1353
9	376 ILS	100 ізраїльських нових шекелів	216.5010	24	760 SYP	100 сирійських фунтів	8.2317
10	356 INR	1000 індійських рупій	142.2622	25	901 TWD	100 нових тайваньських доларів	26.6633
11	364 IRR	1000 іранських ріалів	0.6510	26	972 TJS	100 таджицьких сомоні	168.0614
12	368 IQD	100 іракських динарів	0.6956	27	952 XOF	1000 франків КФА	15.8006
13	417 KGS	100 киргизьких сомів	16.5869	28	152 CLP	1000 чилійських песо	16.2940
14	414 KWD	100 кувейтських динарів	2792.8022	29	191 HRK	100 хорватських кун	136.8446
15	422 LBP	1000 ліванських фунтів	5.3145	30	255	100 доларів США за розр. із Індією	639.4400

* Курс встановлено з 01.06.2013 року.

Підготовлено департаментом аналізу та прогнозування грошово-кредитного ринку Національного банку України.

Офіційний курс гривні який встановлюється Національним банком

№ п/п	Код валюти	Назва валюти						
			01.06.2013 р.	02.06.2013 р.	03.06.2013 р.	04.06.2013 р.	05.06.2013 р.	
1	036 AUD	100 австралійських доларів	767.7766	767.7766	767.7766	772.6309	772.9676	
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	1217.7937	1217.7937	1217.7937	1220.6263	1222.7665	
3	031 AZM	100 азербайджанських манатів	1018.7357	1018.7357	1018.7357	1018.7357	1018.7357	
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	
5	208 DKK	100 датських крон	139.4329	139.4329	139.4329	139.4824	140.3774	
6	840 USD	100 доларів США	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	
7	352 ISK	100 ісландських крон	6.5111	6.5111	6.5111	6.5292	6.5447	
8	124 CAD	100 канадських доларів	773.8347	773.8347	773.8347	772.7458	774.5696	
9	398 KZT	100 казахстанських тенге	5.2808	5.2808	5.2808	5.2797	5.2815	
10	428 LVL	100 латвійських латів	1481.2904	1481.2904	1481.2904	1482.1517	1490.8727	
11	440 LTL	100 литовських літів	301.0802	301.0802	301.0802	301.1265	303.0710	
12	498 MDL	100 молдовських лейв	63.8643	63.8643	63.9241	63.9241	63.8832	
13	578 NOK	100 норвезьких крон	136.5340	136.5340	136.5340	136.8605	137.7352	
14	985 PLN	100 польських злотих	242.9355	242.9355	242.9355	243.6904	247.0066	
15	643 RUB	10 російських рублів	2.5137	2.5137	2.5137	2.4940	2.5108	
16	702 SGD	100 сингапурських доларів	633.4204	633.4204	633.4204	635.2596	638.7764	
17	792 TRL	100 турецьких лір	425.0775	425.0775	425.0775	422.5684	426.8062	
18	795 TMM	100 туркменських манатів	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	
19	348 HUF	1000 угорських форинтів	35.1075	35.1075	35.1075	35.1973	35.8949	
20	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.3840	0.3840	0.3840	0.3834	0.3834	
21	203 CZK	100 чеських крон	40.4329	40.4329	40.4329	40.3731	40.5992	
22	752 SEK	100 шведських крон	121.1224	121.1224	121.1224	121.2894	122.0997	
23	756 CHF	100 швейцарських франків	837.9571	837.9571	837.9571	834.7218	844.1103	
24	156 CNY	100 юанів женьміньбі (Китай)	130.2898	130.2898	130.2898	130.3556	130.4191	
25	392 JPY	1000 японських єн	79.6788	79.6788	79.6788	79.7522	79.7108	
26	978 EUR	100 євро	1039.5696	1039.5696	1039.5696	1039.7294	1046.4436	
27	960 XDR	100 СПЗ	1197.9647	1197.9647	1197.9647	1199.2336	1202.3744	
			16.06.2013 р.	17.06.2013 р.	18.06.2013 р.	19.06.2013 р.	20.06.2013 р.	
1	036 AUD	100 австралійських доларів	764.6152	768.2312	768.2520	756.4814	759.6892	
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	1252.8169	1248.7478	1257.7741	1248.5212	1252.0935	
3	031 AZM	100 азербайджанських манатів	1018.7357	1018.7357	1018.7357	1018.7357	1018.7357	
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	
5	208 DKK	100 датських крон	142.6805	142.5691	142.9258	143.3050	143.6460	
6	840 USD	100 доларів США	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	
7	352 ISK	100 ісландських крон	6.6420	6.6376	6.6376	6.6669	6.6703	
8	124 CAD	100 канадських доларів	785.9596	786.2384	786.8515	783.9999	783.6916	
9	398 KZT	100 казахстанських тенге	5.2756	5.2780	5.2832	5.2811	5.2836	
10	428 LVL	100 латвійських латів	1516.2672	1515.3325	1519.2054	1523.6371	1527.2828	
11	440 LTL	100 литовських літів	308.2333	307.9555	308.7426	309.5991	310.3399	
12	498 MDL	100 молдовських лейв	64.3191	64.4987	64.5711	64.6380	64.6505	
13	578 NOK	100 норвезьких крон	138.6307	139.1674	139.6328	138.9464	139.5873	
14	985 PLN	100 польських злотих	249.5645	251.0942	252.0395	251.2064	251.5474	
15	643 RUB	10 російських рублів	2.4710	2.5133	2.5231	2.5070	2.4885	
16	702 SGD	100 сингапурських доларів	638.4714	639.0845	637.5375	634.2236	636.2696	
17	792 TRL	100 турецьких лір	427.4683	430.9430	428.0199	424.7562	424.5747	
18	795 TMM	100 туркменських манатів	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	
19	348 HUF	1000 угорських форинтів	36.0952	36.4884	36.6836	36.4071	36.4482	
20	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.3828	0.3828	0.3823	0.3823	0.3823	
21	203 CZK	100 чеських крон	41.3661	41.3449	41.4409	41.6271	41.7170	
22	752 SEK	100 шведських крон	122.6610	123.5027	123.7810	123.2215	124.9611	
23	756 CHF	100 швейцарських франків	865.9625	862.9352	866.1248	868.0340	869.3344	
24	156 CNY	100 юанів женьміньбі (Китай)	130.2973	130.3746	130.4998	130.4227	130.4547	
25	392 JPY	1000 японських єн	84.8969	84.1425	84.3642	83.8090	84.0820	
26	978 EUR	100 євро	1064.2680	1063.3088	1066.0264	1068.9838	1071.5416	
27	960 XDR	100 СПЗ	1219.7076	1218.4711	1219.9012	1219.9515	1220.7060	

щодо іноземних валют, України щоденно (за червень 2013 року)

Офіційний курс

	06.06.2013 р.	07.06.2013 р.	08.06.2013 р.	09.06.2013 р.	10.06.2013 р.	11.06.2013 р.	12.06.2013 р.	13.06.2013 р.	14.06.2013 р.	15.06.2013 р.
	765.3296	760.4045	760.4045	760.4045	761.0741	755.0564	746.8048	761.9951	764.6152	764.6152
	1227.2432	1234.8625	1234.8625	1234.8625	1245.0039	1241.5280	1242.4299	1251.0824	1252.8169	1252.8169
	1018.7357	1018.7357	1018.7357	1018.7357	1018.4760	1018.4760	1018.4760	1018.7357	1018.7357	1018.7357
	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092	0.0092
	140.1094	140.6506	140.6506	140.6506	142.1540	141.6035	142.2609	142.3114	142.6805	142.6805
	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000
	6.5361	6.5754	6.5754	6.5754	6.6343	6.6118	6.6326	6.6200	6.6420	6.6420
	773.1478	775.0179	775.0179	775.0179	781.1555	784.6863	780.4258	786.7378	785.9596	785.9596
	5.2811	5.2825	5.2825	5.2825	5.2818	5.2801	5.2773	5.2735	5.2756	5.2756
	1486.9666	1493.1953	1493.1953	1493.1953	1510.0040	1504.4106	1511.2691	1511.9399	1516.2672	1516.2672
	302.4923	303.6729	303.6729	303.6729	306.9601	305.7795	307.2610	307.3536	308.2333	308.2333
	63.9143	63.9420	63.9420	63.9420	63.9445	64.0444	64.1683	64.2354	64.3191	64.3191
	137.3367	138.3092	138.3092	138.3092	138.8994	138.7014	138.0316	138.4515	138.6307	138.6307
	246.0297	245.2166	245.2166	245.2166	246.1498	248.2355	247.9401	249.5135	249.5645	249.5645
	2.4992	2.4870	2.4870	2.4870	2.4792	2.4727	2.4673	2.4673	2.4710	2.4710
	640.2534	640.3186	640.3186	640.3186	643.1261	634.8358	634.4023	636.5347	638.4714	638.4714
	424.7094	423.2518	423.2518	423.2518	424.2882	421.4247	421.4647	426.0944	427.4683	427.4683
	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561
	35.4446	35.2598	35.2598	35.2598	35.8404	35.5247	35.3979	35.8040	36.0952	36.0952
	0.3834	0.3834	0.3834	0.3834	0.3834	0.3828	0.3828	0.3828	0.3828	0.3828
	40.4103	40.6751	40.6751	40.6751	41.4514	41.1360	41.4208	41.3574	41.3661	41.3661
	121.0881	121.8191	121.8191	121.8191	121.9477	121.1553	121.3107	122.2503	122.6610	122.6610
	844.2691	848.5245	848.5245	848.5245	863.5801	851.7913	862.1787	861.1788	865.9625	865.9625
	130.4399	130.2625	130.2625	130.2625	130.3207	130.3178	130.3170	130.3179	130.2973	130.2973
	80.2617	80.6803	80.6803	80.6803	83.5795	80.9225	82.4970	82.7148	84.8969	84.8969
	1044.4453	1048.5217	1048.5217	1048.5217	1059.8718	1055.7954	1060.9109	1061.2306	1064.2680	1064.2680
	1202.5842	1205.5607	1205.5607	1205.5607	1214.8875	1210.3234	1213.7087	1215.5582	1219.7076	1219.7076
	21.06.2013 р.	22.06.2013 р.	23.06.2013 р.	24.06.2013 р.	25.06.2013 р.	26.06.2013 р.	27.06.2013 р.	28.06.2013 р.	29.06.2013 р.	30.06.2013 р.
	736.6306	736.6306	736.6306	736.6306	736.9036	741.5941	741.8288	741.8288	741.8288	741.8288
	1234.7291	1234.7291	1234.7291	1234.7291	1234.5921	1237.0971	1227.3147	1227.3147	1227.3147	1227.3147
	1018.8655	1018.8655	1018.8655	1018.8655	1018.8655	1018.8655	1018.8655	1018.8655	1018.8655	1018.8655
	0.0091	0.0091	0.0091	0.0091	0.0091	0.0091	0.0091	0.0091	0.0091	0.0091
	141.4539	141.4539	141.4539	141.4539	141.2509	140.7371	139.5472	139.5472	139.5472	139.5472
	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000	799.3000
	6.5074	6.5074	6.5074	6.5074	6.5356	6.4731	6.4470	6.4470	6.4470	6.4470
	772.8928	772.8928	772.8928	772.8928	768.6811	762.3824	762.6993	762.6993	762.6993	762.6993
	5.2836	5.2836	5.2836	5.2836	5.2745	5.2770	5.2703	5.2703	5.2703	5.2703
	1504.2429	1504.2429	1504.2429	1504.2429	1501.5356	1495.6555	1482.2844	1482.2844	1482.2844	1482.2844
	305.5711	305.5711	305.5711	305.5711	305.1081	304.0433	301.4968	301.4968	301.4968	301.4968
	64.6338	64.6338	64.6338	64.6338	64.5706	64.2751	64.1534	64.1534	64.1534	64.1534
	134.4046	134.4046	134.4046	134.4046	133.1998	131.5540	130.9939	130.9939	130.9939	130.9939
	244.3267	244.3267	244.3267	244.3267	243.3591	243.0657	239.6152	239.6152	239.6152	239.6152
	2.4440	2.4440	2.4440	2.4440	2.4411	2.4433	2.4304	2.4304	2.4304	2.4304
	627.5358	627.5358	627.5358	627.5358	627.4434	631.0036	627.0379	627.0379	627.0379	627.0379
	416.6309	416.6309	416.6309	416.6309	412.8855	414.6951	412.9674	412.9674	412.9674	412.9674
	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561	280.4561
	35.3104	35.3104	35.3104	35.3104	35.2487	35.3647	35.0178	35.0178	35.0178	35.0178
	0.3823	0.3823	0.3823	0.3823	0.3823	0.3819	0.3819	0.3819	0.3819	0.3819
	40.8849	40.8849	40.8849	40.8849	40.7929	40.7089	40.2587	40.2587	40.2587	40.2587
	121.6591	121.6591	121.6591	121.6591	121.1910	119.7268	118.8162	118.8162	118.8162	118.8162
	856.4624	856.4624	856.4624	856.4624	859.4904	855.7227	848.9711	848.9711	848.9711	848.9711
	130.4302	130.4302	130.4302	130.4302	130.3293	130.0755	130.0204	130.0204	130.0204	130.0204
	81.6243	81.6243	81.6243	81.6243	81.8807	82.1505	81.7567	81.7567	81.7567	81.7567
	1055.0760	1055.0760	1055.0760	1055.0760	1053.4774	1049.8006	1041.0083	1041.0083	1041.0083	1041.0083
	1209.6256	1209.6256	1209.6256	1209.6256	1210.6406	1207.6736	1201.9585	1201.9585	1201.9585	1201.9585

Підготовлено департаментом аналізу та прогнозування грошово-кредитного ринку Національного банку України.

Ринок державних цінних паперів України у червні 2013 року

Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик, номінованих у національній валюті, у червні 2013 року

Номер розміщення	Дата проведення розрахунків за придбані облігації	Пропозиція			Термін погашення облігацій	Кількість розміщених облігацій, шт.	Загальна сума розміщення ОВДП, тис. грн.		Встановлений рівень доходності облігацій, %	Середньозважений рівень доходності облігацій, %
		Встановлені обмеження на загальну кількість розміщених облігацій, шт.	Номинал облігацій, грн.	Розмір купона на одну облігацію, грн.			Усього	Залучено коштів до державного бюджету від розміщення облігацій, тис. грн.		
110	05.06.2013 р.	120 000	1 000	-	30.10.2013 р.	120 000	116 367,60	116 367,60	7,75	7,75
111	05.06.2013 р.	-	1 000	-	16.05.2018 р.	-	-	-	-	-
112	05.06.2013 р.	-	1 000	-	06.05.2020 р.	-	-	-	-	-
115	12.06.2013 р.	-	1 000	-	30.10.2013 р.	-	-	-	-	-
116	12.06.2013 р.	-	1 000	-	11.06.2014 р.	-	-	-	-	-
117	12.06.2013 р.	806 750	1 000	71,25	16.05.2018 р.	806 750	813 179,80	813 179,80	14,25	14,25
118	12.06.2013 р.	720 202	1 000	-	06.05.2020 р.	720 202	727 893,76	727 893,76	14,30	14,30
119	19.06.2013 р.	490 000	1 000	-	30.10.2013 р.	490 000	476 544,60	476 544,60	7,75	7,75
120	19.06.2013 р.	-	1 000	-	18.06.2014 р.	-	-	-	-	-
121	19.06.2013 р.	-	1 000	-	16.05.2018 р.	-	-	-	-	-
122	19.06.2013 р.	-	1 000	-	06.05.2020 р.	-	-	-	-	-
123	20.06.2013 р.	1 197 210	1 000	-	30.10.2013 р.	1 197 210	1 164 574,06	1 164 574,06	7,75	7,75
124	26.06.2013 р.	-	1 000	-	04.12.2013 р.	-	-	-	-	-
125	26.06.2013 р.	323 500	1 000	71,25	16.05.2018 р.	323 500	327 809,02	327 809,02	14,25	14,25
126	26.06.2013 р.	700 000	1 000	-	06.05.2020 р.	700 000	711 242,00	711 242,00	14,30	14,30
Разом						4 357 662	4 337 610,83	4 337 610,83		

Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик, номінованих в іноземній валюті (долари США), у червні 2013 року

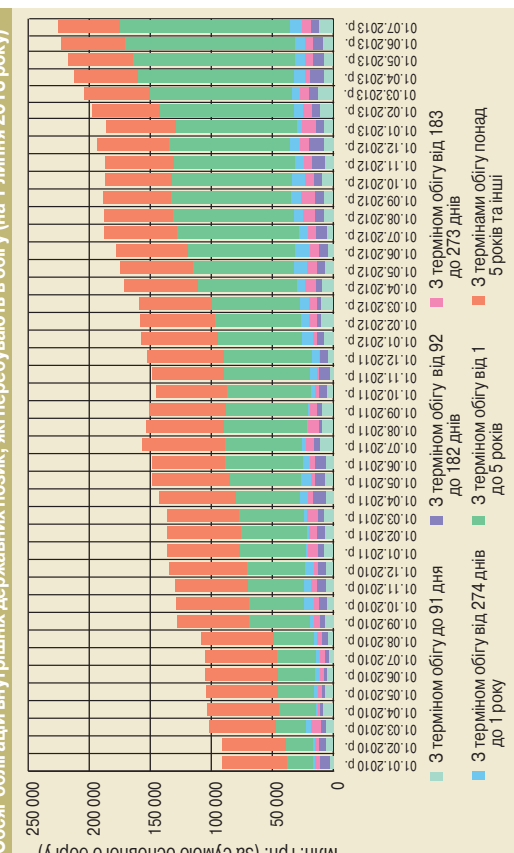
Номер розміщення	Дата проведення розрахунків за придбані облігації	Пропозиція			Термін погашення облігацій	Кількість розміщених облігацій, шт.	Загальна сума розміщення облігацій, тис. дол. США		Встановлений рівень доходності облігацій, %	Середньозважений рівень доходності облігацій, %
		Встановлені обмеження на загальну кількість розміщених облігацій, шт.	Номинал облігацій, дол.	Розмір купона на одну облігацію, дол.			Усього	Залучено коштів до державного бюджету від розміщення облігацій, тис. дол. США		
113	05.06.2013 р.	15 710	1 000	38,75	03.06.2015 р.	15 710	15 713,30	15 713,30	7,75	7,75
114	05.06.2013 р.	5 200	1 000	40,00	25.05.2016 р.	5 200	5 209,00	5 209,00	8,00	8,00
Разом						20 910	20 922,30	20 922,30		

Обсяг розміщення облігацій внутрішніх державних позик у 2013 році*

Період	Результати розміщення ОВДП, номінованих у гривні			Результати розміщення ОВДП, номінованих в іноземній валюті (долари США)		
	Кількість розміщених облігацій, тис. грн.	Із них: залучено коштів до державного бюджету, тис. грн.	Усього	Кількість розміщених облігацій, номінованих в іноземній валюті, шт.	Залучено коштів до державного бюджету, тис. дол. США	Усього
Січень	4 393 373	1 903 374,04	4 403 374,04	927 492	929 857,89	929 857,89
Лютий	3 707 236	210 451,13	3 710 451,13	663 916	667 485,06	667 485,06
Березень	7 430 130	7 418 834,84	7 418 834,84	846 837	847 754,99	847 754,99
Квітень	15 530 739	15 532 660,02	15 532 660,02	2 438 245	2 444 897,94	2 444 897,94
Травень	8 593 953	8 570 358,20	8 570 358,20	0	0	0
Червень	3 224 707	3 248 281,92	3 248 281,92	776 035	780 037,93	780 037,93
Листопад	4 357 662	4 337 610,83	4 337 610,83	20 910	20 922,30	20 922,30
Грудень	16 176 322	16 156 250,95	16 156 250,95	796 945	800 960,22	800 960,22
І квартал	31 707 061	31 688 910,96	31 688 910,96	3 235 190	3 245 858,16	3 245 858,16
ІІ квартал						
ІІІ квартал						
ІВ квартал						
Усього за період	31 707 061	31 688 910,96	31 688 910,96	3 235 190	3 245 858,16	3 245 858,16

*За станом на 01.07.2013 р.

Обсяг облігацій внутрішніх державних позик, які перебувають в обігу (на 1 липня 2013 року)

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками Генерального департаменту грошово-кредитної політики Національного банку України.

Хроніка найважливіших подій і рішень

Червень 2013 року

1 червня

Стартував чотиримісячний пілотний проект програми модернізації Національної системи масових електронних платежів. Його ціль — модернізація національної платіжної системи та відпрацювання питань взаємодії між банками — учасниками НСМЕП і створення Національним банком України маршрутизатором НСМЕП.

В оновленій НСМЕП пропонуються якісно нові рішення для платіжного ринку. Система передбачає створення карток з магнітної смуги та EMV-чіпом на основі відкритих міжнародних стандартів. Для розрахунків у мережі Інтернет планується використання спеціальних технологій захисту даних.

4 червня

У Національному банку України відбувся завершальний етап конкурсу “Краща монета року України” серед монет, що були введені в обіг упродовж 2012 року.

За результатами таємного голосування комісії перемогу присуджено таким монетам: у номінації “Краща монета року” — “Українська лірична пісня”, автори ескізів: Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук; у номінації “Унікальне ідейне рішення” — “УЄФА. Євро 2012. Україна-Польща”, автори ескізів: Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук; у номінації “Найкраще художнє рішення” — “Мальва”, автор ескізів — Володимир Дем’яненко.

6 червня

Правління Національного банку України прийняло постанову № 210 про встановлення з 1 вересня 2013 року граничної суми розрахунків готівкою.

Згідно з її вимогами гранична сума розрахунків готівкою протягом одного дня між підприємствами (підприємцями) становить 10 000 гривень, готівкові розрахунки між фізичною особою та підприємством (підприємцем) за товари (роботи, послуги) не мають перевищувати 150 000 гривень. Крім того, фізичні особи між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченню, можуть розраховуватися готівкою в розмірі не більше 150 000 гривень.

Фізичні особи мають право здійснювати розрахунки на суму, яка перевищує 150 000 гривень, шляхом перерахування коштів з поточного рахунку на поточний рахунок, внесення та/або перерахування коштів на поточні рахунки, у тому числі на депозит нотаріуса, на окремий поточний рахунок у національній валюті.

7 червня

Правління Національного банку України ухвалило рішення про зниження облікової ставки з 10.06.2013 року на 0.5 відсоткового пункту — до 7% річних.

Такий крок зумовлений необхідністю закріплення позитивних тенденцій у монетарній сфері, а також сприяння процесам економічного розвитку.

7 червня

Набрала чинності Постанова Правління Національного банку України від 26.04.2013 р. № 150 “Про внесення змін до Положення про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України”, прийнята з метою забезпечення безпеки та стабільності банківської системи.

Цією постановою, зокрема, уточнено підходи щодо прийнятності забезпечення, яке може бути надано Національному банку України за стабілізаційним кредитом.

12 червня

На численні звернення банків щодо зупинення ними фінансових операцій клієнтів, що здійснюються з використання платіжних карток, Національний банк України надав роз’яснення з питань фінансового моніторингу.

Відповідно до ст. 1074 Цивільного кодексу України обмеження права клієнта щодо розпорядження грошовими коштами, що знаходяться на його рахунку, не допускається. Винятками є такі випадки обмеження права клієнта розпоряджатися рахунком: за рішенням суду; якщо операції можуть бути пов’язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванням тероризму та в інших випадках, встановлених законом.

Порядок зупинення фінансових операцій у таких випадках та строки, протягом яких здійснюються такі зупинення, визначені нормами Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванню тероризму” та “Положення про здійснення банками фінансового мо-

ніторингу” (затвердженого постановою Правління Національного банку України від 14.05.2003 р. № 189).

14 червня

У м. Львові за участі керівництва Національного банку України та представників Комерцбанк АГ (Commerzbank AG) відбулося 14 засідання робочої групи “Банки” Українсько-німецької групи високого рівня з економічного співробітництва.

Німецькою стороною було зазначено спрямованість політики Національного банку України на стабільний розвиток банківської системи України та економіки країни в цілому.

За результатами засідання сторони підтвердили прагнення та зацікавленість у подальшому розвитку українсько-німецького співробітництва в банківській сфері.

20 червня

Національний банк України надав роз’яснення банкам щодо порядку проведення операцій на основі угод про розподіл продукції (відповідно до змін до Декрету Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15-93 “Про систему валютного регулювання і валютного контролю”, та до Закону України від 14.09.1999 р. № 1039-XIV “Про угоди про розподіл продукції”).

На операції інвестора, що здійснюються для потреб угоди про розподіл продукції, не поширюється ряд обмежень, зокрема щодо строків проведення розрахунків за експортно-імпортними операціями; обов’язкового продажу на міжбанківському валютному ринку України надходжень в іноземній валюті; від реалізації частини виробленої продукції тощо.

20 червня

Правління Національного банку України прийняло Постанову від 20.06.2013 р. № 243, “Про затвердження Змін до Технічного порядку проведення Національним банком України операцій з банками”.

Відповідно до змін з метою створення умов для обігу депозитних сертифікатів Національного банку України серед банків на фондових біржах банкам дозволено проводити операції з депозитними сертифікатами шляхом участі у торгах депозитними сертифікатами, які проводяться організаторами торгівлі цінними паперами.

Таким чином регулятор створив умови для розширення обігу депозитних сертифікатів Національного банку України та подальшого розвитку біржового сегмента фондового ринку.

20 червня

Представники Програми розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II) презентували результати експериментального всеукраїнського курсу “Фінансова грамотність”, що проводився з вересня 2012 року до травня 2013 року у 86 школах України за підтримки та у співпраці з Національним банком України, Університетом банківської справи Національного банку України та Міністерством освіти і науки України.

До навчання за курсом “Фінансова грамотність” було залучено 3 400 учнів віком від 15 до 16 років із 18 регіонів України. Завданням 85 спеціально підготовлених учителів було навчити дітей як майбутніх споживачів фінансових послуг практичним аспектам фінансового планування, управління власними фінансами та відповідальній поведінці.

25 червня

Набула чинності Постанова Правління Національного банку України від 17.05.2013 р. № 172 “Про затвердження Змін до Положення про відкриття та функціонування кореспондентських рахунків банків-резидентів та нерезидентів в іноземній валюті та кореспондентських рахунків банків-нерезидентів у гривнях”.

Внесені зміни передбачають розширення режиму функціонування кореспондентських рахунків Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) у гривнях, що можуть відкриватися в будь-якому уповноваженому банку України. ЄБРР має право використовувати власні кореспондентські рахунки у гривнях для проведення операцій на території України у межах статутної діяльності ЄБРР в Україні — згідно з Угодою про заснування ЄБРР від 29 травня 1990 р. та відповідно до міжнародних договорів, укладених між Україною та ЄБРР.

На замовлення “Вісника НБУ” огляд підготовлено департаментом офіційних публікацій та інформаційного забезпечення Національного банку України.